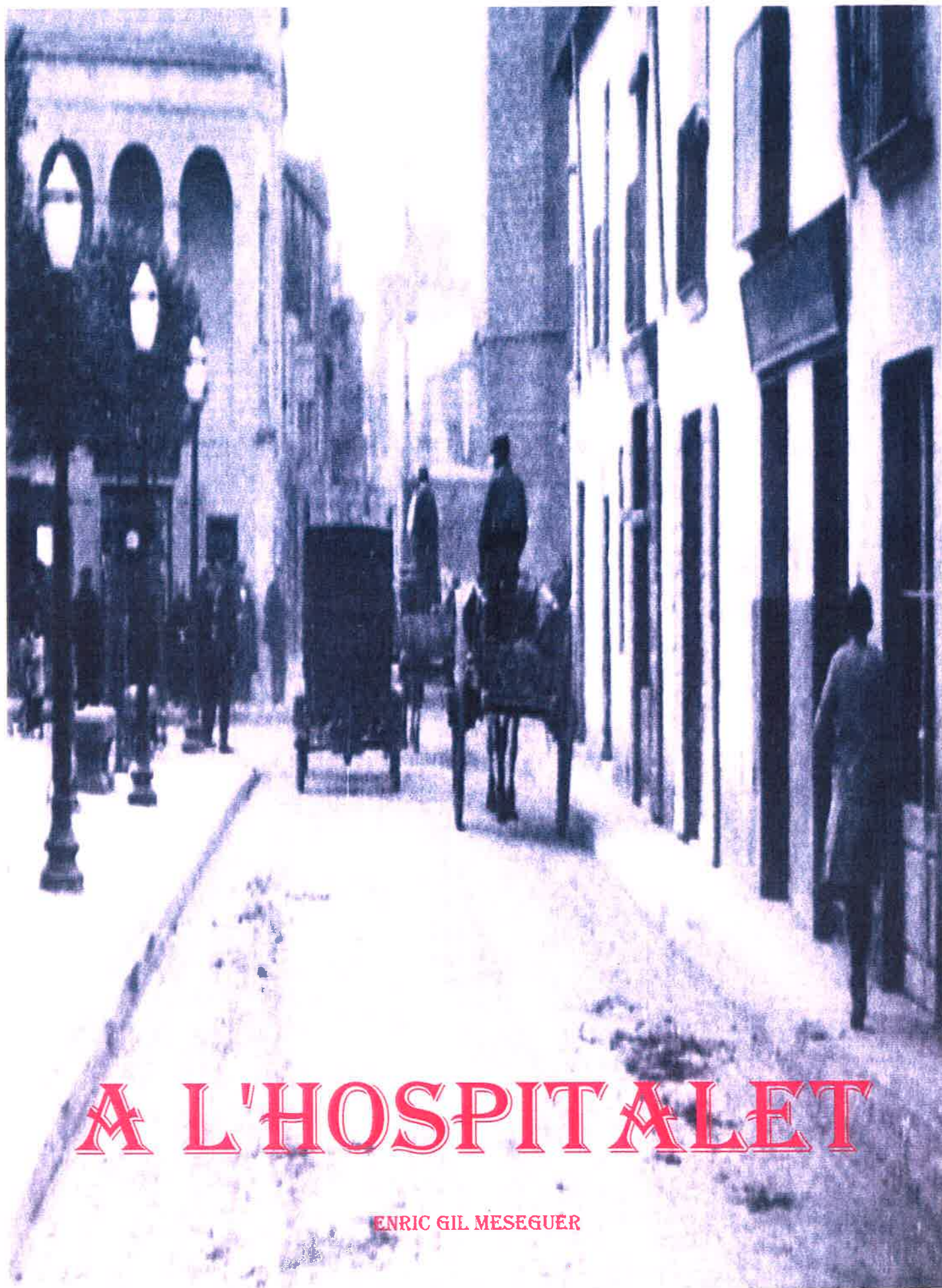

A L'HOSPITALET

ENRIC GIL MESEGUER

Índex general

PRIMERA PART. 1900-1939

CAPÍTOL 1: L'INICI DE L'ESPORT A L'HOSPITALET

1.1- AL COMENÇAMENT... CICLISME I FUTBOL	7
1.2- ELS PRIMERS CLUBS	14
1.3- ELS PIONERS	23
1.4-EL PAPER DE LA PREMSA	31
1.5- ESPORT... PERÒ, QUIN ESPORT?	36

CAPÍTOL 2 1918-1928, LA DÈCADA DAURADA DE L'HOSPITALET SPORT CLUB

2.1- ELS ANYS DE LA GRAN RIVALITAT FUTBOLÍSTICA DEL BAIX LLOBREGAT (1918-1924)	45
2.2- 1924-1928, DELS PRIMERS SÍMPTOMES DE CRISI A LA DESFETA	58
2.3- L'ESPORT ES CONVERTEIX EN UNA ACTIVITAT ECONÒMICA	73

CAPÍTOL 3. FITES HISTÒRIQUES DE L'ESPORT HOSPITALET (1928-1930)

3.1- EL NAIXEMENT DEL BÀSQUETBOL I LA CONSOLIDACIÓ DE LA BOXA (1928-1929)	91
3.2- EL RESSORGIMENT DEL FUTBOL (1929). CONTRIBUCIONS HOSPITALETENQUES A LA HISTÒRIA DE L'ESPORT CATALÀ (1930)	94

CAPÍTOL 4. LA DÈCADA DELS TRENTA, POPULARITZACIÓ DE L'ESPORT

4.1- L'EXPANSIÓ DE L'ESPORT A L'HOSPITALET	109
4.2- ELS DOS NOUS GRANS ESPORTS A LA CIUTAT: BÀSQUET I BOXA	114
4.3- L'EXPANSIÓ DE L'ESPORT A L'HOSPITALET, EL CAS DEL FUTBOL AMATEUR	129
4.4- ALTRES ESPORTS TRADICIONALS A L'HOSPITALET: CICLISME, EXCURSIONISME I ATLETISME EN LA DÈCADA DELS TRENTA	143
4.5- LA RESTA D'ESPSPORTS. POPULARITZACIÓ I AMPLIACIÓ DE LA IDEA ESPORTIVA.	156
4.6- PROCESSOS IDEOLÒGICS DINS DE L'ESPORT	167
4.7- L'ESPORT DURANT LA GUERRA CIVIL (1936-1939)	176

SEGONA PART 1939-fins avui

CAPÍTOL 1.- LA REPRESSA

1.1- EL NOU MODEL ESPORTIU DEL RÈGIM	189
1.2- LA REORGANITZACIO DE L'ESPORT. TRENCAMENT ASSOCIATIU I REPRESSA ESPORTIVA A L'HOSPITALET	195
1.3- NOUS IMPULSORS DE L'ESPORT A LA CIUTAT: L'ESGLÉSIA, L'EXERCIT, EL FRENTE DE JUVENTUDES I EDUCACIÓN Y DESCANSO	210
1.4- LA TRAJECTÒRIA DE L'ESPORT FEDERAT HOSPITALENC	
DURANT ELS PRIMERS ANYS DEL FRANQUISME (I): EL GRAN ÈXIT DEL BÀSQUET	222
1.5- LA TRAJECTÒRIA DE L'ESPORT HOSPITALENC DURANT ELS PRIMERS ANYS DEL FRANQUISME (II): EL CICLISME SEGUEIX ELS PASSOS DEL BÀSQUET	234
1.6- ESPORTS QUE NEIXEN, ESPORTS QUE DESAPAREIXEN	248
1.7- ANYS D'ESPERA EN EL FUTBOL	257

CAP. 2- EL FUTBOL TAMBÉ ES EL *DEPORTE REY* A L'HOSPITALET (1950-1965)

2.1- EL CAMÍ FINS A L'HÉRCULES	269
2.2- LA QÜESTIÓ DE LES INSTAL·LACIONS. LA FUSIÓ DEL CD HOSPITALET (1957)	280
2.3- LA <i>TACITA DE PORCELANA</i> . LES PRIMERES INSTAL·LACIONS ESPORTIVES MUNICIPALS	291
2.4- L'ÈPOCA DAURADA DEL CENTRE D'ESPORTS L'HOSPITALET (1958-1965)	296
2.5 - ELS ALTRES ESPORTS, A L'OMBRA DEL FUTBOL	314

CAP. 3- L'ESPORT EN ELS ANYS DEL DESARROLLISME I DEL BOOM IMMIGRATORI. LA FI D'UNA ÈPOCA (1965-1975)

3.1- L'HOSPITALET ES DUPLICA	327
3.2- MOLTS CLUBS PER A MOLTÍSSIMA POBLACIÓ I POQUÍSSIMES INSTAL·LACIONS	331
3.4- L'ACTUACIÓ DELS CLUBS I DELS ESPORTISTES EN AQUESTS ANYS	354

CAPÍTOL 4.- L'HERÈNCIA DEL FRANQUISME I LA TASCA DELS AJUNTAMENTS DEMOCRÀTICS (1976-...)

4.1- LES DEMANDES VEÏNALS	377
4.2- LA FORMACIÓ DE L'ACTUAL MARC INSTITUCIONAL DE L'ESPORT	380

BIBLIOGRAFIA I FONTS UTILITZADES

1- PRINCIPALS FONTS ORALS	393
2- SIGLES PER DESIGNAR LES FONTS DE LES FOTOS	394
3- BIBLIOGRAFIA CONSULTADA	395
4- PREMSA CONSULTADA	396

UNES PARAULES QUE NO HEU DE DEIXAR PASSAR

L'Hospitalet no ha prestat suficient atenció a la preservació de la seva història esportiva. No hi ha estudis, investigacions, tesis ni, per suposat, llibres amb un tractament seriós i complet d'aquesta faceta de la vida de la ciutat. Només es poden trobar petites ressenyes i estudis sectorials, d'altra banda no massa acurats. Les entitats esportives tampoc s'han preocupat, en la major part dels casos, de salvaguardar el seu patrimoni. Sembla com si, al llarg del temps i tal com succeix en altres llocs, l'esport i la seva història es tinguin com a un element vital de segon ordre (per exemple, fins fa poc no va aparèixer la primera història de l'esport català). Crec, per la meua experiència, les meves conviccions i la meua professió que aquesta és una visió equivocada. L'esport ha estat un element vertebrador de la societat, tant en la seva vessant local com de país, i és un referent dins de l'evolució dels valors i preocupacions de l'ésser humà al llarg dels últims segles: per la seva salut i el seu cos, en la lluita contra els límits (l'expressió moderna del *citius, altius, fortius* clàssic), com a forma de vehiculació de poder, en la conquesta del temps d'oci per part d'algunes classes socials, com a element d'identitat dels grups socials més variats (afeccions, ciutats o pobles sencers)...

Aquesta funció és prou important i té elements tan propis i característics que, de vegades, és difícil d'entendre que l'esport no hagi estat objecte amb major freqüència d'investigació seriosa, si més no fins fa poc temps. I l'esport és un element que, en una societat que està conquerint unes parcel·les d'oci cada vegada més grans, ha adquirit una importància i una extensió evidents.

L'Hospitalet ha participat de la història esportiva de Catalunya des de gairebé els seus inicis. La seva situació tan propera a Barcelona va permetre que els nous aires de l'esport arribessin ben aviat. Des dels primers anys d'aquest segle, a l'Hospitalet es van practicar, sobretot, les modalitats més populars: futbol, atletisme i ciclisme. I aquesta ciutat va formar part completament del seu temps pel que fa a aquesta matèria. Així, la primera trobada atlètica femenina de Catalunya va tenir lloc aquí, l'any 1930, i les primeres dones que es van federar a la Federació Catalana d'Atletisme eren d'aquesta ciutat. Altres dades, potser no tan espectaculars, també encaixen molt bé amb la dinàmica que es va viure a Catalunya en els moments de naixement i creixement de l'esport a Catalunya. Després, el peculiar desenvolupament de la ciutat va modelar també la seva història esportiva amb els seus propis camins. Tots aquests aspectes, però, han estat oblidats en la major part dels casos, o bé ni tan sols han perdurat en la memòria col·lectiva, tot i ser moltes vegades fets dels que un grup social podria sentir-se'n prou orgullós. Segurament, la història d'aluví de l'Hospitalet (coneguda per tothom) té molt a veure en aquests sorprenents oblits. La nostra ciutat té actualment 254.000 habitants i es practiquen més de 20 disciplines esportives, amb un primer equip de futbol (el Centre d'Esports L'Hospitalet) a la Segona Divisió B i un primer equip de bàsquet (el Club Bàsquet L'Hospitalet) a la Segona Nacional.

Quan vaig començar la meua investigació, cap a finals de 1993, vaig tenir la convicció que era un bon moment per posar-se mans a l'obra. Primer, perquè ja n'hi havia una certa perspectiva històrica, ara que la ciutat ja ha avançat prou en la recerca de la seva pròpia identitat, i ara que s'ha posat prou temps entremig d'aquest final de segle i els anys de les dues onades immigratòries. I segon, perquè em trobava en els darrers moments en què això ho podia fer amb alguna font viva de tots els períodes. Cinc anys

"Nosotros, que somos jóvenes, no veremos tantas cosas ni viviremos tantos años"

*W. Shakespeare
(El rey Lear)*

després, potser això ja no és possible. Com a mínim, no ho és amb totes les fonts que jo he consultat perquè malauradament algunes de les persones que han col·laborat en aquesta recerca i algunes de les que hi surten reflexades han mort durant la seva realització i abans de la seva publicació. Són els casos de Lluís Salvador, Marcel·lí Farré, Emili Arnau, Juan Gimeno, Julián Español... Vagi aquest modest tribut per a tots ells.

També la curiositat va tenir la seva part de culpa per tirar endavant aquesta investigació. Curiositat sobre qui va començar a practicar esport aquí i per què. I curiositat afavorida per una -sense que serveixi de precedent- "bendita" situació d'aturat. Han estat moltes hores de recerca per arxius, biblioteques, hemeroteques, fons i arxius personals, hores d'entrevistes, xerrades, lectures, trucades telefòniques, viatges i desplaçaments... Hores impagables que he hagut de treure d'altres centres d'atenció. Hores, però, en les que he arribat a tastar un bocí del que deuen sentir els descobridors de tresors perquè com a tals em sentia quan una peça trobada encaixava en els meus trencaclosques i aconseguia fer la llum a les meves conjectures.

És per tot això que vaig tenir la idea de retrobar la història de l'esport hospitalenc, des dels seus inicis fins l'actualitat, enmarcant-la dins del seu context i explicant la funció que ha anat complint dins de la societat en cada moment, recuperant al mateix temps les figures anònimes que l'han configurada i que no han perdurat en la memòria col·lectiva. I a mesura que he anat descobrint coses, també m'ha embargat un cert sentiment de justícia, de reconeixement de la tasca feta per milers i milers de pioners, afeccionats, esportistes, entrenadors i directius anònims... I per sobre de tot això, ha anat creixent en tots aquests anys de recerca una mena de ràbia continguda vers l'oblit del nostre passat esportiu i dels seus protagonistes més destacats. Gairebé ningú recorda grans o petits noms de l'esport català i espanyol lligats a l'Hospitalet: Josep Boter, Juan Costa, Juan Salvador, Juan Pañella, Agustín Layola, Antonio Andrés Sancho, Julián Español, Juan Gimeno, Marcel·lí Maneja, Jordi Clarós... i tants d'altres. Figures que han fet que l'esport hagi arribat on és avui dia. En definitiva, la millor sensació que em queda ara que ja arriba el final i el cansanci s'acumula és la d'haver permès que la Història (no sé si en majúscules) no els oblidí.

Abans que llegiu el que ve, uns advertiments. Primer, el meu objectiu ha estat recuperar el màxim de noms possibles, per això veureu una gran profusió de noms i cognoms al llarg de les següents pàgines (especialment dels primers anys, en general fins al 1936).

Segon, hi ha molts noms, però potser en falten. Tot i l'esforç que ha suposat aquesta investigació, és possible que m'hagi deixat algun nom important. Prego que m'excuseu i que entengueu la monumentalitat impossible d'una recerca total en aquest sentit.

Tercer, els documents provinents de l'Arxiu Històric de L'Hospitalet, especialment els de la secció de Correspondència de Secretaria, han estat reordenats després de la meua consulta. Aquí els he ubicat allà on els vaig trobar. Actualment, però, han estat ordenats per l'any en que estan datats (en teoria s'haurien de localitzar encara amb més facilitat ja que abans estaven simplement com els havien apilat en el seu dia).

Quart, aquest treball ha rebut el suport d'una Beca L'Hospitalet 96/97, de l'Àrea d'Educació i Cultura de l'Ajuntament de L'Hospitalet, que agraeixo. També haig d'agrair el suport de la gent del Centre d'Estudis de L'Hospitalet, que no es pot pagar amb diners... I per suposat, els ànims i la col·laboració de totes les persones que m'han donat informació. Tant de bo el resultat estigui a l'alçada de la vostra confiança...

PRIMERA PART
1900-1939. ELS INICIS DE L'ESPORT I EL
DESENVOLUPAMENT DE L'ESPORT POPULAR

CAPÍTOL 1: L'INICI DE L'ESPORT A L'HOSPITALET

1.1- AL COMENÇAMENT... CICLISME I FUTBOL

"A l'Hospitalet, el ciclisme i el futbol van ser les dues primeres manifestacions esportives"

L'origen de les pràctiques esportives a Catalunya és doble, en primer lloc hi havia cap a finals del segle passat aquells esports que sorgiren com a adaptació als nous temps (reglamentació) d'antigues formes de lleure com l'esgrima, el tir, l'equitació, la navegació, el pedestrisme i alguns tipus de lluita. El segon component és més important: l'esport català és fonamentalment importat d'altres països, sobretot Anglaterra, Alemanya i Suïssa, on ja s'havia desenvolupat paral·lelament a l'adveniment de la Revolució Industrial. A Catalunya, serà la tasca propagandística de ciutadans estrangers o de catalans retornats d'altres països europeus la que importi les noves formes esportives de moda a aquells estats. L'origen d'aquests contactes amb aquests personatges vinculats d'una o una altra forma amb l'estranger és sempre professional: de representacions diplomàtiques i, sobretot, del món industrial. Alguns noms propis poden ser el del suís Hans Gamper (fundador del FC Barcelona); Gaspar Matas (fill d'un fabricant de suro de Palamós que després d'estudiar a Anglaterra va fundar el primer club català de futbol a la seva localitat); el suís William Tarín, principal promotor esportiu dels inicis a Tarragona... Fent un resum molt limitat però segurament clarificador podem dir que fins a la primera dècada d'aquest segle, en general, l'esport deixa progressivament de ser una activitat de les elits, que són les que l'havien introduït a Catalunya, per incorporar-se, tant a nivell d'espectacle com a nivell de pràctica, a la vida de cada dia de grans sectors de la societat catalana. La dècada dels deu i, sobretot, la dels vint viurà un impressionant desenvolupament del nombre de clubs esportius catalans, acompanyat d'un esclat de la figura de l'espectador-consumidor d'espectacles esportius. Lligat a aquests fenòmens (no deixen de ser qüestions paral·leles d'un mateix aspecte) hem d'esmentar la construcció de noves instal·lacions esportives pertot arreu (generalment sempre en un nivell per sota de la demanda cada vegada més gran de la gent) i l'aparició d'una premsa específicament esportiva al costat de la premsa general, que també comença a parlar d'atenció en les seves planes al fenomen esportiu. Aquest darrer punt cal emfasitzar-lo ja que el paper de la premsa serà clau en el més ràpid desenvolupament dels nous hàbits dins la societat catalana.

Pel que fa a l'Hospitalet, s'ha de dir que, a despit d'alguns precedents poc documentats d'abans d'aquest segle², el ciclisme i el futbol van ser les dues primeres manifestacions esportives que es van practicar de forma significativa. Un il·lustre esportista, periodista esportiu i directiu barceloní, Josep Elias i Juncosa (Tarragona 1880-Barcelona 1944), va descriure el que, per a ell, havia estat l'origen del futbol a Barcelona. En un article publicat a la revista quinzenal *Los Deportes*, en el seu número del 15 de març de 1910, Juncosa vol sortir al pas de la polèmica sobre quins van ser i on es van jugar els primers partits de futbol a la Ciutat Comtal. I vet aquí que Juncosa els situa molt a prop de l'Hospitalet:

"En pleno invierno de 1893, en que como enamorado al mar iba el que suscribe a ver batir las olas a la escollera del Morrot, entonces desierta y abandonada (...) Mi espíritu abierto a toda observación me hizo ver algunos grandes coches amarillos que se dirigían con aire de fiesta por el pie de Montjuich y se perdían más allá de Casa Antunez..."

Aquests cotxes grocs anaven plens de joves, majoritàriament estrangers, disposats a passar una bona tarda jugant al "foot-ball", un esport d'origen anglès del que ja hi han referències al segle XIV, però que va rebre la seva primera forma moderna cap a la dècada del 1860. La industrialització incipient del final del segle XIX a Catalunya i alguns esdeveniments socials importants, com l'Exposició Universal del 1888 a Barcelona, van portar nombrosos estrangers a aquestes terres, i amb ells, evidentment, els seus nous gustos esportius. Així doncs, els primers protagonistes futbolístics a Barcelona van ser representants comercials, tècnics, funcionaris consulars...provinents de l'estranger i que, segons sembla, van triar pels seus primers partits una zona molt propera al que a finals del segle passat era el barri de la Marina de l'Hospitalet (zona que va ser cedida a la ciutat de Barcelona el 1929 per a l'ampliació del port franc, que mai ha arribat després a realitzar-se).

Un altre gran cronista de l'època, Agustí Peris de Vargas, ens aporta una altra prova d'això en un article publicat a *Match* el 20 de setembre de 1927. En aquest article, Peris de Vargas situa el primer partit de futbol a l'Hipòdrom de Barcelona, jugat entre joves del Cricket Club Barcelona (fins i tot, dona les alineacions dels equips). Aquest hipòdrom estava situat, segons les guies de l'època, "allí als peus de la montanya (de Montjuich) entre algunes masies y fàbricas y a son costat mateix com una burla lo anomenat Canyet". Aquest fragment dels *Apunts sobre la Guia-Història de Montjuich* del 1899, i d'altres guies del mateix període, ens situen l'antic Hipòdrom de Barcelona molt a prop del barri de Casa Antúnez o Can Tunis, tant a prop del llavors terme municipal de l'Hospitalet que potser algun xut mal dirigit acabava a terres hospitalenques...!

Això, però, no deixa de ser una qüestió purament anecdòtica. De fet, l'impuls definitiu per a l'arrelament del nou "foot-ball" a Catalunya arribarà en els últims anys del segle passat, quan comencin a fundar-se els primers "cercles esportius" (clubs), la majoria a la ciutat comtal: Català Sport Club (1899), Futbol Club Barcelona (1899), Hispània (1899), Societat Espanyola de Football (1900) -l'actual RCE Espanyol-,...i així fins a una vintena d'entitats en els quatre primers anys de segle. Per cert que el primer club de futbol fundat a Catalunya va ser el Palamós C.F., que ho va ser el 1898 per obra de Gaspar Matas Danés, el jove fill d'un industrial que va estudiar a Anglaterra i va fundar, al seu retorn a l'Empordà, el primer club català d'aquest esport.

A l'Hospitalet, l'inici de la pràctica del futbol va haver d'esperar una segona onada, quan es va anar desenvolupant amb l'aparició dels primers intents organitzatius (federacions) i de reglamentació, i van aparèixer també les primeres grans competicions i lligues. Així, després de la consolidació dels primers equips fundats a principis de segle i de la seva lliga, començarà a sorgir un segon ventall de clubs durant la primera meitat de la dècada dels deu amb el que la federació nodrirà nous grups i categories. Un d'aquests equips serà l'Hospitalenc Sporting Club.

El mateix va succeir amb el ciclisme, l'altre esport que primer va arrelar a la ciutat. El ciclisme es va incorporant a la realitat catalana des de la dècada del 1880 procedent d'altres països europeus on la tècnica s'havia preocupat de millorar l'aparell en successius prototipus (fonamentalment a Alemanya, França i Anglaterra). A França, cap al 1861 un constructor de carros, Pierre Michaux, va acoblar pedals a models anteriors i va aconseguir el velocípede, un aparell d'aspecte semblant a les nostres bicicletes. La cadena, però, no existia encara i, per tant, els pedals estaven incorporats a la roda davantera. Això suposa que com més gran sigui aquesta roda, més ràpid avançarà el vehicle. Amb

"El nostre primer equip de futbol va ser l'Hospitalenc Sporting Club"

“L’any 1910 es va organitzar la primera cursa ciclista a l’Hospitalet i, probablement, el nostre primer esdeveniment esportiu”

aquesta constatació, el velocípede derivà cap al 1870 en el bicicle, aquella màquina amb una roda davantera imponent que ara ens recorda els nostres besavis. Un aparell prou inestable però que es va popularitzar força. L'abaratiment del cost i l'aparició de la cadena, el fre i el pneumàtic en la dècada del 1880 van fer definitivament que aquell aparell fos de nou més semblant a com el coneixem ara i que es convertís ja en un transport estès i cada vegada més segur. El posterior desenvolupament d'aliatges i de nous materials va permetre construir bicicletes més lleugeres³.

El ciclisme s'incorporà a Catalunya en part pel contacte, des de la zona nord, amb ciutadans francesos. Des de 1887, en què es fundà el Veloz Club a Barcelona, fins al 1891, es crearen entitats ciclistes a Reus, Tarragona, Tortosa, Valls, Mataró, Terrassa, Sabadell, Girona, Olot i Figueres, a més d'altres tres clubs a Barcelona (gairebé totes, zones industrials per excel·lència). Aquell 1891 es comença a construir el primer velòdrom de Catalunya, a Figueres, que serà inaugurat el 1893. També apareixen publicacions ciclistes, com *El Ciclista*, de 1891, editada a Barcelona, o *El Veloz i Revista de Sport*, de 1895, editades a Reus. A aquesta empenta contribuï decidivament l'intent d'organització federativa que des del 1894 (primer des de Madrid i després des de Barcelona) es portarà a terme sota el nom d'Unión Velocipédica Española (UVE). La primera vessant de l'UVE va ser la competició esportiva. Tot i que ja des de 1893 es realitzen proves de velocitat assimilables a campionats nacionals⁴, serà a partir del sorgiment de l'UVE quan es reglamentaran les curses i les competicions. De mica en mica sorgiran les organitzacions de grans proves competitives, com les curses per etapes. La Volta Ciclista a Catalunya serà el gran exemple des de 1911.

Al principi de la segona dècada del segle podem dir que la bicicleta és un element ciutadà com a mínim conegut o no estrany per a la gent (l'any 1909 ja hi ha 78 bicicletes a la nostra vila, una per cada 88 habitants). La situació de l'Hospitalet, punt de sortida i d'entrada des de i cap a Barcelona pel sud, el feien lloc de pas de moltes de les curses ciclistes que s'organitzaven a la Ciutat Comtal. A més, el contacte entre hospitalencs i barcelonins, afavorit per la proximitat, farà arribar amb relativa rapidesa la notícia dels nous esports que van sorgint a la gran capital. Això, juntament en aquest cas amb el progressiu abaratiment i millora tècnica de la bicicleta feren d'ella quelcom més atractiu i cada vegada menys esnob. Bona prova d'això és que el 1910 es va fer la primera cursa ciclista de la qual tenim notícia a l'Hospitalet i que gairebé amb tota probabilitat va ser el primer esdeveniment esportiu organitzat a aquesta vila.

Al programa de la festa major del barri del centre del 1910, trobem l'anunci d'aquesta prova ciclista, que va ser amenitzada -segons deia el programa- "per una notable banda barcelonina" de música...⁵ Amb aquesta referència original trobada al programa de festa major de l'any 1910 havia pensat que aquesta cursa no hauria passat de ser un petit divertiment en el poble, sense més transcendència. Més tard vaig trobar el programa de la pròpia prova ciclista, que ja donava dades de més importància. Segons aquest programa, la prova va ser organitzada per la Agrupación Sportiva Hospitalense. La data de celebració de la cursa va ser el 15 d'agost.

En les meves investigacions no havia trobat mai referències a aquesta Agrupación Sportiva Hospitalense. Si ens creiem la seva existència, suposaria que aquest és el primer club esportiu a la història d'aquesta ciutat. Entrem aquí en un interessant debat sobre quina va ser la primera entitat esportiva de la vila. Al Govern Civil es va inscriure al 1917 l'Hospitalenc Sporting Club, la primera entitat esportiva (bàsicament futbolística, tot i que també va organitzar festivals atlètics i curses ciclistes) de la qual hi ha

justificació documental i proves de la seva existència real. A l'Arxiu del Govern Civil de Barcelona, però, trobem una altra dada plena de misteri: el 4 d'octubre del 1916 ja havia estat registrat un altre club a la vila, l'Hospitalet Foot-Ball Club, del que no s'en conserva l'expedient (perdut segurament durant la guerra civil, quan molts van formar part de les barricades...) i del que no he trobat cap informació més. Possiblement l'explicació la trobem en el fet que aquests dos clubs o, si més no, l'Hospitalenc, són hereus l'un de l'altre i potser també d'aquella primera Agrupación Sportiva. Això podria explicar per què el *Llibre d'or del futbol català*⁶ dona com a any de fundació de l'Hospitalenc el 1909.

El *Llibre d'or...* va ser el fruit d'un gran esforç de la Federació Catalana de Futbol l'any 1927, i es va publicar durant l'any 1928. En un intent de reflectir que el futbol s'havia convertit en un esport-espectacle de masses que envaïa tot Catalunya, i coincidint amb el 25è aniversari dels primers clubs, la federació va intentar aplegar en un llibre la història de les entitats que en aquell moment hi havia sota la seva disciplina. El resultat va ser un recull força interessant des del punt de vista històric, però, molt em temo, amb alguns errors de contingut. Les fitxes van ser remeses pels propis clubs a la redacció del llibre: això vol dir que les dades històriques provenien dels records dels que van redactar les notes, normalment els secretaris dels clubs. És dubtós que els clubs guardessin el seu material susceptible de ser històricament interessant (actes de les assemblees, fitxes de jugadors, resultats per temporades...), per molts motius: la majoria dels seus integrants eren gent molt jove, només preocupada a tenir un lloc on jugar i divertir-se i una entitat que disposés de la mínima infraestructura per fer-ho; d'altra banda, per què havien de guardar les coses? (segurament els primers anys ningú cau que el club pot arribar a ser algun dia històric); a més, la renovació dels càrrecs de les juntes directives era molt habitual (tal i com manaven els estatuts dels clubs) i això feia que la continuïtat de les persones i dels seus records sobre l'entitat fos, com a mínim, reduïda. La informació de l'Hospitalenc continguda al *Llibre d'or...* té alguns errors i el primer que ens trobem seria la data de fundació del club. El *Llibre d'or...* dona l'any 1909. En aquella data, un dels pretesos fundadors, Marcel·lí Bayer, portava com a molt un any vivint a l'Hospitalet; un altre, Blas Guillén Ornaque, encara no havia arribat a la ciutat, provenint segurament de Barcelona tot i que va néixer en un petit poble de Terol que es diu Castelnou, i l'altre, José Carbonell, tenia 12 anys al 1909...⁷ La conclusió és que, segurament, la societat es va formar una mica més tard ja que no és normal ni que un nouvingut es llenci a crear una entitat en un poble, que un altre suposat fundador, segons els padrons de l'època encara no fos a l'Hospitalet, ni que el tercer tingués només 12 anys (tot i que els nens es feien "grans" molt abans que en l'actualitat).

Una hipòtesi seria que es donés com a data fundacional la d'aquella Agrupación Sportiva Hospitalense perquè es considerés que, malgrat ser jurídicament clubs diferents, l'un provenia de l'altre (potser fins i tot alguns dels membres eren els mateixos). Aquest fet és habitual en la memòria històrica escrita d'aquest àmbit. Malgrat tot això, d'existir com a grup formal, aquesta Agrupación Sportiva Hospitalense no era legalment un club ja que no estava inscrita al registre d'associacions del Govern Civil. Bé per això o bé perquè potser no va existir mai com a tal agrupació, els organitzadors de la cursa de l'any 1910 es van dirigir formalment a l'Ajuntament per sol·licitar els permisos i la subvenció pertinent en forma de "comisión sportiva de la localidad".

Si fóssim legalistes, la incògnita l'eliminaríem molt ràpidament. Segons la "Ley de Asociaciones" de 30 de juny de 1887, per a que una societat fos legalment constituïda a tots els efectes, havia de ser registrada al Govern Civil de la seva província amb una

El llibre d'or

El *Llibre d'or del futbol català* va ser el fruit d'un gran esforç de la Federació Catalana de Futbol l'any 1927, i es va publicar durant l'any 1928. En un intent de reflectir que el futbol s'havia convertit en un espectacle de masses que envaïa tot Catalunya, i coincidint amb el 25è aniversari dels primers clubs, la federació va intentar aplegar en un llibre la història de les entitats que en aquell moment hi havia sota la seva disciplina. El resultat va ser un recull força interessant des del punt de vista històric.

Hi apareixen tots els clubs de futbol que existien aleshores, amb les seves dades històriques més interessants i amb fotografies. Les dades dels clubs i dels equips van ser enviades per les pròpies entitats a la federació. És possible que es trobin molts errors de contingut. Penseu que les dades eren moltes vegades redactades de memòria, sense poder contrastar-les amb documents ja que aquests no s'havien guardat perquè no s'havia considerat necessari. Malgrat això, és un bon reflex del moment futbolístic i, una bona eina d'orientació. Els dos equips locals que hi apareixen són l'Hospitalenc i el Terrasenc. També es troben dibuixats els escuts.

En una altra part del llibre hi ha articles d'opinió de destacats periodistes esportius del moment.

sèrie de tràmits que incloïen la redacció i presentació d'uns estatuts i reglaments i la còpia de l'acta constitutiva de l'entitat, resultat d'una reunió extraordinària dels socis on s'elegia la primera junta directiva. La primera entitat que va presentar aquesta paperassa -si deixem de banda l'anecdòtic Hospitalet Foot-Ball Club- va ser l'Hospitalenc Sporting Club, i signada per... Marcelino Bayer i Bataller el 12 de setembre de 1917. Amb tot, hem de contemplar el costum extés en aquells anys segons el qual la legalització de les entitats, no només esportives, es feia fins i tot anys després de que aquestes comencessin a funcionar. La legalitat, en aquest sentit, no es portava ni es prenia al peu de la lletra i només quan es feia efectiva la necessitat de ser legals per alguna causa (per exemple, en el nostre cas, per participar en les competicions organitzades per la Federació) els responsables es decidien a complir amb la molèstia de presentar els papers... Per això, al menys pel que fa a les meves investigacions a l'Hospitalet, les dades de fundació de les entitats esportives registrades a l'Arxiu del Govern Civil de Barcelona no són en molts casos les reals, si més no històricament parlant.

De fet, l'Hospitalenc tenia una estructura estable des d'alguns mesos abans de la presentació dels Estatuts al Govern Civil⁸. En efecte, es conserva una carta del club datada el 13 d'agost de 1917⁹ (un mes abans de la presentació de papers als Govern Civil) on s'agraeix als membres de l'ajuntament la subvenció de 100 pessetes per comprar les 11 medalles que havien de rebre els guanyadors del partit inaugural del nou camp d'esports... La signatura, a més, es doble ja que d'una banda firma com a president Marcelino Bayer i d'altra, com a secretari, Julio Sales Beltran. Aquest fet ens indica que existia ja una estructura directiva plenament formada, i no amb les característiques d'una comissió organitzadora sinó com a autèntica junta directiva. Ens referma en aquesta posició el fet de que en els papers presentats més tard al Govern Civil no es parla mai en termes de comissió organitzadora, com s'acostuma a fer en entitats formades poc abans. Això denota que l'estructura portava un cert temps funcionant. Malgrat aquestes deduccions lògiques, queden alguns dubtes per resoldre. Per exemple, per què es va intentar portar dos equips com el F C Barcelona i l'Avenç del Sport (antecedent de l'actual Sant Andreu) per inaugurar el camp d'esports? D'entrada sembla més lògic enfrontar algun d'aquests equips contra el propi... Potser l'Hospitalenc encara no tenia un equip format o prou potent per jugar contra conjunts de la importància dels dos esmentats, el que ens indicaria que, malgrat tot, l'entitat portava poc temps treballant de forma seriosa (això mateix succeirà més endavant amb el primer equip que es formi al barri de Santa Eulàlia).

Podríem concloure doncs que, des de l'any 1910 es practicava el ciclisme i, aproximadament, des del 1916 ja es jugava a futbol de forma organitzada a la vila. El que sí que està clar és que la primera organització esportiva de caire modern a l'Hospitalet va ser la cursa de la festa major de 1910. Al llibre d'actes del Ple municipal de l'any 1910 trobem valuoses referències sobre aquesta cursa.¹⁰

El Ple del 19 de juliol d'aquell any va discutir sobre "un escrito firmado por la Comisión organizadora de los festejos deportivos de esta localidad, por el cual proponen (...) un concurso o carrera de bicicletas". Segons la ressenya que ha quedat a l'acte d'aquell Ple, la comissió esportiva va justificar la inclusió d'aquesta cursa dins de la festa major "a fin de reanimar las fiestas". Les festes majors eren els esdeveniments anyals per excel·lència als pobles de principis de segle. Però els programes d'actes de les festes majors eren extraordinàriament repetitius. No hi ha dubte que necessitaven algunes novetats més. Aquestes van venir des de dues direccions: el cinema, amb les primeres projeccions a cal Carreter (des de 1907), i l'esport, amb curses ciclistes (des de 1910), campionats

atlètics (el primer conegut, al 1918) i, sobretot, partits de futbol (des del 1917, com a mínim).

Sembla que la idea d'aquesta cursa ciclista va ser acollida en principi per les autoritats amb divisió d'opinions, segons explica al text el Secretari de l'ajuntament: "abierto discusión por la presidencia sobre la referida demanda hicieron uso de la palabra varios Sres. Regidores y después de larga discusión se acordó por unanimidad pase el asunto a estudio". Així doncs, l'assumpte va passar a l'estudi d'una comissió que en el següent Ple va emetre el seu informe. En aquest informe es donen més dades, com per exemple la identitat dels signants de la petició ("D. Fernando García y otros"), i la cosa ja estava molt més clara:

"...y en honor a la verdad es digna de aplauso la iniciativa que ha tomado dicha comisión al organizar unas carreras de bicicletas para la próxima fiesta mayor anual de esta Villa, que sin duda de ninguna clase han de darle un mayor realce y ha de ser un notable motivo de atracción para todos los forasteros amantes de las diversiones deportivas"

És a dir, que la idea va ser acollida amb notable interès per la comissió i, sembla, com a novetat (segurament era el primer esdeveniment esportiu que vivia directament la Vila). L'escrit del Secretari en el llibre d'actes, transcrivint l'acta de la comissió municipal encarregada d'estudiar la petició dels veïns, ens dóna valuosos detalls d'aquella primera cursa. La citada comissió municipal va aconsellar que es concedissin les peticions dels veïns sota aquestes bases:

1r. S'autoritzava que la cursa tingués caràcter intercomarcal (Baix Llobregat).

2n El circuit va ser el que volia la comissió organitzadora, "constituyéndolo la rambla Just Oliveras; camino antiguo de San Juan y calles de San Juan, Iglesia y Mayor, en la inteligencia de que todos los aparatos deberán pasar por el arroyo de la rambla parte derecha entrando por la calle de la Carretera Provincial".

3r La comissió esportiva havia de respondre que durant les curses no hi hagués accidents per negligència en el servei de vigilància i, en tot cas, seria responsable de tots el danys que es poguessin ocasionar per tal raó.

4rt S'acceptava l'oferiment per a què les autoritats formessin part de la comissió de les senyoretes que havien de verificar la distribució dels premis.

5è L'Ajuntament va concedir un permís per aixecar una tribuna d'autoritats i jutges a on, a més, es donessin els premis i fos el punt de sortida i arribada de les curses.

Exemplar del programa de la primera cursa ciclista (1910).

6è L'Ajuntament concedia també un premi de 50 pessetes per als corredors en la forma que l'Alcaldia ho considerés convenient i carregant-la al capítol d'imprevistos ja que, evidentment, no hi havia "consignación especial en el presupuesto para festejos".

7è L'Ajuntament havia d'acordar l'adequació dels carrers per on havia de passar la cursa.

El dictamen de la comissió municipal finalitzava reiterant la necessitat de col·laborar amb la iniciativa "ya que se trata de una diversión culta y agradable y que ha de reportar beneficios a los establecimientos de esta localidad con el personal que en la misma concurrirá".

Aquest dictamen va ser aprovat i, a més, el ple va acordar també establir un servei de vigilància a la Carretera Provincial "en el punto conocido por la antigua riera de la Fabregada y en la calle de Marina deslinde de este término con Cornellà" per facilitar la circulació dels carros durant el temps de la cursa.

Més informació d'aquesta primera cursa la trobem a un exemplar del diari esportiu *Dicen* del 1970. Les dades que dóna aquell diari coincideixen amb les que he trobat posteriorment al programa de 1910:

"el Gran Festival Ciclista se celebró bajo los auspicios del Ayuntamiento y autoridades de la villa y del Exmo señor Conde de Belloch, según reza en los carteles. Constaba de cinco pruebas. La primera de resistencia, otra de velocidad, una tercera carrera de obstáculos y de lentitud. Premios valiosísimos. Cincuenta pesetas al primer clasificado y copa de plata. Objetos de arte, reloj de plata y otros premios hasta el sexto clasificado que tenía un premio en metálico de cinco pesetas"

No coneixem, però, els guanyadors d'aquesta primera cursa.

Amb aquestes dades i tenint en compte les circumstàncies de la vila i els resultats de les nostres investigacions, podríem deduir que els principals factors del desenvolupament del fenomen esportiu a l'Hospitalet van ser aquests:

- 1- La proximitat amb Barcelona, principal nucli dels grans clubs a principis de segle
- 2- La difusió que començà a fer la premsa del nou espectacle

3- La influència de les persones que per diverses vies ja havien tingut contacte amb l'esport. Per exemple estudiants hospitalencs de famílies benestants que anaven a col·legis de Barcelona; i també persones que arribaven a la vila, des d'altres punts de la geografia espanyola però sobretot de Barcelona, per treballar

Ciclisme i futbol seran doncs les primeres manifestacions esportives que es practicaran amb assiduitat a l'Hospitalet. És possible que individualment algunes persones també practiquessin d'altres esports, com boxa o natació, però les referències són moltes vegades indirectes i, en tot cas, molt aïllades.

1.2- ELS PRIMERS CLUBS

Per entendre el desenvolupament de les entitats esportives de la ciutat cal fer primer un repàs del que era l'Hospitalet en les primeres dècades d'aquest segle. L'Hospitalet va canviar moltíssim en les tres primeres dècades del segle XX. D'entrada, el que avui coneixem com una ciutat unitària dividida en barris, àrees o districtes, a principis de segle era una vila amb un nucli principal, el que avui coneixem com el barri del Centre, on es trobava, i es troba, l'Ajuntament i la majoria de les famílies més antigues. Després trobàvem un altre nucli habitat a Santa Eulàlia, al voltant del que va ser l'origen medieval de la ciutat, la parròquia de Santa Eulàlia de Provençana. Més enllà, trobem una altra zona habitada regularment: el continuum Collblanc-Torrassa. Entre aquests tres nuclis de població hi havia un mínim de dos quilòmetres de distància plens de camps de conreu i vies de tren. Per últim, la població hospitalenca la completaven els habitants de les masies disperses, sobretot a l'anomenat barri de la Marina, la zona que avui ocupen Bellvitge, Gornal i, per l'altra banda de l'actual Gran Via, tots aquells terrenys fins a arribar al mar. L'Hospitalet llavors tenia mar perquè la zona de costa que avui ocupa part del port de Barcelona va ser del terme municipal fins al 1929 en que aquestes terres van ser purament i simplement anexionades a la ciutat comtal, a canvi de 85.000 pessetes, per construir el port franc. Entre d'altres coses, l'Hospitalet va perdre llavors una bona part del seu sòl de conreu.

Joan Camós, en el seu llibre *L'Hospitalet, la història de tots nosaltres*¹¹, ha descrit molt bé com eren aquells barris durant el primer terç de segle. Així, segons Camós, el barri del Centre era el nucli originari de la població autòctona al llarg del carrer Major i en els dos eixamples de la ciutat, el de 1883 per sota del carrer Major i el del 1907 per la zona de la Rambla Just Oliveras. De mica en mica, aquest nucli central s'anirà estenent cap al que avui es coneix com a Sant Josep. El Centre era el barri tradicional, agrari i conservador, amb propietaris agrícoles i industrials lligats a la vida municipal de la vila. Per la seva banda, Santa Eulàlia -sempre segons el llibre d'en Joan Camós- tenia el seu eix principal a la continuació de la Bordeta, a l'antiga carretera de Santa Creu de Calafell, que en aquest tros s'anomenava "de Santa Eulàlia" o bé "Pi i Margall", segons quin any mireu. L'altre eix de Santa Eulàlia serà la carretera del Mig, aquí anomenada "Apresadora", una zona amb forta concentració d'escombriaires. En conjunt, però, Santa

**"Al barri de la
Torrassa també
va sorgir un
gran club l'any
1917, el Foot-
Ball Club
Deportivo
Torrasense"**

Eulàlia serà un barri de màxima presència industrial. Per últim Collblanc-Torrassa es va conformant com un tot a partir de la dècada dels vint, amb el seu origen en les edificacions a tocar de la carretera de Collblanc i la seva expansió cap a La Torrassa en un procés de saturació d'habitatges barats pels obrers immigrants que comencen a arribar massivament des de finals de la dècada dels deu. El centre neuràlgic del barri serà la plaça Espanyola.

Santa Eulàlia estava separada del Centre pel ferrocarril Barcelona-Vilanova, i els dos barris estaven units per la carretera de Santa Eulàlia-Prat de la Riba-carrer Major. Collblanc-Torrassa es perfilà més com un continuum de Sants. Això i la seva distància amb el Centre -uns dos quilòmetres- farà que moltes vegades només formi part administrativament de l'Hospitalet. Aquesta realitat dividida va fer que cadascun dels barris volgués tenir els seus propis clubs, els seus propis equips que defenguessin els colors i "l'honor" de cada zona i també va marcar en certa manera el tipus de relacions que s'establien entre els clubs locals, com ja anirem veient.

També el creixement de població dels barris va ser diferent durant el primer terç del segle. Tota la ciutat va rebre una forta onada d'immigrants en aquest període, sobretot les dècades dels vint i dels trenta, però el ritme de creixement va ser significativament diferent. És important veure la realitat d'aquest creixement per entendre després la seqüència d'aparició dels clubs als barris. S'ha de dir d'entrada que l'Hospitalet va veure créixer la seva població des dels 4984 habitants que tenia al 1900, fins als 51.249 de l'any 1940 (vegi's quadre 1). Aquest creixement s'explica sobretot per l'afluència d'immigrants atrets primer per l'augment de la indústria local, i després per les obres de la Exposició Universal de 1929. Tot i que les taxes de creixement natural (natalitat menys mortalitat) van ser les més altes de tot aquest segle, la seva incidència en el creixement de la població de l'Hospitalet no es pot ni comparar amb la de la immigració. Més endavant veureu tot això amb més detall.

QUADRE 1. EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ ALS DIFERENTS BARRIS DE LA CIUTAT

Anys	Centre	S. Eulàlia	Collblanc-Torrassa	Dispersa	Total
1900	2.797	964	301	886	4984
1910	3.231	1.415	1.104	1.115	6.905
1920	4.441	2.652	3.810	1.463	12.360
1930	8.634	6.124	21.185	1.707	37.650
1940	10.218	10.684	25.515	4.827	51.249

Font. Extret del llibre *L'Hospitalet, la història de tots nosaltres*. Joan Camós

Ja he explicat com l'Hospitalenc Sporting Club va ser considerat com el primer club de la ciutat. Cal precisar ara, però, que sense una garantia total de la seva existència abans de 1917, ens queda el dubte sobre el seu caràcter de pioner ja que al barri de la Torrassa també va sorgir un gran equip l'any 1917, el Foot-Ball Club Deportivo Torrasense. O així m'ho fa pensar, d'una banda, la ressenya sobre aquest club que apareix al *Llibre d'or...*, i d'altra el fet que utilitzessin durant molts anys un segell on hi figurava la data de

fundació junt amb el nom del club: "C.D. Torrasenc. Fundat el 1917". Malgrat que el primer document que he trobat on hi figura el nom del club data del 1922, crec que el Torrasenc sí que va ser creat al voltant del 1917.

El següent club que va aparèixer al panorama futbolístic hospitalenc va ser la Unió Esportiva Eularienca, al barri de Santa Eulàlia. Un grup de gent del barri formà el nucli del club ja a l'any 1921 tot i que no va ser inscrit al registre del Govern Civil fins al 1922.

Un any més tard es completarà el primer ventall futbolístic de la ciutat amb un club a Collblanc, el Centre d'Esports de Coll-Blanch. Fins i tot al barri de la Marina va haver-hi un intent de tenir un equip propi, l'any 1927, amb la creació del primer Foot-Ball Club Marina, tot i que em sembla que sense gaire durada.

Completat el primer panorama futbolístic de l'Hospitalet, i després d'afegir que pel que fa a les entitats esportives només cal anotar en aquells anys les fundacions de la Associació Excursionista Saltadiç (1918) i la Unió Ciclista Hospitalet (1920), hem de fixar-nos en alguns primers detalls. L'aparició dels primers clubs és progressiva i relativament ràpida. Aquesta successió ràpida de dates i barris de fundació semblen denotar un desig del jovent de practicar el ja no tant desconegut esport i de tenir un equip propi de cada zona de la vila. La progressió de l'aparició dels clubs als diferents barris és altament significativa ja que es correspon bastant amb els moments de majors taxes d'augment en la seva població. Així, el barri del Centre té al voltant dels 4000 habitants quan neixen l'Hospitalenc, Saltadiç i UC Hospitalet i la seva taxa de creixement, del 37 per cent, comença a accelerar-se cap al seu rècord de la dècada dels vint (94 per cent) que serà quan veurà néixer un major nombre de clubs. A Collblanc-Torrassa el creixement és brutal des de principis de segle, però s'accentua en la dècada dels vint, quan passarà dels 3810 habitants l'any 1920 als 21.185 l'any 1930, amb un increment mitjà del 456 per cent. Recordem que el Torrasenc va ser fundat al 1917, però va agafar la suficient empenta com per legalitzar-se i intentar jugar competicions federades a partir del 1923, el mateix any en que a Collblanc neix el seu club... Per últim, a Santa Eulàlia, els anys de creació de l'Eularienc coincideixen amb el de màxim creixement de la barriada, amb un increment del 131 per cent i una població de gairebé 3000 persones (vegi's quadres 1 i 2).

Sembla deduir-se d'aquestes xifres que va existir un llindar mínim de població a cada barri, situat al voltant de les 3000 persones, a partir del qual l'experiència de crear una associació d'aquest tipus, nova per l'època, tenia possibilitats de reeixir (de fet l'any 1923, la Federació Catalana de Futbol va treure una norma que no deixava federar més d'un club a les poblacions de menys de 3000 habitants). Aquest llindar crític s'explica per la necessitat de qualsevol entitat de disposar de recursos humans suficients, en aquest cas per formar com a mínim un parell d'equips i trobar un nombre suficient de socis, alguns d'ells amb recursos, per poder tirar endavant... En un entorn més aviat rural i amb un tipus d'entitat nova (dedicada a practicar un esport que en aquest cas afortunadament començava a conèixer-se), la probabilitat de trobar un nombre suficient d'elements per dotar d'aquests recursos humans als clubs necessitava sens dubte d'aquest llindar crític. I fins i tot a vegades fracassaven els intents... (potser aquest es el cas d'aquell misteriós Hospitalet Foot-Ball Club). El Foot-Ball Club Marina no disposava d'aquest llindar crític (la població dispersa total no arribava als 1700 habitants l'any 1927, i no tota era de la Marina): no hi havia prou material humà d'on sortissin suficients jugadors i socis, tot i que llavors el futbol ja era prou popular.

"El següent club que va aparèixer al panorama futbolístic local va ser la UE Eularienca"

QUADRE 2. TAXES DE CREIXEMENT DE LA POBLACIÓ, PER BARRIS I DÈCADES (EN %)

Dècada	Centre	S. Eulàlia	Collblanc-Torrassa
1900-1910	3,04	46,72	66,7
1910-1920	37,40	87,40	245,1
1920-1930	94,40	131,07	456
1930-1940	18,30	74,50	20,4

Font: Extret del llibre *L'Hospitalet, la història de tots nosaltres*. Joan Camós.

Pel que fa a la vida política i cultural a Catalunya i a l'Hospitalet¹², aquesta va experimentar una forta influència a partir de la fundació de la Lliga Regionalista de Catalunya (catalanisme conservador) i amb la creixent presència dels republicans (d'esquerra). A l'Hospitalet, els republicans radicals hi tingueren seu des de 1907. Des del 1910 i fins el

1923, la Lliga va detentar l'alcaldia amb només dos parèntesis d'alcaldes republicans col·locats per decret (1916-1918 i 1923). Tot i això, també s'ha d'apuntar la creixent influència dels republicans a la ciutat, que a les eleccions del 1916 aconseguiren la meitat dels regidors. Aquests foren també els anys daurats de la Lliga a Catalunya, amb l'aplicació d'una política autonomista que aconseguí la creació de la Mancomunitat de Catalunya l'any 1913 i arribà a demanar una autonomia integral al final de la dècada juntament amb el projecte de regeneració d'Espanya. La societat espanyola, però, s'esdevenia cada vegada més conflictiva: la crisi social i econòmica vinculada a la primera guerra mundial, el pistolisme, el desastre del Marroc i la descomposició de la vida política nacional feren que s'arribés a una certa col·laboració entre la pròpia Lliga i l'aleshores capità general de Catalunya, Miguel Primo de Rivera, en el cop d'estat de 1923.

Les primeres societats esportives hospitalenques són dignes filles del seu temps. Indiscutiblement s'inserien en el moment que estava vivint l'esport català, que deixava de mica en mica de pertànyer a les elits per fer-se cada cop més popular, en la seva pràctica i, per sobre de tot, en la seva vessant d'espectacle. A més, el model que intenten seguir molts dels nous clubs hospitalencs imitarà al dels grans clubs del moment, que tenien seccions de diferents disciplines esportives a banda del nucli central dedicat al futbol. D'aquesta forma, els estatuts d'aquests primers "cercles" recullen aquesta vocació polisportiva en algun dels seus articles. Així, l'article primer del *Reglament de l'Hospitalenc Sporting Club*¹³ diu que la societat es dedica "al Sport y en especial el Foot-

Ball". Tanmateix, l'article 23 d'aquest reglament diu també que la societat "constará de varias secciones, y en cada una de ellas de sus respectivos equipos, según el número de jugadores que haya inscritos". El reglament del FC Deportivo Torrassenc¹⁴ també consagra, amb els mateixos termes ja que és una còpia adaptada dels de l'Hospitalenc, la polisportivitat de la societat. La Unió Esportiva Eularienca també va tenir aquesta característica. Tot i que els seus estatuts s'han perdut, es conserva però la nota que *El Mundo Deportivo* va publicar el 2 de maig de 1922 sobre la seva constitució on, clarament, s'indica que es tracta "de una entidad dedicada a toda clase de deportes". Per últim, el Centro de Sports de Coll-Blanch, amb uns estatuts¹⁵ força peculiars i

Estatutos

—Capítulo primero.—

Artículo 1º: Bajo el nombre de Centro de Sports de Coll-Blanch se constituye en esta barriada una sociedad de Foot-Ball con el fin de fomentar dicho sport y el desarrollo físico y corporal de sus asociados.

Artículo 2º: La duración de la sociedad será por tiempo indeterminado pudiendo decidirse en cualquier momento la constitución de otra sociedad, lo cual no afectará a la constitución en su caso de una entidad de carácter deportivo.

Artículo 3º: En el caso de disolución de la Sociedad los bienes de la misma tendrán que ser entregados a...

Primera página dels Estatuts del Club Sportiu Coll-Blanch, amb una impecable grafia gòtica...

contradictoris (escrits amb una impecable grafia gòtica), malgrat que l'article primer diu que l'objectiu de la societat es "fomentar el Foot-Ball", a l'article 18 es permet als socis durant tot l'any "practicar en el campo de juego además del Foot-Ball otros juegos de adletismo" (sic). Aquesta vessant polisportiva dels primers clubs, que no es perdrà fins després de la guerra (i mai del tot), donarà a l'esport hospitalenc algunes de les planes més brillants de la seva història.

Aquestes altres seccions a que es refereixen la majoria d'aquests estatuts són bàsicament d'atletisme i de ciclisme. De fet, per exemple, dos dels primers actes organitzats per la Unió Esportiva Eularienca van ser una cursa de bicicletes i una cursa atlètica infantil. Cal tenir en compte, però, que aquests dos esports tindran un desenvolupament ben diferent: mentre l'atletisme sembla introduir-se a l'Hospitalet des de finals dels anys deu com a activitat més aviat marginal dins dels clubs de futbol (no he trobat cap club específic d'atletisme), el ciclisme produirà, a partir de l'any 1920, els seus propis clubs dedicats només a aquest esport. Així que si bé la primera cursa de bicicletes a l'Hospitalet és la de la festa major de 1910, en posteriors festes majors d'aquella dècada s'organitzaren més curses ciclistes¹⁶, però no serà fins l'any 1920, quan neixerà el primer club ciclista, la Unió Ciclista Hospitalet¹⁷, i organitzarà la seva primera cursa.

Veiem ara com el vessant esportiu del ciclisme va portar també, com ho havia fet el futbol, a un fenomen particular d'associacionisme a la societat hospitalenca: el del club esportiu. La Unió Ciclista Hospitalet serà creada al 1920, sent el primer club ciclista en la història de l'Hospitalet. Aquest club, però, no va ser legalitzat fins el 3 de desembre de 1930, segons consta al registre d'entitats del Govern Civil de Barcelona i a l'Arxiu Històric de l'Hospitalet. Per què van passar 10 anys és tota una incògnita (podria ser que no se'ls exigís fins a aquell moment o bé que el club desaparegués en algun moment a finals dels anys 20 i es refundés l'any 1930). D'altres clubs van anar naixent en els diferents barris de la ciutat al llarg dels anys, tal i com havia passat al futbol. Així, el 1924 sortirà la Peña Ciclista Coll-Blanch, més tard Club Ciclista Collblanch, amb seu durant molts anys a la Plaça Espanyola, 9, estatge de la Societat Coral l'Univers, on també s'allotjaren altres entitats (entre elles el Club Deportivo Torrasenc, de futbol). El 1926 neix l'Agrupació Ciclista Torrasa i el 1933 sorgirà el Club Ciclista Hospitalet, a la Rambla Just Oliveras.

Els clubs ciclistes de l'època seran molt modestos en general, una mica tancats en sí mateixos i dependran en part de les aportacions d'alguns personatges amb certa solvència i amants de l'esport. De la composició de les juntes directives que coneixem, es pot deduir que en un alt percentatge els components d'aquestes sempre eren gairebé els mateixos. Esportivament, vehicularan una part de la pràctica del ciclisme federat a l'Hospitalet, sobretot la dels ciclistes més modestos ja que els ciclistes més potents correran per a clubs de Barcelona. L'única excepció serà la Unió Ciclista Hospitalet, que en alguns moments podrà fitxar ciclistes de cert nom a causa de la presència d'un acabat amant de l'esport entre els seus associats. Durant la dècada dels vint, els clubs hospitalencs pràcticament es limitaran a organitzar algunes curses durant l'any, sobretot

Fons AHCB

261

VARIA

Festa atlètica a Hospitalet de Llobregat

El dia 18 a la tarda tingué lloc l'anunciada festa del Sport Club Hospitalenc. Les notes principals del festival foren: La brillant actuació d'en Barrena en el salt; el bon debut del C. N. Barcelonès malgrat de dar incomplet son equip i la revelació d'en Gallotí com a corredor de velocitat.

La organització fou dolenta... remarcant-nos una manca completa de coneixement de lo que es l'Atletisme.

CURSA DE 100 M. LLISOS

1.ª serie: Van al davant en Gallotí, Tusell i Kuchemberger, de la S. S. P., que es pasat als 60 metres, establint-se una formidable lluita entre en Gallotí i en Tusell, ambdós del C. N. B., que entren amb imperceptible diferencia.

2.ª serie: De sorrida pren el cap en Boniquet del C. N. B., mes a mitja cursa el passe en Lluera, del R. C. D. E.; al final l'Olivella embala i els passe a tots dos.

3.ª serie: La guanya molt bé en Barrena, del R. C. D. E.

Final: La corren l'Olivella, del C. A. D. C. i en Barrena, del R. C. D. E., i en S. Gallotí, del C. N. B., que van igualats fins poc abans de la meta on en Gallotí es despenja magníficament, retirant-se en Barrena. 1.ª Gallotí i 2.ª Olivella.

Pro: b concursants. Guanyà el simpàtic Barrena amb 8'90 m. Empatien en segon lloc en Tusell i en Garcia, del C. N. B., amb 8'80, que criden l'atenció pel seu estil.

Dic: Sols hi han 4 concursants que es classifiquen així: 1.ª F. Fortuny, 2.ª M. Boniquet, 3.ª S. Garcia, tots tres del C. N. B., i 4.ª en Barrena, del R. C. D. E.

1.500 m. Surten una bona colla que es van alternant en el cap fins que s'agala en Kuchemberger, de la S. S. P., que des d'aquell moment diu un tren fortet, entrant 1.ª amb bastant avantatge.

Sota d'elcòde amb impuls.—Hi prenen part 11 saltadors. Fou una gran victòria d'en Barrena, que saltà netament 1'55; fou el lloc on ens agrada més. 2.ª Vallhonrat, del S. C. H., amb 1'50. En tercer lloc empaten en Garcia i en Kuchemberger amb 1'45 m.

Campionat de Sans ciclista

A la cursa del Club Ciclista de Sans que tingué lloc el diumenge al matí, hi prengueren part un estol de braus corredors agrupant-s'hi els capdavanters dels nostres routiers.

A les 7'25 prenen sortida:

Nolla, Solana, Crespo, Martínez, Faura, Gargallo, Villanueva, Rubio, Amigó, Fusté, Roua, Llopis, Pages, Janer, Gual, Puel, Marín, Guzmán i Tresteras.

Aquesta cursa esdevingué la cursa de la dissort, puig pel camí tingueren de retirar-se un bon nombre dels millors corredors.

Mes hem de reconèixer que el gran «Chapa», el nostre campió de Catalunya sabé aprofitar-se de tot i posà el seu esforç en no deixar-se agallar, marxant solvers la meta on entrà entre furi aplaudiments, adjudicant-se el primer lloc de la classificació i el Campionat de Sans.

CLASSIFICACIÓ:

Primer, V. Villanueva, en 3 h. 56 m. Cicles Montpè	
Segon, A. Gargallo,	+ 4 h. 4 m.
Tercer, J. Rubio,	+ 4 h. 12 m. 10 s.
Quart, A. Crespo,	+ 4 h. 21 m.
Quin, J. Faura,	+ 4 h. 28 m.
Sisè, F. Amigó,	+ 4 h. 36 m.
Setè, J. Fusté,	+ 4 h. 38 m.

Segona categoria: Primer, J. Roua.

Tercera categoria: Primer, F. Amigó.

*Exemplar del periòdic **Mar i Terra** de l'any 1918 amb la primera crònica d'atletisme de la ciutat que he trobat*

"La Unió Ciclista Hospitalet serà creada al 1920, sent el primer club ciclista en la història de l'Hospitalet"

per a la festa major de cada barri i per a algunes dates assenyalades. Durant els anys trenta s'inclourà una pràctica més social del ciclisme, amb campionats interns i excursions turístico-gastronòmiques amb apat final inclòs (precursora del cicloturisme) per als seus associats, mentre que per altra banda acolliran també, com hem comentat, els joves amb interès pel vessant més competitiu d'aquest esport.

Però també els clubs futbolístics, nominalment polisportius, faran les seves incursions en esports com el ciclisme. Així, el dia Nadal del 1921, l'Unió Esportiva Eularienca s'estrenà organitzant una cursa de dues hores a l'americana en la que van participar onze ciclistes. Malgrat que en aquell moment el club de Santa Eulàlia encara no estava

legalitzat, el seu nucli ja estava format. Curiosament, a la premsa va sortir la nota d'una carrera organitzada amb el nom del club, però en la carta de notificació de l'esdeveniment adreçada a les autoritats municipals, qui s'adjudica la iniciativa és una "comissió organitzadora"... La crítica de l'esdeveniment feta pel rotatiu *Actualidad deportiva y teatral* de Barcelona, publicada el dia 31 de desembre, no va ser gaire bona ja que va dir que "la organización fue algo deficiente y el público algo incorrecto al interpretar el paso de los corredores". Malgrat tot, la gent de Santa Eulàlia encara no s'havia acostumat als espectacles esportius...

ALH-AH. 730

Imatge de la cursa ciclista de S. Eulàlia, el dia de Nadal de 1921, organitzada per la UE Eularienca

L'atletisme també va ser un dels esports amb certa popularitat des del principi a l'Hospitalet. La primera "festa atlètica" de la que tenim constància es va celebrar el 18 d'agost de 1918, organitzada per l'Hospitalenc coincidint amb la festa major de la vila. A la revista *Atlética* es va anunciar el festival, amb proves bàsicament de fons i velocitat (5.000, 1.500, 400 i 100 m., llençaments i salts). Segons la crònica de *Mar i Terra* del 30 d'agost, "la organització fou dolenta... remarcant-nos una manca completa de coneixement de lo que es l'Atletisme". Al festival participaren al menys equips del Club Natació Barcelona, Reial Club Esportiu Espanyol, CADCI, Societat Sportiva Patrie (entitats molt importants en aquell moment) i del club local. L'únic esportista hospitalenc que s'esmenta a la crònica és un tal Vallhonrat, que aconseguí el segon lloc del salt d'alçada amb impuls després de saltar un metre i mig, cinc centímetres menys que el guanyador...

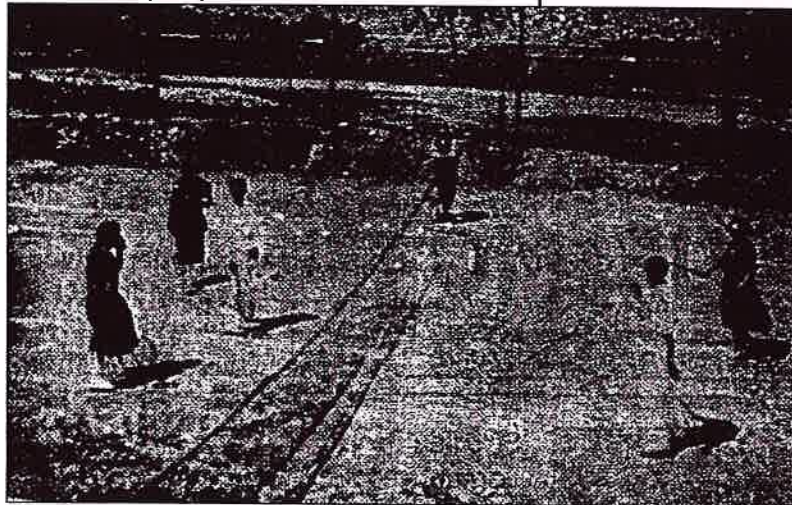
"La fundació del GE Saltadiç, el primer club excursionista, data de l'any 1918"

Altresport practicat a la ciutat des d'aquests anys era l'excursionisme. En efecte, la fundació del Grup Excursionista Saltadiç data de l'any 1918. Les referències a aquesta data són indirectes ja que surten de la celebració del desé aniversari, l'any 1928, quan el club és una secció del Casino del Centre (d'altres fonts també confirmen aquesta data). El membre de la UEC Jaume Ramon afirma que Saltadiç va ser format "per un grup de joves de l'Hospitalet que en una gran majoria treballaven a Barcelona. El contacte amb l'excursionisme barceloní els esperonava a promocionar el coneixement del seu país entre la joventut de la seva ciutat"¹⁸. L'excursionisme a l'Hospitalet està històricament lligat als sectors més catalanistes de la societat, especialment en els anys trenta i, més tard, durant els anys del franquisme. Dels primers anys d'excursionisme no han quedat massa dades.

Per completar el ventall d'esports que es van practicar a l'Hospitalet fins l'any 1920 hem de parlar del tir. Molt lligat a l'activitat de caça dels nombrosos caçadors de la tota la comarca, sembla que els concursos de tir sovintejaven, i que entre els caçadors hospitalencs hi havia certa coordinació. En l'organització d'un concurs benèfic de tir a colom lliure l'any 1920, el programa¹⁹ parla d'un segon motiu dels organitzadors, a més del benèfic, a l'hora de portar a terme l'esdeveniment: "donar a conèixer a Hospitalet el magnífic esport cinegètic". No serà, però, fins l'any 1931 quan aparegui la important Societat de Caçadors de l'Hospitalet.

Una altra característica important d'aquests primers "cercles esportius" és el seu, teòricament, notable caràcter democràtic. Tot i això, durant els primers anys la dona restarà gairebé exclosa de la pràctica dels esports que es feien a la ciutat (als estatuts d'aquests clubs no hi ha una sola referència a la possibilitat de les dones de practicar algun esport o simplement de ser sòcia d'aquells). Només en un cas, l'incipient tennis, he trobat dones practicant esport a l'Hospitalet abans de 1930. El tennis, però, serà un esport molt minoritari i de poca durada en aquests anys a la ciutat. Es jugà per primer cop a tennis a l'Hospitalet l'any 1921. Fins i tot es fundà un club, el Lawn Tennis Joventut, però la seva durada devia ser molt minsa. El club va construir una pista en

El Tot n. 260. Cedida per Josep Bonastre

uns terrenys cedits per l'alcalde (molt probablement a títol personal) a la rambla Just Oliveras. La iniciativa, segons una notícia de premsa de l'època, va ser "de los señores Morgades, Parra, Carbonell, Isern, Comadrán, Ferrer y otros"²⁰ (cognoms que trobarem més endavant vinculats a d'altres projectes esportius). La pista difícilment anava més enllà d'una red i d'unes quantes línies mal marcades, i no estava suficientment ben aplanada, però per a la festa major del centre, el 14 d'agost de 1921, s'hi van jugar els primers partits. Quants més s'hi van jugar? Ho desconec ja que no s'ha trobat cap altra dada més. Com a molt, un comentari posterior, de l'any 1935, diu sobre la pràctica del tennis -dins d'un article de clar to irònic on es fa un repàs de la realitat esportiva d'aquell moment- que "en alguns anys hi jugaven quatre *niñas bien* i quatre *niños peras*, però de cop i volta varen plegar el ram". Es conserva una fotografia d'aquella pista de tennis, curiosament quan es jugava un partit de parelles mixtes. Desconec de quan és aquesta fotografia, però indubtablement es tracta d'aquella pista. En aquells primers anys, la dona podia practicar, sense que socialment estés mal vist, pocs esports. Pràcticament, només tennis i natació. Pel que fa a la natació, a l'Hospitalet no va existir com a esport abans de la guerra civil.

La pista de tennis que va existir a la rambla Just Oliveras l'any 1921. Aquesta és la primera imatge esportiva amb protagonistes femenines que he trobat.

Si exceptuem aquest punt del sexisme de l'incipient esport, però, podríem dir que el funcionament teòric dels clubs hospitalencs estava sòlidament fonamentat en mecanismes democràtics. Així, per exemple, en general els estatuts no feien distincions discriminadores a l'hora de dividir els tipus d'associats. En la majoria dels casos es limitaven a

Programa de la festa major de S. Eulàlia de l'any 1923, organitzada per la Unió Hortènsia i la Unió Esportiva Eulariensa

AHL'U MH

crear la figura del soci infantil (menor d'uns quinze anys i que pagava menys), del soci protector (soci normal que pagava per ajudar o "protegir" al club) i la del soci honorari (aquell que es distingia pels seus bons serveis prestats al club) que com a únic privilegi reconegut als estatuts estava exempt de pagament (com a contrapartida, havia de ser nomenat en junta general). A vegades també es creava la figura del soci esportiu (qui practicava algun esport a l'entitat). Fins i tot, amb el pas del temps i amb la crisi econòmica, les categories de socis infantils i honoraris (que pagaven menys o no pagaven) tendien a ser eliminades. Els estatuts també marcaven una renovació rotativa de, com a mínim, la meitat de la junta directiva cada temporada. La majoria dels socis podien ser electors (amb petits requisits, com el d'acreditar un mínim de temps de permanència al club). També gran part dels socis podien ser elegits (també amb petites excepcions, com per exemple a l'Hospitalenc, on no podien ser elegits els socis esportius). La junta directiva estava obligada a reunir-se, com a mínim, un cop per setmana o per quinzena segons els casos, i a convocar al menys una vegada l'any l'assemblea ordinària de socis (fins i tot més sovint, com al Torrasenc, on eren cada sis mesos). A més, els socis disposen d'un mecanisme per obligar a la junta a convocar assemblea extraordinària si així ho desitgen una tercera part d'aquells. Aquests primers estatuts, si més no en teoria, conformaven una estructura molt democràtica a les societats, i van permetre que les juntes directives es renovessin amb molta facilitat (potser fins i tot excessiva) durant aquells anys. Malgrat tot, he pogut detectar com en alguns moments van sorgir diferències, dins d'algun club, que no es van contenir dins de l'entitat tot i disposar d'aquests mecanismes i van originar importants divisions que, segurament, en el cas de l'Hospitalenc van contribuir a la seva desaparició l'any 1928.

Ja hem vist com van sorgir els primers clubs esportius de l'Hospitalet, però cal que ens preguntem també quina funció complien dins de la seva societat. Els moments més especials de la vida social hospitalenca durant les primeres dècades del segle eren, sens dubte, les festes majors dels diferents barris, les festes religioses (com la Setmana Santa o el Nadal) i alguns esdeveniments puntuals (com les cantades de caramelles de les societats corals per Pasqua o les visites de personatges il·lustres, com la de la reina l'any 1927). Els programes d'actes de les festes majors, sens dubte l'acte periòdic més important a nivell popular, eren monòtons. Fins els anys deu, les festes consistien bàsicament en balls, representacions teatrals, misses i més balls. Això no vol dir que no tinguessin èxit. En un poble, segurament s'esperava amb delit el moment de la festa major, i no només la del propi barri sinó també les d'altres barris i fins i tot les dels pobles del costat. Tot i això, dos ingredients van contribuir de forma molt eficaç a enriquir els programes d'aquelles festes donant-los major consistència, extensió i interès per a la gent. L'un va ser l'aparició de les primeres projeccions de cinema a l'Hospitalet i l'altre la disputa de les primeres competicions esportives. Com a mínim, ja l'any 1910 el programa de festa major de l'Hospitalet recull una competició ciclista i funcions de cinematògraf a can Carreté. El futbol no va trigar gaire a incorporar-se als programes de les festes i molt ràpidament es convertí en un dels actes principals. Dins del tarannà polisportiu de les primeres entitats, la jornada es convertia sovint en un festival atlètic seguit del partit de futbol.

Els clubs esportius, a més, començaren a agafar un protagonisme dins de l'organització de la pròpia festa que fins al moment havia estat reservada a les entitats purament d'esbarjo. Així per exemple, a Santa Eulàlia l'any 1923 un dels programes de festa major del barri va ser el que organitzaren la Unió Hortènsia (una de les entitats d'esbarjo més importants de Santa Eulàlia) i la Unió Esportiva Eulariensa²¹. Evidentment, aquests últims s'encarregaren de la part esportiva del programa, amb dues jornades futbolístiques

compostes de dos partits cadascuna. Per cert que els preus del futbol eren superiors als de la funció de teatre: mentre la llotja amb sis invitacions pel teatre a l'envelat valia set pessetes, el mateix pel futbol al camp en costava vuit, i mentre l'entrada amb seient pel teatre valia 75 cèntims, la del futbol costava just el doble. Aquesta col·laboració sembla que va ser força usual aquells anys al barri. L'any 1925 la tornem a trobar al programa que llavors van signar la Unió Hortènsia i el club que va succeir a la U E Eulària, el Foot-ball Club Provençana²². Per a aquella edició, el nou club va organitzar un partit de futbol contra l'Hospitalenc i una cursa ciclista. Curiosament, la prova ciclista va estar sota la direcció d'algú que segurament sabia més que ells de ciclisme, la Unió Ciclista Bordeta, una entitat amb força relació amb l'Hospitalet tot i ser de Barcelona (fins i tot l'ajuntament hospitalenc donava premis per a les seves proves). A La Torrassa també es va donar una col·laboració semblant. Es conserva per exemple un programa de festes populars²³, organitzades durant dos dies de juliol de 1922 per un grup de veïns, segurament integrants de les associacions participants, i que consistiren en un partit de futbol entre el Torrensenc i el Club Deportivo Esperanza (de Santa Eulàlia), i en una funció teatral de l'Ateneu Instructiu del barri.

En tot cas, fos de forma conjunta amb d'altres entitats d'esbarjo o fos de forma paral·lela, podem afirmar que les principals societats esportives van participar des de bon començament no només en les festes dels barris sinó en el conjunt dels esdeveniments que anaven conformant la petita història de la ciutat i del país. L'esport sembla que va arrelar ràpidament i eficaçment.

Aquesta ràpida incorporació de l'esport a la quotidianitat i, fins i tot, a la categoria de servei social es reflexà de bon començament en molts àmbits de la vida local. Així per exemple, al programa de la vetllada benèfica amb motiu de l'homenatge a la vellesa fet al 1917, un dels números es titulava "Un jugador consensuat". Aquest diàleg en vers segurament incorporava la figura novetosa de l'esportista dins de la vida local i era obra d'en Miquel Xartó Rius, membre de la junta directiva de l'Hospitalenc aquell primer any, (qui traspasà al seu fill -en Miquel Xartó Emeterio- aquesta fal·lera artística, ja que aquest dirigirà durant la dècada dels seixanta el quadre escènic del Centre Catòlic). Aquesta ràpida incorporació de la novetat als usos culturals va passar per aquest primer estadi de la curiositat que consisteix en incorporar aquesta novetat a la comèdia de l'escenari o de l'acudit de carrer, de la mateixa forma en que també es fa avui en dia amb els temes "de moda" quan passen al repertori d'acudits dels graciosos de la televisió o al ventall de temes més o menys puntuals que es toquen a la pròpia televisió, a les obres de teatre, al cinema... Després, una vegada la gent ja s'ha acostumat a la novetat, ni que sigui per l'acceptació de la deformació del tema, aquesta deixa de ser-ho i s'incorpora a la vida quotidiana en els aspectes més variats que es puguin trobar.

Del cas que ens ocupa, l'aparició de l'esport a l'Hospitalet, ja hem vist un exemple clar de la primera fase de novetat. De la segona fase d'acceptació podem citar alguns exemples rellevants de la seva incorporació, com el Gran Concurs de Tir a colom lliure organitzat pels caçadors de la vila "a profit del patronat General de Beneficència" el 24 de maig de 1920; com la festa "benefico-sportiva" que va organitzar la Junta de Damas de la Cruz Roja de Hospitalet de Llobregat el 20 de juny de 1920, a benefici dels dispensaris de l'entitat a la ciutat, o la festa atlètica que va organitzar l'Hospitalenc el 2 d'octubre de 1921 "en honor i a benefici dels soldats de la nostra haymada Vila que estan defensant la Pàtria en terres del Rif". I l'any 1923, el Centre de Sports de Coll-Blanch, en col·laboració amb una entitat del barri de Sans -La Mariposa Sansense-, també va organitzar una vetllada que en aquest cas sembla que no va tenir caire esportiu

"Les societats esportives van participar ja al començament en el conjunt dels fets que conformaven la petita història de la ciutat"

ja que es va realitzar al cinema Marte de Collblanc i que es va fer "a beneficio de las familias de las víctimas de la explosión del taller de pirotécnica de la calle Progreso".

Sembla doncs que les entitats esportives van ser acceptades i incorporades a la vida local amb força facilitat. També a nivell institucional el reconeixement de la importància d'aquestes entitats va ser efectiu. Així per exemple, un esborrany de correspondència del Secretari de l'ajuntament amb data del 28 d'abril de 1921 fa una llista de les persones i entitats a les que s'ha de convidar al solemne acte d'entrega del títol de fill adoptiu de la vila al coronel del Dipòsit de Sementals de la Remonta, Emilio de la Cuadra Albiol (un valencià a qui s'atribueix, abans d'arribar a l'Hospitalet al 1918, la creació de la primera fàbrica d'automòbils d'Espanya, Automòviles de la Cuadra). Entre les 14 persones i entitats que s'esmenta al document, hi són els presidents de la Unió Ciclista i de l'Hospitalenc Sporting Club.

1.3-ELS PIONERS

Una de les causes que em va motivar a realitzar aquesta investigació va ser conèixer les persones que van practicar per primer cop l'esport a l'Hospitalet, quines van ser les seves motivacions per fer-ho i com ho van aconseguir. El perfil de la majoria dels fundadors dels primers clubs futbolístics a l'Hospitalet és el de persones generalment molt joves, amb professions poc qualificades com maoner, manyà, ferrer, vidrier, jornaler o peó. La majoria d'ells sabien llegir i escriure, si més no els joves de la nova generació, i eren solters.

"El perfil de la majoria dels fundadors dels primers clubs a l'Hospitalet és el de persones generalment molt joves, amb professions poc qualificades"

Els primers clubs de futbol tenien una gran diferència respecte als clubs que coneixem avui: eren clubs formats directament i majoritàriament per la gent que volia jugar a futbol, es a dir, eren els propis jugadors els que composaven bona part de les juntes directives. El soci més gran, amant del futbol, que sacrificava les seves hores per dirigir el club dels seus colors serà un producte més tardà que apareixerà a mesura que l'esport es vagi consolidant com a espectacle i que les primeres fornades de jugadors abandonin la pràctica activa amb l'edat (amb l'única excepció, potser, de l'Hospitalenc). Altre característica ben diferent respecte als clubs actuals és que, llavors, els jugadors començaven a jugar molt joves, sobre els 14 anys (al principi fins i tot en el primer equip, perquè no hi havia la diferenciació entre menors i majors de certa edat), però també acabaven de jugar jovenets. Els jugadors que perllongaven la seva vida esportiva més enllà dels 25 anys eren pocs, sobre tot en els equips dels anys deu i vint. El cicle vital era llavors molt més ràpid que no pas ara i el treball i el matrimoni arribaven l'un darrera l'altre gairebé sempre entre els 16 i els 23 ó 24 anys. Quan un jove futbolista es casava, en la majoria dels casos deixava de jugar regularment a futbol i, amb una mica de sort, passava a engrossar les files dels espectadors.

I això que he explicat dels futbolistes, és vàlid gairebé al cent per cent per a la resta de practicants esportius. Els ciclistes afeccionats d'aquells anys, per exemple, recorden les dificultats que tenien per anar a entrenar. Ho havien de fer abans (de matinada) o després d'acabar la feina. I moltes vegades els pares s'oposaven a la pràctica d'un esport que

podia lesionar al fill i deixar-ho inutil per a la feina durant uns dies. De fet, aquesta realitat la trobarem durant molts anys i en molts esports.

Ja hem vist com futbol i ciclisme van ser els dos primers i principals esports a la vila en els primers anys. De fet, la major part dels clubs que es van fundar abans de 1930 eren en la pràctica dedicats a aquests esports. Dels primers clubs ciclistes no s'ha conservat la composició de les juntes directives, però sí que ha estat així en el cas dels primers clubs de futbol i el seu anàlisi ens dóna algunes dades. Malgrat l'allau d'immigrants que ja s'havia rebut a la ciutat, els llocs de les primeres directives als clubs de futbol van ser ocupats, en gran part, per gent nascuda a l'Hospitalet, a la província de Barcelona o a Catalunya, per aquest ordre, sent únicament significativa la presència de gent provinent de fora de Catalunya a les primeres directives del Torrensenc.

Al Centre, l'Hospitalenc va ser un cas especial ja que va gaudir del recolzament d'una part de la classe mitja més o menys benestant. El seu primer president conegut, Marcelino Bayer i Bataller, era impressor. Pertanyia a la impremta "Bayer Hermanos y Compañía", amb seu al Passeig de Sant Joan de Barcelona. La impremta, que encara avui existeix tot i que amb seu a la Ronda Sant Pere, publica des del 1889 i fins a l'actualitat una revista anomenada *La administración práctica*. Aquesta revista subministrava als ajuntaments tota la informació legal sobre les noves disposicions que els afectaven i que necessitaven conèixer. La fórmula era senzilla, i segurament ningú més els ha fet la competència en tots aquests anys... Marcelino Bayer, un dels germans, va venir a viure a l'Hospitalet l'any 1908, segons consta al padró d'habitants. Va arribar procedent de Barcelona, on ja havien nascut quatre dels seus fills. Segurament va venir per motius empresarials, cercant nous mercats per a la impremta familiar, a més de permetre un contacte més directe amb els membres de l'ajuntament hospitalenc, que estaven subscrits a la seva publicació. Marcelino Bayer tenia 37 anys el 1917, quan era president de l'Hospitalenc. És més que probable que hagués tingut contacte amb el món del futbol durant els anys en que va viure a Barcelona (entre 1901 i 1908). Si més no, la seva impremta havia imprès part d'una col·lecció de llibres de divulgació de tots els esports l'any 1914. La seva família era nombrosa (l'any 1915 tenia 7 fills) i una de les seves filles era professora de piano. Aquestes dades ens permeten pensar que la seva posició social era prou acomodada.

El seu tresorer al club, en Julio Sales Beltran, era un comerciant originari de Sants. El 1917 tenia 29 anys, quatre fills i una persona de 14 anys qualificada al padró com a criat (potser l'ajudava a la botiga). Va arribar a l'Hospitalet l'any 1909 però no va trencar els seus vincles amb Sants. Li agradava també el ciclisme ja que l'any 1921 el trobem com a tresorer al Club Ciclista Sants i l'any següent seria un dels fundadors de la Unió Esportiva de Sants, macroclub que va aplegar llavors a les principals entitats d'aquell

El Tot nº 138. Cedida per Francisco Munne

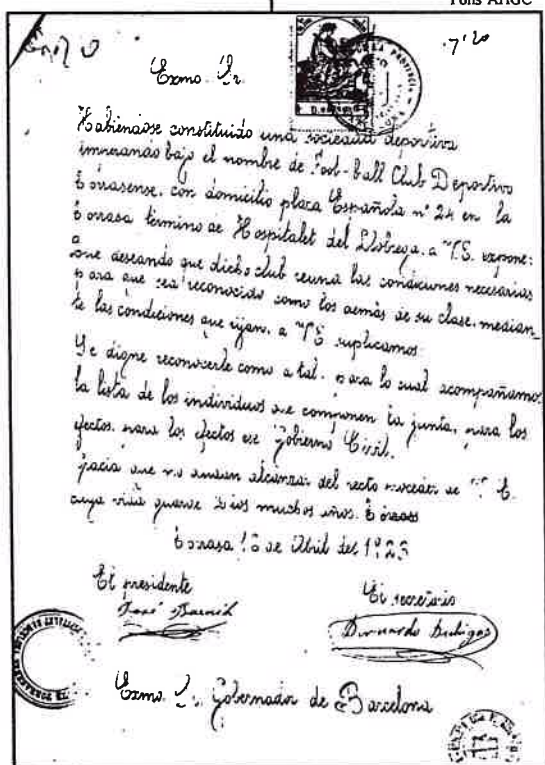
Una imatge que podria pertànyer als inicis del camp de futbol del Camí de la Fonteta (també conegut com de Can Cervera o Torre Alta), de l'any 1917. Entre el grup, trobem els jugadors de l'equip, en les primeres fileres.

barri, que va originar un equip de futbol de primer ordre en aquell moment i que va aglutinar a la secció ciclista que organitzava ja les primeres edicions de la Volta Ciclista a Catalunya. Julio Sales seria vocal d'aquella primera junta fundadora de la Unió Esportiva de Sants.

A Marcelino Bayer el va substituir com a president de l'Hospitalenc l'any 1917, en la primera junta "oficial" sortida de la inscripció de l'entitat al registre civil, en Ramón Prats Sanfeliu. Aquest curiós personatge era germà del secretari de l'ajuntament, Josep Prats, persona sempre influent en la vida ciutadana. Mai sabem si la influència de Josep es la que va permetre a Ramón poder aconseguir la representació a l'Hospitalet de la "Compañía Barcelonesa de Electricidad". Segons deia la seva publicitat, ell va ser l'encarregat de l'incipient enllumenat elèctric públic, tant de la seva instal·lació com de la seva conservació. A més, instal·lava dinamos, motors i tenia dipòsit de bombetes. Malgrat que tenia en les seves mans, als 45 anys, un negoci d'enorme futur (portar tota l'electricitat a l'Hospitalet!), en Antón Martí Valls, un dels pocs jugadors que resten vius d'aquella època i que el va conèixer, em va explicar que de diners no en tenia gaires. Com a anècdota per confirmar-ho em va relatar que d'ell "deien, que jo no ho havia sentit, que el seu article primer quan va ser president: en pau amb tothom..., com que no havia pagat a ningú totes les deutes..."²⁴. Malgrat aquest testimoni, tampoc la seva situació econòmica devia ser preocupant... Segons em continuà explicant Antón Martí (gràcies a la seva prodigiosa memòria tot i els seus 90 anys complerts), en Ramón Prats tenia "la carrera de pilot de barcos, fins i tot de gran se n'havia fet un o dos, que després s'els venia". Malgrat el possible títol, sembla que mai va exercir la professió, segons en Martí, perquè "el seu primer o segon vaixell es va enfonsar i va dir que hi havia massa aigua al mar...". Marcelino Bayer i Ramón Prats sembla que es coneixien molt abans de 1917 ja que alguns impresos comercials d'aquest últim, trobats entre la correspondència municipal de l'any 1910 que es conserva a l'Arxiu Històric de l'Hospitalet, van ser impresos pel primer.

Un dels primers documents del Club Deportivo Hospitalenc de futbol. Es tracta d'una carta del 1923 dirigida al Govern Civil de Barcelona per a la inscripció de la junta directiva.

Fons AHGC

La presència de Marcelino Bayer i Ramón Prats en les primeres directives que es coneixen de l'Hospitalenc semblen inaugurar una tradició de personatges mínimament benestants dins de les juntes, al costat de gent molt més jove i sense tants recursos propis (bo i que de vegades pertanyien també a famílies acomodades). Aquesta tònica, però, sembla correspondre més a un model dels equips del barri del Centre i d'algun de Santa Eulàlia, que no pas general per a tota la ciutat. La causa d'aquest recolzament de certs elements mínimament benestants als equips de futbol segurament va anar derivant des d'un interès inicial per l'esport i el futbol fins a una forma de prestigi de qui dirigia el club, sense que l'un exclogués l'altre en cap cas. A més, al Centre, la relació ajuntament-vila-equip era molt estreta, sobretot al principi i especialment en el cas del futbol. Des del primer moment, l'equip futbolístic que havia de representar a l'Hospitalet havia de ser el del barri del Centre. Aquesta afirmació, evidentment, no es plasmava en cap edicte municipal ni normativa del club, sinó en el pensament de la gent. D'entrada, el significat del nom del club, Hospitalenc Sport Club, ens diu precisament això: club d'esport representatiu de la gent de l'Hospitalet. Abans de la guerra civil, el nom de la ciutat només va ser utilitzat fora del barri del Centre per un

equip de futbol, l'Atlètic Club Hospitalet, de Santa Eulàlia (1927), que el va substituir pel d'Atlètic Club Eulalienc poc després, fins i tot aprofitant el mateix escut (modificant únicament, de forma fins i tot barroera, l'hac d'Hospitalet i convertint-la en l'E d'Eulalienc). D'altra banda, la identificació amb l'ajuntament (màxim exponent oficial de la vida de la vila) va arribar fins al punt que el segell de l'Hospitalenc era pràcticament igual al del propi ajuntament (un doble oval amb dues branques de llaurer entrelaçades amb el nom de la institució dins dels dos cercles ovalats), amb l'única diferència del nom d'Ajuntament de l'Hospitalet pel d'Sport Club Hospitalenc. També l'escassa premsa local de l'època li va donar gairebé sempre aquest rol als equips importants sorgits al barri del Centre, tant a l'Hospitalenc com al que el va seguir després de la seva dissolució l'any 1928, la Unió Esportiva Hospitalet. Malgrat tot, aquesta identificació entre una part de la societat benestant serà força irregular a partir del 1928, com prova per exemple la desaparició de l'Hospitalenc. També en el cas del ciclisme s'observa aquesta tendència, per exemple en el tema dels noms: només els clubs del centre portaran el nom de la ciutat.

Pel que fa al fundador de la UE Eulalienc, el primer club de futbol del barri de Santa Eulàlia, permetin-me que els reservi les dades per a l'apartat 1.4. Ara només els diré el seu nom: Joan Costa Cots.

Del fundador del Torrasenc no tinc total certesa, però és molt possible que un d'ells fos en Marcos Mañes Carcelero (o Mañez, segons consta al Padró Municipal de l'any 1920). Una nota publicada a *El Mundo Deportivo* el 10 de juliol de 1923 parla d'ell en aquests termes. Si més no, va actuar durant aquells anys com un benefactor del club i del futbol al barri. Així, en aquesta informació que he esmentat abans, organitzava un gran torneig de set jornades per als infantils al camp del Torrasenc; i en un programa de mà que es conserva a l'Arxiu Històric de l'Hospitalet, feia donació d'una copa de plata per disputar-la en un partit de futbol d'unes festes populars de l'any 1922 a La Torrasa. Tot i això, Marcos Mañes, segons el Padró de l'any 1920, era un manobre de 21 anys provenint de Barcelona (la seva mare -vídua- era originària, però, de Terol). Després de la guerra, ell o un fill seu van ser membres de la directiva d'un club de Collblanc.

Per últim, els fundadors del Centre d'Esports de Coll-Blanch van ser també força interessants. El primer president va ser Antonio Pons Vila, que havia de ser germà d'una de les persones més adinerades de la vila, Juan Pons Vila, qui en un llistat dels majors contribuents de l'Hospitalet del 1931²⁵ figura a la posició 23 amb un pagament de 847,70 pessetes (432 de contribució industrial i 415,70 de contribució urbana). Entre la directiva, hi figuren familiars del poeta, escriptor i periodista Josep Janés i Olivé (fundador més endavant de l'editorial Plaza y Janés i originari del barri de Collblanc). En concret, com a vice-secretari hi trobem Angel Janés Olivé, germà de l'anterior, i com a vice-president, a Angel Janés Pagés, cosí dels anteriors.

Pel que fa als jugadors de futbol, la seva localització ha estat encara més complicada que la dels directius ja que l'única referència escrita que queda d'aquells són les alineacions que apareixien a la premsa, i allà només surt un cognom, el nom o, de vegades, només un motiu. Amb aquestes escasses dades i alguns testimonis vius, he pogut malgrat tot esbrinar qui eren alguns d'aquells pioners del futbol a l'Hospitalet. Ha estat, això sí, com anar excavant en un jaciment arqueològic i traient peces d'un trencaclosques que s'anaven encaixant de mica en mica, amb l'única diferència de que estava excavant en el temps i no en el terra...

Els primers jugadors de l'Hospitalenc eren, segons els testimoni d'Anton Martí, "una colla de perduts la gran majoria". El senyor Martí Valls, que va jugar al quart equip de l'Hospitalenc entre els anys 1918 i 1922 aproximadament, fa referència més a la solvència d'aquells que no pas a un judici total de les persones. Així, quan matitza aquestes paraules, ens trobem amb una mica de tot.

Un dels primers jugadors de l'Hospitalenc va ser l'Antoni Roca. La primera referència d'ell al primer equip la trobem ja a la temporada 1918-19. Sembla ser que era un jugador de molta voluntat. I ja havia de tenir-la! Si més no fora del camp ja que era forner i, els diumenges, quan l'equip jugava fora (a Cornellà o així), ell anava caminant després de la feina des de Sants fins al camp... i sembla ser que feia grans partits. No era un gran jugador però la seva força i voluntat feien d'ell un element valuós: una vegada, segons em van explicar, va marcar quatre gols en quatre minuts, temps de centrar i marcar... Va arribar a jugar a l'Hospitalenc fins a la temporada 26-27, pràcticament va viure quasi tota la història del club.

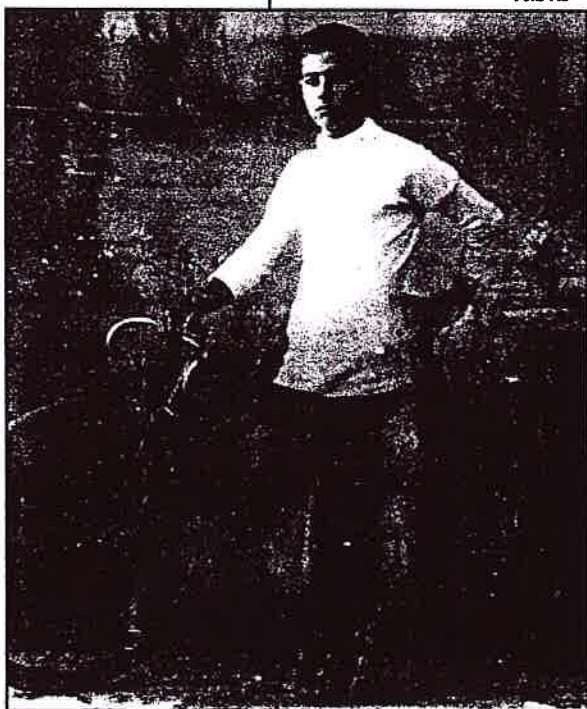
Un personatge força curiós de la primera etapa de l'Hospitalenc era el seu porter Crehuet. Sembla ser que era un autèntic temerari. En aquells temps es podia carregar al porter sense gaire problemes, no com ara, i sembla que en Crehuet es defenia prou bé. Una crònica esportiva de *Futbol*, datada el 5 de juliol de 1921 i que detalla un partit contra el reserva del F. C. Internacional, parla d'ell en aquests termes: "Recomendamos al amigo Creuet, portero del Hospitalenc, que tome antes de salir al campo, una taza de tila, porque su nerviosidad es causa muchas veces que se ensucien los partidos como ocurrió en este". Sembla ser que el porter, aquesta vegada, va seguir el consell ja que el cronista, la setmana següent, l'enaltia com el millor dels jugadors al partit Santfeliuenc-Hospitalenc amb aquestes paraules: "El mejor de los 22 jugadores fue Creuet, el portero del Hospitalenc, siendo felicitado por los mismos jugadores contrarios por su corrección y limpieza durante todo el partido". I fins i tot, el "periodista" (segurament una

persona molt vinculada al club) es permetia aconsellar així al jugador: "Este es el camino a seguir, Creuet, así se juega y así se ganan aplausos". Sembla ser, però, que no sempre era felicitat pels contraris. Una vegada a Sant Boi, segons recorda l'Anton Martí, no va sortir gaire ben parat ja que li volien aixafar el cap amb una pedra! Va jugar a l'Hospitalenc dues o tres temporades entre els anys 1919 i 1922.

Altres personatges força interessants històricament van ser els germans Frangioni, de pares italians. Enrique, Gustavo, Adolfo i, com no, Ítalo van arribar a Espanya a finals del segle passat (entre 1891 i 1899). Al menys un d'ells, Enrique, havia nascut a Itàlia. Segurament tres d'ells van seguir la professió del pare, que era marbrista. Després em vaig assabentar del seu lloc d'origen concret i... una altra peça va encaixar: van venir des de Carrara, una reconeguda terra de marbre i marbristes on ja l'artista del Renaixement italià Miguel Angel es proveïa al segle XVI de marbre per a les seves escultures... La família, des d'Itàlia, va emigrar primer a Cornellà, des d'on es traslladà a l'Hospitalet l'any 1912. Poc abans, l'any 1910, havia nascut una nena, Ana, i ja a Santa Eulàlia va néixer la

Joan Salvador, pioner local del ciclisme, en una foto d'estudi de l'any 1917

Fons AS

Concepción. Entre el 1914 i el 1924, la mare, Omega Donati Mengue, va quedar vídua. Un dels germans, probablement Gustavo, va jugar amb l'Hospitalenc entre els anys 1919 i 1921. Després, tots quatre van jugar a la Unió Esportiva Eularienca, al primer o al segon equip. Fins i tot Gustavo va ser membre de la junta directiva fundadora del primer club de Santa Eulàlia, l'any 1922, com a tresorer, i Enrique ho va ser l'any 1924 com a vocal, una vegada ja s'havia retirat com a jugador. Sembla ser que tenien el taller al barri de Sant Josep i vivien al carrer Santa Eulàlia. Segons el testimoni d'un net d'Italo, pares i fills van sortejar els fronts i les mobilitzacions de dues guerres mundials i d'una guerra civil perquè van mantenir la doble nacionalitat. Això els va permetre adoptar l'una o l'altre segons convingués.

La història d'aquesta família és un dels molts exemples del que va succeir a molta gent d'aquest país abans i després de la guerra civil espanyola. Italo es va casar pels volts de l'any 1922 i va tornar a viure a Cornellà. Allà també va jugar amb l'equip local. L'Enrique i l'Adolfo eren més aviat d'esquerres, van tenir problemes després de la guerra civil i van haver d'exiliar-se. El primer va anar a Brasil i el segon a Veneçuela. Pel que fa a Gustavo, també va marxar de l'Hospitalet, però molt més a prop, a Barcelona on va muntar una pastisseria a l'avinguda Mistral. Només Italo, a Cornellà, va mantenir després de la guerra el negoci familiar del marbre. Molts anys després, curiosament, el seu net ha instal·lat el seu negoci de loteries al mercat de Santa Eulàlia, sense conèixer els vincles esportius dels seus avantpassats amb aquest barri...²⁶

Els pioners més destacats del ciclisme a l'Hospitalet, molt probablement, van ser Joan Salvador Aliart i Joan Pañella Torres. Joan Salvador²⁷ va néixer a Sants el 17 de maig de 1901, tot i que la seva família es va traslladar a Santa Eulàlia el 1902. Les primeres dades que hem trobat d'ell com a ciclista federat són del 1920, encara que es conserva una foto seva amb la seva bicicleta de curses de quan tenia 16 anys (1917). Es conserva també la seva llicència federativa de l'any 1920, amb el número 71 i la categoria d'aspirant. Aquell primer any guanyà les dues primeres curses organitzades per Unió Ciclista Hospitalet; quedà en segona posició del campionat de Sants per a corredors novells i de tercera categories, i fou cinquè a la copa Gazelle organitzada pel Grupo Deportivo CVR a Badalona. Els seus millors anys van ser fins al 1925. Va arribar a la segona categoria i va practicar tant la modalitat en ruta com la de pista. Entre 1926 i 1930, malgrat que es conserven les seves llicències federatives, no he trobat cap rastre seu a la premsa. L'any 1930, però, es voldrà acomiadar participant a la Volta a Catalunya, on farà un paper bastant discret. La seva figura, però, afegeix a aquest valor de ser un dels pioners de la pràctica del ciclisme esportiu a la ciutat, una característica molt més dilatada en el temps: ser durant molts anys de la seva vida directiu dels clubs ciclistes de la ciutat. Durant la dècada dels trenta va estar a moltes de les juntes d'Unió Ciclista Hospitalet, fins i tot com a president. Després de la guerra, refundarà el club i, més endavant, seguirà vinculat a d'altres entitats ciclistes fins pràcticament a la seva mort, l'any 1981. Curiosament, crec que la seva llicència no va ser mai d'un club de la ciutat.

Fons MP

Joan Pañella, amb la copa de guanyador de la cursa de festa major de l'Hospitalet de l'any 1918

"Els pioners més destacats del ciclisme a l'Hospitalet, van ser Joan Salvador Aliart i Joan Pañella Torres"

Joan Pañella va néixer l'any 1896 a l'Hospitalet. De jove va ser, junt amb el seu germà, amant de l'esport ja que ell havia practicat la boxa i sobretot el ciclisme a nivell comarcal, mentre que el seu germà, a més d'aquesta afecció al ciclisme, també practicà la natació. Joan Pañella segurament practicava el ciclisme quan tenia uns setze anys ja que es conserva una fotografia junt amb el seu germa que correspon a aquesta edat, és a dir, pels volts de 1912. Es conserven algunes de les copes que va guanyar a finals dels anys deu i principis dels vint, els anys de les curses en les quals va participar i que han quedat també reflectides als periòdics. Joan Pañella va ser un pagès amb recursos i amant de l'esport, president també de l'Hospitalenc Sport Club (futbol) entre 1921 i 1925 (possiblement havia ocupat ja abans altres llocs a la directiva). Després, va estar vinculat a Unió Ciclista Hospitalet, però malgrat que alguns testimonis el situen al capdavant de la direcció del club, no he trobat cap prova que hi fos de forma oficial. Tot i això, és segur que durant els anys trenta va ser el mecenes de la Unió Ciclista. Molts ciclistes d'aquells anys el recorden bé. Ramon Jimenez, corredor del club entre 1934 i 1936, ho descriu així:

"...Si t'interessava alguna cosa de la bicicleta o si es feia alguna carrera et juntaves amb els companys per dir a quin puesto anem, aquesta, aquella o l'altre i coses així. (...) En Pañella venia i s'estava allà, mirava quan arribaves a la meta i de vegades et donava alguna cosa per menjar"²⁸

Miquel Auladell, el primer hospitalenc que participà a la Volta Ciclista a Catalunya. Circa 1925.

Fons MP

Sembla que fins i tot pagava les despeses del corredor perquè aquest pogués anar a disputar curses com la Volta (Ramon Jiménez recorda que li va oferir de pagar-li les despeses perquè anés a disputar la Volta a Catalunya). Joan Pañella també va ser, segurament, qui va pagar a alguns corredors de fora de la ciutat perquè corressin amb Unió Ciclista ja abans de la guerra. De malhaurada vida personal (va perdre la seva dona després d'un part, dos fills per apendicitis i al seu millor amic -casat amb la seva cunyada- durant una epidèmia de grip l'any 1918), tenia una personalitat molt peculiar i era bastant presumit en el vestir. Es va dedicar a l'explotació agrícola de les seves terres i a l'exportació de les verdures de la Marina. Durant la guerra civil va ser perseguit i va haver de fugir a San Sebastián, d'on tornarà cap a principis dels quaranta. Una de les seves filles es casaria més tard amb un ciclista important, Jordi Claròs, qui després de la guerra correria pel reconstituït UC Hospitalet, que de la mà de Joan Salvador i Joan Pañella, entre d'altres, resorgiria durant uns anys²⁹.

Hi ha també un altre hospitalenc que practicà el ciclisme com a federadat a la ciutat en aquests primers anys. Es tracta de Gaspar Elvira. Aquest esportista, del qual tinc molt poques dades, ens apareix en una cursa organitzada el setembre de 1920 per UC Hospitalet, on va quedar segon. El seu rastre, després d'algunes anotacions no especialment destacades, es perd l'any 1925.

Un altre pioner brillant d'aquests anys vint va ser Eduardo Ratera. Amb un historial relativament important per a la seva categoria (tercera), el seu rastre el trobem l'any 1924, quan obté la llicència número 22 de tercera categoria de la Unión Velocipédica Española, figurant inscrit com de l'Hospitalet. En aquell any guanya la copa Magdale-

na-Teixidó per a novells, a Barcelona, i queda entre els nou primers en sis curses més, alguna de les quals amb més de 100 participants. El 1925 guanya la copa Antón per a novells, sobre 43 quilòmetres, una altra cursa organitzada per UC Bordeta sobre 100 quilòmetres i amb 56 participants novells i de tercera categories, i és segon en tres curses més, entre les quals, una disputada a Les Franqueses en la que entrà per darrera d'un ciclista poc conegut aleshores que estava començant a fer la seva història, Mariano Cañardo. L'any 1926 apareix inscrit a l'UVE com de Barcelona (potser es va traslladar?) i apareix inscrit a algunes curses pel FC Barcelona. Aquest any participa a la Volta Ciclista a Catalunya, però no acaba la cursa. La temporada també és acceptable. I l'any 1927, en què figura com de segona categoria, se'n perd el rastre.

També cal destacar Miquel Auladell, una altra de les primeres llicències expedides per a ciclistes de l'Hospitalet. El trobem per primer cop l'any 1925, amb la llicència número 194 de tercera categoria, i datada a l'Hospitalet. Aquesta temporada guanya un parell de curses a la seva ciutat i aconsegueix bones classificacions a quatre o cinc curses més. L'any 1925 apareix com a ciclista de la Unió Sportiva Sans, però amb llicència de l'Hospitalet. El 6 de març es setè a la general del gran premi de la Unión Velocipédica Española, i primer de la tercera categoria: els premis són 50 pessetes durant la cursa, 100 més per ser el primer classificat de la tercera categoria i la copa Perfumes Astra. Aquell any també guanyarà una cursa a Mataró sobre 70 quilòmetres organitzada per l'SC Mataroní amb 42 rivals. També es classificarà entre els deu primers en set curses més durant aquell any i participará a la Volta a Catalunya. L'any 1926 torna a participar a la Volta. Segueix inscrit com de l'Hospitalet, però aviat perdem el seu rastre.

A partir de l'any 1925 els ciclistes de l'Hospitalet són una mica més abundants. D'aquella dècada, he trobat un tal Figueres (1922), José Doménech (1924-1926), José Basaguñas (1925), José Esteban (1925), Ramón Juan (UC Hospitalet, 1925), Antonio Parera (UC Hospitalet, 1925), Ramón Plaza (UC Hospitalet, 1925), Francisco Punsada (UC Hospitalet, 1925), C. Herrero (AC Torrasa, 1926), Pedro Reig (AC Torrasa, 1926-1927), Gerardo Sorribas (AC Torrasa, 1927), Ramón Llagostera (AC Torrasa, 1927), Miguel Santafé (AC Torrasa, 1927), Ramón Martret (AC Torrasa, 1927-1929), Juan Borrull (AC Torrasa, 1927-1929) i Juan Barrabeix (AC Torrasa, 1927-1929)³⁰.

Dels representants de les juntes dels clubs ciclistes durant aquests anys, en tenim pocs noms. De fet, només he trobat alguns dels noms dels primers directius d'Unió Ciclista l'Hospitalet, de principis dels anys vint. És molt possible, però, que el primer president del club fos en Juan Torres, segons algunes notícies periodístiques posteriors a la guerra. Ja en una notícia del *Boletín de la UVE* d'agost de 1921 trobem explícitament el seu nom lligat a la presidència. Torres, després de la guerra, tornaria a presidir el club. En aquells anys quaranta era un petit industrial amb un taller de maquinària³¹. L'any 1920 un tal senyor Boix va representar al club en un homenatge a un periodista. I Juan Piera n'era el secretari l'any 1923, segons consta en una carta que va signar demanant permís i la cessió d'un premi per a la cursa de festa major d'aquell any³².

Aquests van ser alguns dels primers protagonistes de l'esport a aquesta ciutat. Al llarg d'aquest llibre ens anirem trobant amb molts més.

1.4-EL PAPER DE LA PREMSA

La premsa escrita va jugar un paper importantíssim en el desenvolupament de l'esport a Catalunya. Tal com expliquen molt encertadament Xavier Pujadas i Carles Santacana a la seva *Història il·lustrada de l'esport a Catalunya*³³, l'aparició a finals del segle passat d'alguns butlletins interns a algunes entitats esportives catalanes va ser un primer pas cap a la difusió majoritària de l'esport, un pas al que seguiria la incorporació de notícies esportives a les planes dels diaris d'informació general gràcies

Fons AL'H AH

López (a) "Luz", ex-capità del primer equip. I el jugador més vell de l'"Hospitalet S. C."

15 cts.

Portada d'un dels cinc números de La Crònica, del 1925, que mostrava a la portada la foto del capità de l'Hospitaletenc.

sobretot a alguns personatges especials. Aquests personatges eren individus que acostumaven a ser a la vegada practicants de més d'un esport, directius d'entitats i promotors de revistes especialitzades. Van passar a la història de l'esport català vinculats no només al seu paper dins dels terrenys de joc sinó també per aquesta faceta de primers divulgadors del fet esportiu a la premsa general. Entre d'altres podem citar a Narcís Masferrer a *La Vanguardia*; a Josep Maria Co de Triola, que escrivia amb el motiu de "Passavolant", o a Josep Elias i Juncosa, que escrivia amb el de "Corredisses" a *La Veu de Catalunya*... El tercer pas va ser l'aparició de revistes i periòdics especialitzats en l'esport. Moltes d'aquestes capçaleres estaven vinculades en els inicis al ciclisme i l'excursionisme, però ben aviat sortiran els periòdics d'informació esportiva general, com *Los Deportes* (1897), de periodicitat quinzenal (aquesta és la publicació on va aparèixer la crida de Joan Gamper buscant persones que volguessin jugar a futbol, i que va donar lloc a la formació del Futbol Club Barcelona). Moltes vegades es tractava de publicacions efímeres, amb molt poc temps de vida, i que es succeïen les unes a les altres. En aquest sentit, l'aparició de *El Mundo Deportivo* l'any 1906 va significar l'existència d'una publicació estable que amb el decurs dels anys va convertir-se en diari (1928) i que ha arribat fins als nostres dies.

L'aparició de *El Mundo Deportivo*, segons Santacana i Pujadas, es va produir en el moment just i va significar un impuls importantíssim per a l'esport, que en aquells moments necessitava ampliar les seves barreres naturals i arribar a més gent. A més, el periòdic va tenir un paper molt actiu: va afavorir des de les seves planes el debat sobre el lloc i el significat que tenia l'esport en la societat d'aquell moment (no només a Catalunya sinó també a la resta d'Europa), i va participar activament en el procés de conformació de les estructures esportives i de les seves relacions amb les institucions, tot prenent posició en els conflictes que es produïen i impulsant les peticions que el món esportiu feia a les autoritats, amb unes campanyes de premsa ben definides.

A l'Hospitalet, el paper de la premsa en l'esport s'ha d'analitzar des d'una doble perspectiva: el de la premsa local i el de la premsa de Barcelona. En general, però, podem avançar que la premsa local no va existir com a tal pràcticament fins a finals dels vint i, per tant, les notícies de l'esport local i general arribaren de bon començament a través de la premsa barcelonina. El primer rotatiu hospitalenc d'informació general on es va fer informació esportiva va ser *La Crònica*, l'any 1925, però només va editar cinc

números. És evident, doncs, que la premsa local no va tenir cap impacte a l'hora de difondre la novetat de l'esport ja que, simplement, o no existia o no es va fer cap ressò. Així doncs, segurament les notícies d'esports van arribar ràpidament a l'Hospitalet a través dels diaris barcelonins, simplement per la proximitat geogràfica. Malgrat això, la societat hospitalenca no es va organitzar seriosament per practicar l'esport fins a la meitat de la segona dècada del segle (com ja hem vist abans) i les referències de les seves activitats a aquesta premsa barcelonina són molt escasses fins l'any 1920. A partir d'aquest any, però, la atenció de la premsa cap a l'esport hospitalenc creixerà de forma paral·lela al seu avanç.

"Les referències a l'esport local són molt escasses a la premsa barcelonina fins l'any 1920"

No podem descartar que hi hagi alguna notícia esportiva publicada abans del 1918 (per exemple de la cursa ciclista del 1910) malgrat que jo no l'he trobada. En tot cas, las notícies sobre l'esport de l'Hospitalet abans del 1920 són molt escasses. La primera nota que he trobat relativa a un club de la nostra ciutat és la que va aparèixer a *El Mundo Deportivo*, a la seva edició del 4 de juny de 1918, que dona notícia d'un parell de partits de futbol jugats entre l'Hospitalenc i el Samboià. Aquell any, l'Hospitalenc ja jugava un campionat de cert relleu però les informacions en les que surt són sempre de partits jugats fora de casa, en llocs on aquest rotatiu tenia cronistes. *El Mundo Deportivo* tenia corresponents a molts indrets de Catalunya, però els col·laboradors eren en aquell temps persones que habitualment formaven part de les entitats esportives i enviaven regularment informacions de les activitats d'aquestes. Fins al 1923 no va haver-hi corresponents de *El Mundo Deportivo* entre les entitats de la ciutat. Abans, com a molt, s'havien enviat notes des de les pròpies directives anunciant pròxims esdeveniments, com és el cas de curses (per afavorir així les inscripcions). Sí que sembla, però, que va existir un corresponent de l'Hospitalet més o menys fix a *Futbol* l'any 1920. Aquella temporada l'Hospitalenc va arrasar en el campionat comarcal i potser això va animar a aquest rotatiu a buscar algú que n'informés dels partits d'aquest club. D'aquest corresponent només he trobat una crònica que estés signada, i és la que es va publicar el 20 de juliol d'aquell any firmada amb el motiu "Phoebus". L'any següent, la firma de les ressenyes de *Futbol* fetes des de l'Hospitalet canvia i el seu autor signarà com "Laurent", tot i que moltes vegades apareix "Saurents" (segurament per confusió d'algú a la redacció). "Laurent" va passar un any després, 1922, a *La jornada deportiva* on, fins i tot, feia cròniques de partits jugats fora de l'Hospitalet. A aquest rotatiu també trobem la firma de "Costa" a les ressenyes dels partits de l'Eularienc. Costa és el cognom de Juan Costa Cots, funcionari municipal i primer president del club de Santa Eulàlia. En Costa serà també el corresponent del club UE Eularienc a *El Mundo Deportivo*. La identitat de "Laurents" és un misteri, tot i que es pot sospitar que es tractava d'algun directiu de l'Hospitalenc.

"Laurents" i Costa van ser els dos primers que es van adonar de la importància de la premsa en la difusió de l'esport i dels actes organitzats per les entitats. Gràcies a aquesta visió, entre d'altres coses, conservem avui la composició de la primera junta directiva de la Unió Esportiva Eularienc (que apareix a la nota publicada a *El Mundo Deportivo* l'any 1922 que ja hem esmentat abans) ja que l'expedient del club al Govern Civil s'ha perdut. En Costa va ser també cronista esportiu a la premsa hospitalenca, com a mínim a l'esmentat rotatiu *La Crònica* de 1925, i va col·laborar en algun dels projectes de premsa que van veure la llum a la ciutat durant els anys trenta, fins que el 1934 ell mateix va fundar *L'Espill*. Aquest va ser un periòdic quinzenal no lligat a cap partit polític i una de les capçaleres locals

Josep Botet, en el centre entre dos jugadors de l'Hospitalenc, l'any 1927.

Fons AL'H AH

L'ESPILL

Un altre de les darreres pàgines de l'Espill, que signa la neta per la S. C. Intendencia de Barcelona.

En el primer partit de categoria, jugat el camp onurari entre el Junior i els Joves C. ha donat el següent resultat: Joves Cristians, 21-10-Juniors, 19.

Desta el Junior ha de jugar en el seu camp contra l'Español, partit que és esperat amb força interès car serà el primer que li veurien en el seu camp, jugant a la primera categoria.

En partits jugats el diumenge, dia 3, entre el Junior i el Cornellà, guanyant els de l'equip segon i varen perdre els del primer.

A la barriada de Santa Eulàlia se ha constituït un nou Club de futbol. Tota per nom Club Deportivo Royal Kili i el seu estatge social està instal·lat al carrer de l'Agricultura, cantonada al carrer de la Independència.

El diumenge passat el primer equip del Jovenet va jugar amb el Torramorel, venent aquests per 2 a 1.

L'equip infantil del Jovenet va empatar a un punt amb el Poble Sec.

Ambdós partits varen resultar molt lluts i es demostrà palesament, el que cada dia els joves jugadors del Jovenet demostren estar més en forma.

En el primer partit de categoria de Catalunya de la primera categoria de basquetbol, jugat entre els equips de la U. C. de Joves i el Junior d'aquesta població en el camp del primer, va guanyar el club dels Joves per 21 a 19, devent remarcar que quasi moment abans d'acabar-se el partit, el Junior portava avantatge.

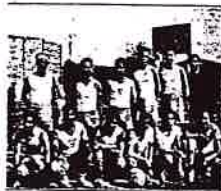
AVIS

Per manca de contribució a la nostra voluntat, hem decidit d'ajornar el partit de futbol que teníem en el nostre passat. L'ajornament ha estat acordat per a poder donar al festival un millor esplendor i poder comptar amb la col·laboració de destacats elements esportius que ens han promès la seva cooperació.

Servirem agraïm moltes d'avis als que puguin haver interpretat d'altra manera aquest ajornament.

Xampany Lavernoya
Representant i dipositori a l'Hospitalet
PERE TORT
Lluís M. de 41 - Telèfon 71 - 13000000

IMPRESA JOSEP SANROMA
Tradicionalment per a la impremta i la publicació de llibres i revistes.
Impressió i publicació de llibres i revistes.
Lluís M. de 41 - Telèfon 71 - 13000000

Equip de l'Espill basquetbolista que ha accedit a la primera categoria després d'una brillant actuació en el camp de Santa Eulàlia.

L'ESPILL organitzarà següent la proclamació de la meitat que representant la nostra ciutat haurà de competir al concurs per a l'elecció de la Paella de Catalunya.

Preparen a les unitats que vulguin participar en aquest concurs, d'adhesió a aquesta iniciativa, en se'n facilitarà totes les dades per a les comissions.

que més importància va donar a l'esport dins del contingut de les seves planes. En la dècada dels trenta, Costa va ser corresponsal de *El Diluvio* i *La Vanguardia*, on sempre repasava, com alguns altres diaris de l'època, l'actualitat general hospitalenca en breus ressenyes en les que habitualment sempre deixava espai per a l'apunt esportiu. Joan Costa i Cots es va convertir així en un dels que jo nomenaria "homes complerts" de l'esport local que van anar passant durant la seva vida per algunes de les fases d'esportista, directiu, cronista i fins i tot editor de premsa, tal i com succeïa amb els grans personatges de l'esport a Barcelona. El 1936, en Costa va presidir l'Associació de Periodistes de l'Hospitalet, seqüela legalitzada al Govern Civil de l'Agrupació de Corresponsals Periodistes a l'Hospitalet que havia sorgit el 1933, que també va presidir en Joan Costa i de la que va ser secretari Isidre Charles (també implicat en clubs esportius i corresponsal de premsa). Aquest moviment associatiu dels periodistes locals demostra el nivell al que ja havia arribat la presència informativa de la ciutat als rotatius. Costa també va ser representant a l'Hospitalet de la Sociedad General de Autores de España. Joan Costa era un conegut catalanista, segons el llibre d'en Carles Santacana *Vencedors i vençuts. El franquisme a l'Hospitalet (1939-1951)*³⁴, i va ser depurat després de la guerra, sent desposseït del seu lloc de funcionari municipal, tot i que sembla que cap a l'any 1950 va recuperar de nou el lloc.

En Joan Costa va ser el primer, però la figura més important en aquest sentit va ser la d'en Josep Boter i Mas. Josep Boter va néixer a l'Hospitalet l'any 1903. El seu pare, que es deia igual

de nom, era republicà (va ser president del Centro Democrático Republicano de l'Hospitalet cap al 1910) i va ser regidor municipal durant un breu temps l'any 1928, segurament forçat ja que eren els temps de la dictadura d'en Primo de Rivera. En Josep Boter fill va jugar a l'Hospitalenc i va ser soci fundador de la majoria dels clubs de futbol que van veure la llum al barri del Centre durant la dècada dels vint i, sobretot, dels trenta. La seva funció de secretari en els clubs dels que va anar formant part com a directiu, va derivar fins a la de veritable secretari tècnic durant els anys trenta, fent-se càrrec de fitxatges, comptes, relacions externes dels clubs... és a dir gairebé de tot. Així ho reflexen tots els testimonis de l'època que he consultat. En Josep Boter va col·laborar també en diversos mitjans de comunicació, no només com a cronista dels partits sinó també amb articles d'opinió en temes relacionats amb el futbol. Així trobem la seva firma a *La Voz de Hospitalet* (entre 1928 i 1930), a *Llibertat* (1934) i a *L'Espill* (1934-36). Dels mitjans barcelonins trobem la seva firma a les planes de *La Rambla*, a principis de la dècada dels trenta, i segurament alguna crònica dels equips locals a *El Mundo Deportivo* signada amb les inicials J. B. també va sortir de la seva ploma. De tendències polítiques esquerranes, va patir la repressió després de la guerra. Els testimonis consultats indiquen que un germà seu, disminuït físic, que treballava com a funcionari a l'ajuntament va ser víctima de les depuracions postbèl·liques i tant ell com en Josep van haver de marxar a Barcelona. Sembla però que Josep Boter havia fet bons contactes abans de la guerra en el món esportiu ja que va arribar a ser Secretari Jurídic del FC Barcelona per a les seccions amateur i juvenil, a la pràctica va ser un buscador de joves jugadors, i junt amb Ramon Llorens cuidaven de La Masia del Barça. Com a buscador de talents, Josep Boter va contribuir a la descoberta de jugadors de la vàlua del també

Exemplar de *L'Espill* de l'any 1935

hospitalenc Biosca, Sagarra, Vergés, Jansana, Tejada,... i allà va seguir fins a la seva mort. Segons el vicepresident del FC Barcelona Nicolau Casaus³⁵, que el va conèixer, Boter no cobrava per fer aquesta feina i vivia del seu treball a la Auxiliar Textil Algodonera (Cal Trinxet, de l'Hospitalet). La Federació Catalana de Futbol li va concedir la seva medalla de plata la temporada 1973-74 per la seva dedicació al futbol juvenil i afeccionat en el FC Barcelona.

Salvant les distàncies, homes com Josep Boter i Joan Costa van significar pel futbol i l'esport hospitalenc d'abans de la guerra el mateix que els personatges que he esmentat al principi d'aquest apartat van suposar per a l'esport de Catalunya. Els seus tarannàs eren, segurament, molt semblants. El que els va diferenciar, a banda de l'escala de la seva feina, és que als barcelonins se'ls han reconegut els mèrits mentre que als hospitalencs mai se'ls ha fet justícia en aquest sentit...

A més d'aquests, però, s'ha de destacar un altre cronista com és el que signà amb el motiu "D'Orsay" a *La Crònica* (1925) i a *La Voz de Hospitalet* (1928-1930), pel que fa als mitjans locals, i a *El Mundo Deportivo* (a partir de 1925 aproximadament) pel que fa als Barcelonins. "D'Orsay" va ser una persona independent respecte els clubs ja que, a més de comentar els esdeveniments esportius, exercí una opinió de vegades molt crítica vers el que succeïa amb l'esport local, sobretot en els seus moments de major crisi. Sembla que va ser, si més no, una opinió que no deixà indiferents als directius d'algun club del Centre... A més, va voler donar un pas més enllà en el concepte de premsa esportiva local a l'Hospitalet ja que intentà introduir informació dels grans esdeveniments de l'esport català i espanyol a uns rotatius d'abast hospitalenc. Tot i que aquests diaris locals no van durar gaire temps, el testimoni de "D'Orsay" a les planes de *La Voz de Hospitalet* és fonamental per conèixer un dels períodes de crisi, renaixement i gran èxit de l'esport hospitalenc, com ja veurem.

Després queden les figures, més modestes però no per això menys valuoses per a la meua tasca, dels delegats i directius que, sense aquest afany especial, sense aquest delit tant notori de voler transmetre la realitat que ells percebien, sí que volien deixar constància de les principals activitats dels seus clubs. Era una tasca molt més irregular, sense un bagatge d'anàlisi com podem trobar en els cronistes anteriors, però que transmet, això sí, un cert desig d'emulació dels altres equips de la vila que surten reflexats als rotatius amb força assiduïtat. A més, aquestes figures acostumen a ser directius o socis molt fidels als colors del seu club, però moltes vegades amb més voluntat que destresa periodística. L'element més exemplificador d'aquest arquetip podria ser en Joan Saez Padret al Torrasenc. En Joan Saez va signar algunes breus ressenyes a *El Mundo Deportivo* a mitjans de la dècada dels vint. Ell va estar vinculat bona part de la seva vida al club ja que va pujar des del càrrec de delegat en la suposada junta fundacional del 1917 (el llibre on consta no es fiable al cent per cent), fins a president del club al 1935 i va seguir servint als seus colors fins molt després de la guerra ja que al 1950 encara va ser vice-secretari de l'entitat...

Aquests personatges i alguns altres van descriure a nombroses capçaleres dels anys vint i trenta el que succeïa al futbol i a l'esport local. Malgrat tot, la descripció és moltes vegades parcial i incompleta. La rigorositat de la premsa vers a les categories considerades inferiors és escassa i molts partits, sobretot a finals de la dècada dels deu i primers anys de la dels vint, no han quedat reflexats. A més, no hi ha en molts casos cap més coherència a l'hora de publicar una nota sobre un partit que el fet de que hagués arribat o no a la redacció a temps. Aquesta nota publicada a l'edició del 30 de

**“Instruccions
d’El Mundo
Deportivo
per als seus
col·laboradors:
las crónicas
han de venir sin
condecoraciones
aceitosas”**

juliol del 1931 a *El Mundo Deportivo*, on s’expliciten les característiques mínimes de les notes per ser publicables, és prou eloqüent de la relació entre els mitjans i els col·laboradors de l’època:

“Dichas reseñas deben ser breves, una cuartilla a lo sumo; escritas por una sola cara, con tinta negra y no con lápiz, aunque éste sea de color. Además han de venir sin “condecoraciones” aceitosas (se dan casos). Ésta es la ley de protección que tenemos que adoptar en vista de la anarquía que reina entre los periodistas espontáneos. Y el que no la acate, irremisiblemente trabará conocimiento con el cesto”

Així, no ens extranyem al trobar ressenyes de partits amistosos d’interès mínim i després no disposar dels partits de campionat. Tot i això, a mesura que passen els anys i les temporades, la premsa esportiva va organitzant-se i agafant un aire de modernitat i serietat que, en arribar als anys trenta, produeix una premsa més semblant a la que avui coneixem. Tot i això, els equips hospitalencs disputaran entre el 1930 i el 1938 unes competicions amateurs de menor nivell que les dels anys vint i, malgrat que el nombre de fonts és molt més gran en els anys trenta, les dificultats per completar la informació seran també importants.

Però el que es perd per aquesta banda es guanya amb una altra forma de comunicació: el butlletí del club. Vàries entitats editaran durant els anys vint i especialment durant els anys trenta diversos butlletins interns per als socis, alguns dels quals han arribat fins a nosaltres. Importants per a la nostra tasca són els següents. *L’Esguard*, tot i que en la seva forma sembla més un periòdic que un butlletí estrictament, el cert és que s’autodefinia com a portaveu del Centre Catòlic i els continguts de les seves planes, efectivament, s’adaptaven més al model de butlletí que no pas al de periòdic d’informació de la ciutat. Va tenir dues èpoques, entre 1928 i 1930, i entre 1935 i juny de 1936. El naixement del bàsquet a l’Hospitalet (1928-29) queda molt ben reflectit en les seves planes. També molt important el butlletí de l’entitat excursionista Saltadiç, que portava aquest mateix nom. Mensual i gratuït per als socis del club, es publicà entre 1927 i 1933. També valuós per conèixer l’activitat de les seccions més esportives de l’entitat tenim *Cultura*, el butlletí de l’Ateneu de Cultura Popular. Publicat entre el 1936 i el gener de 1937 (abans havien publicat uns fulls d’informació d’activitats que no ens han arribat). Normalment en aquestes publicacions hi col·laboraven el president de l’entitat i alguns socis. S’hi trobaven des de les activitats de la pròpia entitat fins a articles relacionats amb allò que interessava als socis (excursions, actes ciutadans, serveis de l’entitat...). També s’hi canalitzà a través d’aquests mitjans una certa quantitat d’opinió que, en el cas de l’esport, anà referida especialment al que devia significar -més enllà de la simple realització d’un esforç- l’activitat física per al ciutadà-esportista, i també un intent d’acostament polític cap a posicions pro catalanistes (especialment a Saltadiç, Palestra i a l’Ateneu de Cultura Popular), tot i que aquest darrer aspecte aplega no només la parcel·la esportiva de les entitats. Aportació reflexiva segurament limitada per la difusió d’aquests mitjans i, en general, de tota la premsa a l’Hospitalet, però que connectà directament amb d’altres processos ideològics que es desenvolupaven a l’esport i la societat catalanes a través dels grans mitjans de comunicació (per al nostre tema d’interès, especialment a través de *La Rambla* i *El Mundo Deportivo*). Ho veurem més endavant.

1.5- ESPORT... PERÒ, QUIN ESPORT?

A bans de seguir endavant, cal que sapigueu la matèria primera de la que tractem, es a dir, de quin futbol, de quin ciclisme... de quin esport parlem i quins campionats es jugaven en aquells anys... Anem a pams. Analitzaré especialment els casos del futbol i del ciclisme, per ser els esports que primer es van practicar a la ciutat i que més esportistes van triar en aquells anys.

En el cas del futbol, res millor, de entrada, que consultar un manual de les regles d'aquells anys. Tot i que segurament s'anà adaptant mica en mica, la codificació del futbol a la que s'havia arribat en els anys deu ja contenia les regles bàsiques del que avui coneixem. Hi havia, però, diferències substancials. Per exemple, segons els testimonis de l'època el porter podia ser "carregat", es a dir, no era intocable com ara. El *Reglamento Internacional del juego de Football*⁶ del 1914 ho justificava d'una forma molt peculiar: "no puede cargarse al portero dentro de su area salvo que éste estorbara el paso o tuviera cogida la pelota". Es a dir, que la via estava lliure per poder lluitar com a iguals contra els pobres porters... La distància de les tanques defensives sembla que era lleugerament inferior a l'actual. A aquest reglament del 1914 la distància reglamentària queda fixada en 5,50 metres. Les amonestacions només es contemplaven en casos d'excepcional gravetat, "por discutir ruidosamente o con violencia" una decisió arbitral, i les expulsions (força estranyes), en cas de reincidència. Ja hi havia el fora de joc, que en aquest reglament està marcat pel jugador que porta la pilota, i existia quan el jugador que rebia la pilota no tenia més de tres adversaris entre ell i la porteria. Ja en aquella època estaven reglamentats els tacs i la seva revisió per l'àrbitre. El descans màxim entre cada part sembla que era de cinc minuts, tot i que aquesta regla devia ser molt més elàstica. En aquest reglament es contempla la possibilitat de canviar al porter, però sembla que en les competicions federades no es podia fer, segons els testimonis recollits. El cert és que l'opció de substituir jugadors, tant el porter com la resta d'homes de camp, és una regla moderna adoptada per la FIFA en la dècada dels anys setanta.

Fons AL'H AH 737

Un típic jugador de futbol dels anys vint, en aquest cas de l'Hospitalet.

Aquestes regles ens donen una idea aproximada de com es devia jugar a futbol en aquells anys. Malgrat les regles, però, tinc la sensació que, sobretot al futbol de categories inferiors, devia valer gairebé tot... Per cert que, desgraciadament, els primers àrbitres algunes vegades ja sortien malparats pels desacords de l'afecció. Fins i tot en algun periòdic d'aquells anys vaig llegir que en un poble la Guàrdia Civil havia arribat a detenir l'àrbitre per haver xiulat malament, segons l'opinió de l'oficial que comandava el grup! Pel final he deixat alguns articles curiosos d'aquest *Reglamento internacional...*, com per exemple aquest: "si durante el partido se saliese la barra superior del goal, se concederá tanto siempre que a juicio del referée la pelota no haya pasado por una altura mayor de la de los postes". Per últim, segons aquest reglament, entre les funcions dels jutges de línia hi havia la d'anar a buscar la pilota quan aquesta anava fora del camp... ah! i si "indebidamente se entrometieran en la marcha y dirección del partido, el referée puede expulsarlos del campo y sustituirlos".

"En un poble la Guàrdia Civil havia arribat a detenir l'àrbitre per haver xiulat malament, segons l'opinió de l'oficial!"

“En cas de desobediència, un jugador de futbol podia ser expulsat del camp pel seu capità”

Pel que fa a les competicions, les primeres formes organitzatives de les lligues per part de la federació van ser un xic diferents a com les coneixem ara. De bon començament, els primers clubs de futbol, els més antics, van formar la primera divisió (anomenada "Primera Categoria"). En els primers anys, el campionat era regional i els clubs es jugaven el títol de campió de Catalunya. Al 1910, a més dels campionats regionals es començà a jugar, entre els guanyadors d'aquests, la lliga nacional. El futbol, però, s'anava escampant i el nombre de clubs a Catalunya, especialment a Barcelona ciutat, va tenir una primera pujada important. Això va provocar la necessitat de fragmentar la Primera Categoria en dos grups, l'A o dels millors i el B o dels menys bons. Això succeí aproximadament l'any 1915. El creixement del nombre de clubs, però, no només es produïa ja a la capital barcelonina. També arreu de la província de Barcelona havien nascut clubs de futbol. Aprofitant això, segurament la federació va voler atreure'n al seu si a nous associats i tinc la sensació que va fomentar la legalització d'alguns clubs (com podria ser el cas de l'Hospitalenc -1917- i d'alguns altres del Baix Llobregat com Samboià -1916- o Sanfeliuenc -1917-) amb la promesa d'organitzar una categoria, distribuïda en comarques, per a aquests equips. De fet, el desig federatiu de controlar el futbol des d'aquest organisme es va fer palès en aquells anys amb la prohibició que tenien els clubs federats de jugar amb aquells que no ho estaven, sota pena de multa. D'aquesta forma, cap a l'any 1917 ó 1918 la federació catalana va organitzar per províncies i comarques una "Segona Categoria" que, dins de la província de Barcelona, es va subdividir en grups amb criteris de proximitat. Aquí, en aquesta segona divisió, és on entrarà l'Hospitalenc Sport Club a competir l'any 1918. Aquesta Segona Categoria va ser l'única existent per a aquests equips fins l'any 1923. Més endavant sortiran més categories que ja anirem veient.

En quant a la mecànica del futbol en aquells primers anys, he d'esmentar algunes singularitats que han anat canviant amb el temps i que potser ara ens sobten. Per exemple, la figura de l'entrenador existia només en els grans equips, i no des del principi. En els equips de segona fila, l'entrenador no s'imposaria fins a després de la guerra en la majoria dels casos. El seu paper de direcció, en aquests equips més modestos, era assumit per la figura del capità. El capità de l'equip era elegit, segons marcaven els estatuts dels clubs, pels propis jugadors en les societats més democràtiques, per jugadors i Comissió Esportiva en les de terme mig o per la Junta directiva en societats més rígides. La figura del capità es ben curiosa en aquests equips. Dins del camp manava les posicions de cadascú segons anés el partit i tenia la màxima autoritat. En cas de desobediència, el company podia ser fins i tot expulsat pel seu capità, tal i com preveïen molts dels estatuts dels clubs. Fora del camp, els capitans eren els encarregats de buscar rivals per jugar els partits d'entrenament i de convocar als seus companys pels partits amb temps suficient. Així mateix, aquell que no pogués assistir-hi, havia de comunicar-li també a temps. No hi havia entrenaments, si més no tal i com es coneixen actualment. Com a molt, alguns jugadors passaven estones lliures fent exercicis al camp, després de la feina i mentre hi hagués llum natural. Els primers entrenaments com a tals dels que tinc notícies a l'Hospitalet es van fer el 1935, com ja veurem. Malgrat això, molts testimonis m'han explicat que, especialment en els anys trenta, era freqüent jugar cada diumenge dos o tres partits amb dos o tres equips diferents del club o, fins i tot més endavant, amb el teu club i amb alguna penya que no estés federada. Els jugadors que disputaven un partit oficial amb un club, estaven obligats federativament a jugar aquella temporada sencera amb aquell club, però res hi havia en contra de disputar partits amb un altre club o penya si aquests no estaven federats (aquests equips, molt nombrosos sobre tot en la dècada dels trenta, disputaven lligues comercials, de penyes, lligues amateurs,

campionats socials, partits concertats,...). Es clar que aquest esforç físic, malgrat que els testimonis que m'ho han explicat em deien que no era res de l'altre món, ho devien poder fer aquells que es cuidaven una mica... o bé aquells que jugaven de porter i no havien de córrer tant!

Les tàctiques empleades pels equips a finals dels anys deu i primers dels vint havien evolucionat ja una mica des de el primitiu i simple atac massiu del "tothom cap a endavant", es a dir 1-10 (un porter i 10 davanters). En aquells anys, els equips jugaven amb 2 defensors, 3 mig campistes i 5 davanters (2-3-5). Sembla que la famosa tàctica de la W (3-2-2-3), anomenada així perquè la disposició dels jugadors sobre el camp té la forma de dues W, una mirant cap a dalt i l'altre invertida mirant cap a baix, arribà a Espanya el 1925, però els equips modestos em sembla que van seguir confiant durant tot aquest període en el 2-3-5, variant defensiva d'un anterior sistema de dos defensors i vuit atacants (2-8).

He deixat pel final d'aquesta descripció del que era el futbol en els primers anys una cosa que, després de donar-li moltes voltes, encara se m'escapa una mica. Tot i que podem suposar que en els inicis, i més quan parlem d'equips de Segona Categoria, l'ideal d'esportivitat i de justícia esportiva en el més ampli sentit de les paraules devia ser força extens en bona part dels jugadors de futbol (malgrat la passió que havia al públic), fets com el que relataré ara són molt sorprenents des del nostre actual punt de vista. La primera crònica en que els vaig trobar va ser en una de l'any 1922 publicada a *La Jornada Deportiva*, tot i que de ben segur era un costum extès des del començament de la pràctica del futbol entre cavallers educats. Aquesta crònica feia referència a un partit entre els segons equips del Prat i la U E Eularenca que va acabar amb un 6-0 rotund pels hospitalencs. En Costa, el cronista, va descriure això:

"Tres penaltis son lanzados intencionadamente fuera y ellos correspondiendo noblemente a esta delicadeza tiran a manos del porter o uno que se les concede"

Quatre penals desperdiciats intencionadament!!!... Això, però, no és cap excepció. He trobat després algunes cròniques més on surten reflexades accions similars, tot i que no en un nombre tan abundant de desperdiciis... Em sento incapaç d'analitzar el seu significat profund, però sí que puc donar les claus de funcionament d'aquest mecanisme que avui només es podria comparar a l'acció de llençar la pilota fora del camp perquè pugui ser atès un rival lesionat (amb la seguretat de que, molt probablement, després te la retornaran). Aquests gestos eren utilitzats o bé per no abusar excessivament del contrari, com podria ser el cas descrit abans on la superioritat era manifesta (guanyaven ja per 6-0), o bé com a mostra de rebuig d'una decisió arbitral que l'equip no considera correcta. Això sí, aquestes postures tan efectistes davant del públic s'acostumaven a fer als partits amistosos, tot i que també he trobat algun exemple en partits de competició, però mai en partits de Primera Categoria.

Fons AS

Una cursa en el velòdrom de Sants. Recolçant al tercer ciclista començant per la dreta veiem Joan Salvador. Just darrera d'aquesta parella, el també ciclista hospitalenc Julián Español. Circa 1925

“Les distàncies més normals en les curses ciclistes, sobre tot les de festa major, eren entre 30 i 50 quilòmetres”

Amb totes aquestes apreciacions, ja podeu tenir una idea del futbol del que parlem en aquests anys deu i vint. Mica en mica, amb la progressiva professionalització i extensió del futbol, tot això aniria evolucionant, i per sobre de tot les regles de joc, que aniran acostant-se cada vegada més al futbol modern que coneixem actualment.

També el ciclisme esportiu d'aquells primers anys de segle era ben diferent ja que ni la tècnica d'aquell moment era la d'ara, ni les curses es vivien de la mateixa forma ni tenien les mateixes característiques. El primer que cal distingir és que les curses en pista, als velòdroms, estaven tan ben considerades pel públic en aquells anys com les de ruta, i que el ciclisme en general gaudia d'un gran nombre d'aficionats i seguidors. De fet, moltes vegades prenia el protagonisme al futbol en les portades dels diaris i, si més no, disposava, a diferència d'ara, d'una atenció similar a aquest dins les planes esportives. Als velòdroms s'acostumaven a fer curses a l'americana (per relleus entre equips de dos corredors) de dues, tres, sis, dotze o, fins i tot, vint-i-quatre hores. En ruta (per carretera o camí), durant els anys vint, les carreres ciclistes difícilment arribaven als 100 quilòmetres (excepte les de grans proves, com la Volta). Les distàncies més normals, sobre tot pel que fa a les curses de festa major i similars, eren entre els 30 i els 50 quilòmetres. Més endavant, quan els ciclistes tinguin una certa formació i es pugui començar a parlar amb rigor d'un cert professionalisme, les curses en ruta passaran habitualment dels 100 quilòmetres.

Evidentment, les carreteres eren molt més escasses que no pas actualment i la majoria de les vegades les curses havien de passar per camins de terra (sobretot en els primers anys). Quan plovia, hom pot imaginar les condicions en què es realitzaven les curses (sí, sí, es corria igualment). Els materials tampoc eren els mateixos. El canvi de marxos no es va generalitzar a Espanya, segons recorden alguns entrevistats, fins després de la guerra, i encara eren molt rudimentaris. Ramon Jiménez, ciutadà de Cornellà i corredor d'Unió Ciclista Hospitalet entre 1934 i 1936, explicava això dels primers sistemes de canvi que recorda:

"Va començar a sortir un tensador que li deien que escurçava la forquilla a baix a la cadena i tu amb el peu, amb el taló, canviaves, portaves un pinyó de dues corones o tres i canviaves tu. I després ja van sortir uns altres que anaven amb el cable i amb la maneta per poder canviar, però no era una cosa fina i segura. Et queia la cadena més vegades que no entrava el pinyó..."³⁷

En Lluís Salvador, germà del ciclista i directiu en diferents clubs Joan Salvador i també ciclista afeccionat, va córrer a finals dels anys vint i principis dels trenta i recorda aquelles màquines d'abans de la guerra:

"Les bicicletes eren molt diferents d'ara. Jo, quan vaig córrer no hi havia el canvi. Quan posaves el pinyó, ja era aquell per a tota la cursa. Després de la guerra ja van sortir els canvis. El primer canvi es deia "Victoria", sempre me'n recordaré, però havies de fer un joc amb la mà i amb una palanca i si t'equivocaves ho feies anar tot en orris... Diferent d'ara. La meua bicicleta me'n recordo que pesava onze quilos, i ja eren de carreres en aquell temps..."³⁸

Les cambres de les rodes no eren pas com ara i, per suposat, si punxaven en plena cursa, els propis corredors s'havien d'espavilar per arreglar la roda. Evidentment, la

majoria de ciclistes modestos no tenien el suport de cap equip en forma d'assistència i s'aventuraven sols en les curses. Per això, és normal veure en les fotografies de les curses d'abans de la guerra els ciclistes amb cambres travessades per sobre el cos. D'aquesta forma portaven el recanvi necessari en cas de punxada. Però, és clar, arreglar una roda punxada, ni que fos canviant la cambra, portava uns minuts de temps durant els quals la resta de ciclistes ja s'havien escapat. Ramon Jiménez ens explicà molt gràficament un d'aquests episodis, segons els seus records d'algunes curses:

"Va ser un desastre, en aquella carrera jo era molt jove, era un quarta categoria. Vaig punxar en la primera baixada que hi havia, quasi a dalt, i canviar un tubular d'aquella època... Vosaltres no els heu vist, eren francesos -la marca era "Voguert"- tubulars gruixuts que no eren com ara, també hi havia tubulars italians que es deien "Barilla", aquells tubulars eren més prims, però aquests tubulars valien cinc duros i el Voguert valia 16 o 17 pessetes. Cinc duros no en teníem, en canvi tenies 17 pessetes per comprar el "Voguert". Hi anaves amb aquell tubular que si punxaves t'havies de posar al peu, agafar-lo i estirar-lo bé perquè de nou no hi havia manera de posar-lo a dintre la llanta. No sé el temps que ens passaríem en canviar un tubular, però un parell de minuts sí que passaves."

El mateix Ramon Jiménez ens explicava el que podia ser una cursa d'aquells anys trenta. La descripció, però, podria ser vàlida, segurament, per a dècades anteriors si amb la imaginació li afegíssim els camins encara pitjors que hi havia a Catalunya a principis de segle i un material encara menys evolucionat:

" Un dia vam sortir cap a Lleida, aquell dia plovia i pujant més amunt d'Esparreguera a mi la cadena ja em queia i un soroll... se m'havia afluixat la cassoleta de la caixa de pedals i em queia la cadena... era tanta la pràctica que tenies que sense baixar de la màquina agafaves i la posaves i tiraves, però vaig arribar a Igualada que ja (...). I allí davant d'una fàbrica vaig parar (...) Sé que quan jo reparava això havia passat una colla de cinc o sis que devien ser els últims de la gent que anava al darrera i jo vaig arreglar això, tiro i abans d'arribar a Cervera els vaig enganxar i jo els hi dic de col·laborar (...) i sí sí que sí que sí. Però jo ja m'havia fotut 15, 16 o 20 quilòmetres sol i els hi vaig dir que sortís un a tirar... i allò que no surt ningú i, sí sí em vaig aixecar i vaig fer una mica d'esforç i vaig tirar. Marxo i quan arribo a Cervera amunt d'un turó trobo un i li parlo en català i em diu: "no te entiendo". Llavors li vaig parlar en castellà i era un madrileny (...). En les baixades aquell xicot anava bastant bé però quan venien les pujades no podia i jo em trobava molt bé i li dic: "lo siento chico pero me marcho". I el xicot es va quedar, no podia. I després de Tàrraga, no sé quin poble, sé que vaig enganxar a tres que ja els veia però que en el moment d'enganxar-los el segon li tocà la roda al que anava primer, i el que anava tercer va caure damunt del que anava segon i jo no vaig caure per miracle perquè encara ben bé no estava sobre d'ells, si no també hauria caigut, els vaig poder esquivar."

Aquestes desgràcies eren les menors amb què es podia trobar un ciclista en aquells anys. També hi havia els accidents, o les "pannes" com els hi deien en el seu particular llenguatge. Com a resultat, podies perdre la cursa en l'últim revolt o potser havies

d'abandonar només prendre la sortida. Si la bici no tenia reparació després de l'accident (força possible amb els camins i les organitzacions d'aquells temps) hi havia dues possibilitats: retirar-se i esperar el cotxe escombra o bé intentar aconseguir ajuda de qui fos, fins i tot demanant una altra bicicleta per seguir en cursa (sic). Un últim apunt quant a les organitzacions, ja que no eren pas com ara. En el seu testimoni, l'ex-ciclista afeccionat d'aquells anys, Lluís Salvador, recorda com va tenir un accident a l'arribada d'una cursa:

"Llavors no hi havia les precaucions que hi ha ara (...) Jo vaig perdre una ungla per això, perquè la gent es posava a sobre de les bicicletes a les arribades. Si és que no havia ni pas per a un! I clar, véns amb una marca de 30, 40 o 50 quilòmetres a l'esprint final i que hagis de topar amb la bicicleta..."

En Ramon Jiménez, d'Unión Ciclista Hospitalet, va participar l'any 1936 en una cursa per etapes entre Tarragona i Madrid. A la primera etapa, recorda que va arribar a un minut dels primers, aproximadament, i que després d'ell encara van entrar més corredors. Els organitzadors van donar a tots el mateix temps...

Aquestes són algunes de les característiques de l'incipient esport. Al llarg d'aquest text en trobareu més.

NOTES

¹ Bona part de les dades històriques sobre l'esport català, si no s'explicita el contrari, estan extretes de l'excel·lent treball *Història il·lustrada de l'esport a Catalunya* (2 vol.), de Xavier Pujadas i Carles Santacana. E. Columna-Diputació de Barcelona. Barcelona, 1994 i 1995.

² Segons recull Matilde Marcé i Piera en el seu llibre *Espigolant en el passat*, el Baró de Maldà ens diu, en el seu *Calaix de Sastre*, que per la festa major de l'Hospitalet, una vegada s'havia jugat un partit de pilota "que els mossos, fets uns xops de camisa, li donaven saco, i pala", amb la qual cosa no s'esbrina fàcilment en què consistia el joc. Efectivament, al llarg del seu llibre el Baró de Maldà fa referència també a un lloc del poble de l'Hospitalet anomenat "la Tanca del Joch de la Pilota", on també es feien alguns actes de la festa. Això era cap a finals del segle XVIII i principis del XIX. També trobem suggerida la realització del joc "de ia sortija" que faria referència a un joc amb un anell on l'objectiu era emportar-se'l agafant-lo amb un petit pal i que ens recorda l'anomenada cursa de cintes que aquest segle es posarà de moda amb les bicicletes. D'altra banda, també diu que el billar era una de les seccions més importants, "per no

dir la principal, de les societats recreatives" en el segle XIX. En d'altres fonts també he trobat referències a curses de cavalls ja a mitjans del segle passat.

³ Aquestes dades històriques del desenvolupament de la bicicleta estan extretes de *El gran libro de la bicicleta*, de Richard Grant i Richard Ballantine, editat a Madrid per Aguilar i *El Pais*.

⁴ Segons consta a *Unión Velocipédica Española. 50º Aniversario 1896-1946*, l'història del campionat d'Espanya comença el 1883 amb una prova de velocitat disputada a Madrid que donà com a primer campió a N. Echagüe. Aquest campionat es realitza fins l'any 1897 en què l'UVE reglamenta el campionat d'Espanya de fons en carretera, al qual seguirien després altres modalitats.

⁵ Programa de la festa major de l'Hospitalet 1910, que es conserva a "Correspondència de Secretaria" de l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.

⁶ El llibre d'or del futbol català, VVAA. Ed. Monjoia. Barcelona, 1928.

⁷ Vaig trobar descendents o familiars dels dos primers, Bayer i Guillén, que no van aportar gaire informació, especialment en el primer dels casos.

⁸ Expedient nº 9166, de l'Sport Club Hospitalench. Al Registre d'Associacions de l'Arxiu Històric del Govern Civil de Barcelona.

⁹ A Correspondència de Secretaria, any 1917. Arxiu Històric de L'Hospitalet.

¹⁰ Les següents citacions corresponen al Llibre d'actes del Ple Municipal, 19 i 23 de juliol de 1910, a l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.

¹¹ *L'Hospitalet, la història de tots nosaltres*, de Joan Camós i Cabeceran. Diputació de Barcelona, 1986. Col·lecció d'Estudis Locals i Comarcals, nº 1.

¹² Les dades històriques de l'Hospitalet no relacionades directament amb el món de l'esport, estan extretes especialment del llibre *Història de l'Hospitalet, una síntesi de passat com a eina de futur*, VVAA. Ed. Ajuntament de L'Hospitalet i Centre d'Estudis de L'Hospitalet. Publicacions de la Badia de Montserrat. L'Hospitalet, 1997.

¹³ Op. cit. nota 8.

¹⁴ Expedient nº 11.620, del Foot-Ball Club Deportivo Torrasense. Al Registre d'Associacions de l'Arxiu Històric del Govern Civil de Barcelona.

¹⁵ Expedient nº 11.596, del Centro de Sports de Coll-Blanch. Al Registre d'Associacions de l'Arxiu Històric del Govern Civil de Barcelona.

¹⁶ De fet, a l'Arxiu Històric de l'Hospitalet es conserva una foto datada del 15 de maig de l'any 1919 que possiblement pertany a una cursa de festa major. També he trobat un dels trofeus que es van donar a la cursa de festa major de l'any 1918, que va ser organitzada per l'Hospitalenc Sporting Club.

¹⁷ Res a veure amb l'actual club del mateix nom, fundat el 1969.

¹⁸ A *Breu història de l'excursionisme organitzat a l'Hospitalet de Llobregat*, de Jaume Ramon i Morros, exemplar mecanografiat dipositat al CEL'H

¹⁹ Segons el "Programa-Invitació al Gran Concurs de Tir a colom lliure", que es conserva a Correspondència de Secretaria, any 1920, de l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.

²⁰ Segons nota aparescuda a *El Mundo Deportivo* del 18 d'agost de 1921. També es conserva una invitació a l'acte a la Correspondència de Secretaria, any 1921, a l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.

²¹ Es conserva un d'aquests programes a la Correspondència de Secretaria, any 1923, de l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.

²² També es conserva un d'aquests programes a la Correspondència de Secretaria, any 1925, de l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.

²³ També a la Correspondència de Secretaria, any 1922, de l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.

²⁴ Entrevista enregistrada al seu domicili l'any 1994.

²⁵ "Relación de los mayores contribuyentes que juntamente con el Ayuntamiento for-

man el cuerpo electoral de compromisarios para la elección de senadores del año 1931".

A Correspondència de Secretaria, any 1931, de l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.

²⁶ Entrevista enregistrada l'any 1995 a la botiga del Mercat de S. Eulàlia.

²⁷ Una part de les dades i materials sobre Joan Salvador m'ha estat facilitada per la seva família, especialment el seu germà Lluís Salvador, mort abans d'acabar aquesta publicació, així com també els seus fills Joan i Antonia, així com, en menor mesura, el seu cosí Cinto. Haig d'agrair tots ells la seva amabilitat.

²⁸ Entrevista enregistrada al seu domicili, l'any 1995.

²⁹ Moltes de les dades van ser recollides a una entrevista amb la seva filla, Maria Pañella, al desembre de 1995.

³⁰ Gairebé tots han estat localitzats a través de les informacions impreses, bàsicament premsa general i esportiva, local o barcelonina i del *Boletín de la Unión Velocipédica Española* entre 1910 i 1936.

³¹ Dades trobades a *El Mundo Deportivo*, març del 1945, i al *Boletín de la Unión Velocipédica Española*, agost de 1921. A la primera font he trobat també referenciats com a "antiguos fundadores" els noms de Jaime Mas, Juan Layola, Antonio Albors, Andrés Ribó, Luis Salvador i José Mestres, tot i que no m'ha estat possible confirmar-ho.

³² Arxiu Històric de l'Hospitalet, a Correspondència de Secretaria, 1923.

³³ Op. citat, nota 1.

³⁴ *Victoriosos i derrotats. El franquisme a l'Hospitalet (1939-1951)*, de Carles Santacana i Torres. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, col·lecció Llorenç Sans d'Estudis del Baix Llobregat, n° 6. Barcelona, 1994.

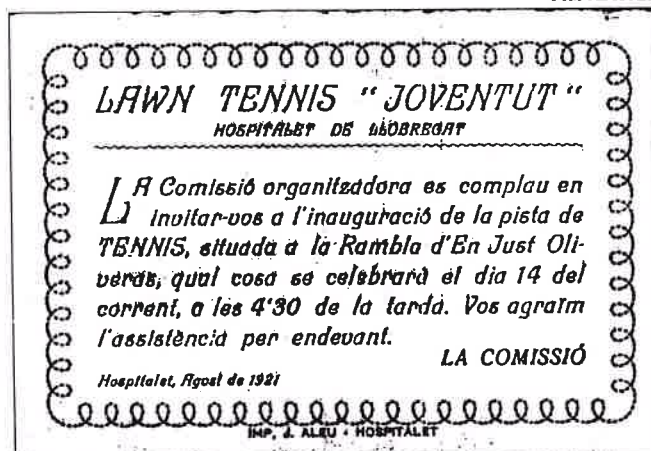
³⁵ Contacte telefònic mantingut l'any 1995.

³⁶ Es pot localitzar a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, Casa de l'Ardiaca.

³⁷ Op. citat nota 28.

³⁸ Entrevista enregistrada l'any 1995, poc abans de la seva mort...

Fons AL'H AH

CICLISTES HOSPITALENCS O DE CLUBS DE LA CIUTAT LOCALITZATS, FINS A LA DÈCADA DELS QUARANTA

ALABART, RAMON	HOSPITALET, UNIO CICLISTA	MARIN, ENRIQUE	ORIENTE, PEÑA
AMIGO, RAMON	HOSPITALET, UNIO CICLISTA	MARTIN, FLORENTINO	COLL-BLANCH, CLUB CICLISTA
ARANDIGA, VICENTE	ORIENTE, PEÑA	MARTINEZ, GUILLERMO	CLUB CICLISTA COLL-BLANCH
ARBOS, JOAN	HOSPITALET, CLUB CICLISTA	MARTINEZ, RAFAEL	COLL-BLANCH, CLUB CICLISTA
ARBUES, MATEO	HOSPITALET, UNIO CICLISTA	MARTRET, RAMON	TORRASA, AC
AULADELL, MIGUEL	SANS, UNIO ESPORTIVA	MAS, AGUSTIN	COLL-BLANCH, CLUB CICLISTA
BADIA, JOSE	COLL-BLANCH, CLUB CICLISTA	MENGUAL, VICENTE	CLUB CICLISTA COLL-BLANCH
BALLESTER, PEDRO	COLL-BLANCH, CLUB CICLISTA	MESTRES, JOSE	MONTJUICH, AC
BARRABEIX, JUAN	TORRASA, AC	MOANTA, JOSE	COLL-BLANCH, CLUB CICLISTA
BASAGUÑAS, JOSE	HOSPITALET, CLUB CICLISTA	MONTERDER, ENRIQUE	MARINA, AGRUPACION CICLISTA
BATLLORI, JOAQUIN	HOSPITALET, CLUB CICLISTA	MORENO, EVARISTO	COLL-BLANCH, CLUB CICLISTA
BENACH, FLORENCI	HOSPITALET, CLUB CICLISTA	MORTES, RAFAEL	HOSPITALET, CLUB CICLISTA
BENACH, JOSEP	HOSPITALET, CLUB CICLISTA	MUNNE, ANTONIO	HOSPITALET, CLUB CICLISTA
BENACH, MANUEL	TORRASA, AC	MURALL, RAFAEL	
BENAGES, RAMON	CLUB CICLISTA COLL-BLANCH	NAVARRO, CLAUDIO	HOSPITALET, UNIO CICLISTA
BENAVENTE, JOSE		NAVARRO, ELADI	COLL-BLANCH, CLUB CICLISTA
BERGA	HOSPITALET, UNIO CICLISTA	OLMOS, JOAQUIN	HOSPITALET, UNIO CICLISTA
BICARDI, ENRIQUE		PARADELL, FRANCISCO	COLL-BLANCH, CLUB CICLISTA
BLANCO, JOSE	HOSPITALET, CLUB CICLISTA	PARADELL, RAMIRO	COLL-BLANCH, CLUB CICLISTA
BOIXADOS, JAUME	TORRASA, AC	PARERA, ANTONIO	HOSPITALET, UNIO CICLISTA
BORRULL, JUAN	COLL-BLANCH, CLUB CICLISTA	PASTOR, JOSE	CLUB CICLISTA COLL-BLANCH
CABRERA, FRANCISCO	HOSPITALET, CLUB CICLISTA	PENTOSO, ALEJANDRO	COLL-BLANCH, CLUB CICLISTA
CASAJUANA, MIQUEL	HOSPITALET, CLUB CICLISTA	PITARCH, ANTONIO	COLL-BLANCH, CLUB CICLISTA
CENA, MANUEL	COLL-BLANCH, AGRUPACION	PLAZA, RAMON	HOSPITALET, UNIO CICLISTA
CLAROS, JORGE		PONS, MANUEL	COLL-BLANCH, CLUB CICLISTA
CICLISTA		PONS, SALVADOR	COLL-BLANCH, CLUB CICLISTA
COLET, JAUME	HOSPITALET, UNIO CICLISTA	PUNSADA, FRANCISCO	HOSPITALET, UNIO CICLISTA
COLL, FRANCISCO	ORIENTE, PEÑA	QUERAL, SALVADOR	COLL-BLANCH, CLUB CICLISTA
CONESA, NICOLAS	HOSPITALET, UNIO CICLISTA	RAFAEL, PEDRO	COLL-BLANCH, CLUB CICLISTA
CUSI, GABRIEL		RAMOS, PASCUAL	HOSPITALET, CLUB CICLISTA
DOMENECH, JOSE	COLL-BLANCH, CLUB CICLISTA	RATERA, EDUARDO	
DOMINGUEZ, DIEGO	COLL-BLANCH, CLUB CICLISTA	REIG, PEDRO	TORRASA, AC
DRAGO, JOSE	HOSPITALET, UNIO CICLISTA	RIBAS, JOSE	COLL-BLANCH, CLUB CICLISTA
DUART, JOSE		RIERA, JOSE	HOSPITALET, UNIO CICLISTA
EDO, TOMAS	COLL-BLANCH, CLUB CICLISTA	ROCA, RAMON	HOSPITALET, CLUB CICLISTA
EGEA, GERMAN		ROLDUA, JOSE	HOSPITALET, UNIO CICLISTA
ELVIRA, GASPAR	HOSPITALET, UNIO CICLISTA	ROMERO HEREDIA, ANTONIO	HOSPITALET, UNIO CICLISTA
EMILIO, JOSE	ORIENTE, PEÑA	ROS, JOSE	COLL-BLANCH, CLUB CICLISTA
ESCOFFET, FRANCISCO		RUSSELL, JUAN	BEN AVINGUTS, PENYA
ESPAÑOL, JULIAN		SALVADOR, JUAN	MONTJUICH, AC
ESTEBAN, JOSE	COLL-BLANCH, CLUB CICLISTA	SALVADOR, LUIS	HOSPITALET, UNIO CICLISTA
FABREGAT, FRANCISCO	COLL-BLANCH, CLUB CICLISTA	SALVADOR, MANUEL	HOSPITALET, UNIO CICLISTA
FALGUERA, JOSE	HOSPITALET, CLUB CICLISTA	SANCHEZ, PASCUAL	HOSPITALET, CLUB CICLISTA
FARRE, RAMON	COLL-BLANCH, CLUB CICLISTA	SANCHO, ANTONI ANDRES	HOSPITALET, UNIO CICLISTA
FARRERAS, FERNANDO	MARINA, AC	SANCHO, JOSE	COLL-BLANCH, CLUB CICLISTA
FERRELLONS, RAMON	CLUB CICLISTA COLL-BLANCH	SANCHO, RECARDO A	COLL-BLANCH, CLUB CICLISTA
FERNANDEZ, LUIS	HOSPITALET, UNIO CICLISTA	SANJUAN, CLEMENTE	COLL-BLANCH, CLUB CICLISTA
FERRER, FRANCISCO		SANTAFE, MIGUEL	TORRASA, AC
FIGUERAS,		SEGADO, ANTONIO	MONTJUICH, AC
FONT, FRANCESC	HOSPITALET, CLUB CICLISTA	SUNE, MIGUEL	COLL-BLANCH, CLUB CICLISTA
FRANQUET, RAMON	HOSPITALET, UNIO CICLISTA	TARDA, GABRIEL	HOSPITALET, UNIO CICLISTA
GARCIA, ANTONIO	COLL-BLANCH, CLUB CICLISTA	TENA, MANUEL	HOSPITALET, CLUB CICLISTA
GARCIA, JOSEP	COLL-BLANCH, CLUB CICLISTA	TORAL, CRESCENCIO	HOSPITALET, UNIO CICLISTA
GELIDA, ANTONIO	COLL-BLANCH, CLUB CICLISTA	TORMO, ROBERTO	COLL-BLANCH, CLUB CICLISTA
GIL, JOSE	HOSPITALET, UNIO CICLISTA	TORRELLAS, VICENTE	COLL-BLANCH, AGRUPACION CICLISTA
GIMENEZ ABELLAN, RAMON	COLL-BLANCH, CLUB CICLISTA	TORRES, JUAN	ORIENTE, PEÑA
GIMENO, JUAN	COLL-BLANCH, AC	TORTOSA, ELISEO	HOSPITALET, UNIO CICLISTA
GONZALEZ, FRANCISCO	HOSPITALET, UNIO CICLISTA	TRASOBARES	HOSPITALET, CLUB CICLISTA
GRAELLS, JOSE	COLL-BLANCH, CLUB CICLISTA	TRULL, JOSE	COLL-BLANCH, CLUB CICLISTA
GRAS, JOSE	HOSPITALET, UNIO CICLISTA	TUDELA, FRANCISCO	HOSPITALET, CLUB CICLISTA
GRAS, JUAN	TORRASA, AC	TUDELA, JOAQUIN	MONTJUICH, AGRUPACION CICLISTA
HERRERO, C.	COLL-BLANCH, CLUB CICLISTA	TUDELA, MIGUEL	
HERRERO, JUAN	HOSPITALET, CLUB CICLISTA	VENTOSO, ALEJANDRO	COLL-BLANCH, CLUB CICLISTA
HORNAQUE, ALFRED	HOSPITALET, UNIO CICLISTA	VIDAL, JULIA JOSE	HOSPITALET, UNIO CICLISTA
JUAN, RAMON	HOSPITALET, UNIO CICLISTA	VILA, JUAN	COLL-BLANCH, CLUB CICLISTA
LA FUENTE, NARCISO	HOSPITALET, UNIO CICLISTA	VILLAR, TOMAS	COLL-BLANCH, CLUB CICLISTA
LOPEZ, FRANCISCO	HOSPITALET, UNIO CICLISTA	VIZCAINO, BARTOMEU	HOSPITALET, CLUB CICLISTA
LLAGOSTERA, RAMON	TORRASA, AC	ZAMORA, JOSE	
LLAVERIA, ANTONIO	HOSPITALET, UNIO CICLISTA		
LLORCA, ANTONIO	HOSPITALET, UNIO CICLISTA		
LORENS, JAUME	COLL-BLANCH, CLUB CICLISTA		
MANEJA, JUAN	COLL-BLANCH, AC		
MARCO, FRANCISCO	HOSPITALET, UNIO CICLISTA		

CAPÍTOL 2 1918-1928, LA DÈCADA DAURADA DE L'HOSPITALENC SPORT CLUB

2.1- ELS ANYS DE LA GRAN RIVALITAT FUTBOLÍSTICA DEL BAIX LLOBREGAT (1918-1924)

Aquesta va ser la dècada en que l'Hospitalenc Sport Club va dominar el futbol de l'Hospitalet, sense el permís de la resta de clubs locals, i va ser el representant més ferm de la ciutat a les competicions d'aquest esport. Va conquerir alguns campionats comarcals i va mantenir aferissades lluites contra alguns clubs del Baix Llobregat, però per sobre de tots, la rivalitat més forta va ser amb el Samboià¹. En aquests anys, mentre tant, als diferents barris aniran sorgint els primers clubs que, amb més o menys força i fortuna, aniran disputant diferents campionats (en la major part dels casos d'inferior categoria). I també aniran desapareixent la majoria d'ells, sent substituïts per d'altres, com si d'una extinció successiva es tractés...

En la primera temporada de la que he trobat dades, la temporada 1918-19 (segurament també la primera en que un equip de la vila va jugar una competició oficial de futbol), l'Hospitalenc va quedar enquadrat en el grup C de Segona Categoria, junt amb Samboià, Cornellà, Avenç d'Esplugues, Sanfeliuenc i Colònia Güell (de Santa Coloma de Cervelló). El campionat es jugava en forma de lliga a doble volta. Això dona un total de 10 partits que acostumaven a jugar-se entre els mesos d'octubre i febrer aproximadament. La resta de la temporada es jugaven partits amistosos, de festa major, trofeus propis o desafiaments varis...

"Descripció d'un periodista del futbol que es feia al Baix Llobregat: el juego que desarrollan los equipos es incoherente. Su único emblema es el shoot y adelantar, siempre gana el que pone más valentía y energía"

De l'any 1918 no queden gaires records a la premsa. Durant el que podríem anomenar pre-temporada, a l'estiu, ens queden dos testimonis de partits jugats contra el Samboià. Probablement la proximitat entre les dues viles va fomentar ja de bon començament aquests enfrontaments entre hospitalencs i santboians. En Anton Vallés, jugador en aquells primers anys del quart equip de l'Hospitalenc (el que podríem dir infantil), em va explicar² que si jugaven a Esplugues, el desplaçament es realitzava a peu, i si jugaven a Sant Boi o així ho feien en tartana. D'aquí a crear una rivalitat esportiva només cal que hi hagi una competició seriosa pel mig... De la competició de Segona Categoria d'aquella temporada només ens ha arribat la ressenya d'un partit que l'Hospitalenc va jugar a Cornellà contra l'equip local i que va guanyar per 3-5, amb l'anècdota inclosa de que el públic foraster, quan el seu equip va marcar el cinquè gol, va envair el camp i es va acabar el partit. Aquest que em sembla va ser el primer campionat comarcal del Llobregat, el va guanyar el Samboià, que s'ho va jugar tot a l'últim partit de lliga contra el Güell. *El Mundo Deportivo* va enviar un redactor a aquest últim i decisiu partit. Sembla que el periodista no estava gaire acostumat a veure partits de Segona Categoria ja que, imaginant que sorprès pel nivell, va escriure això: "Desde luego que el juego que desarrollan estos equipos es incoherente... equipos que su único emblema es el shoot y adelantar, resulta que siempre gana el que pone más valentía y energía en la contienda".

Sembla que la derrota no va caure gaire bé a l'equip de la Colònia Güell perquè per a la següent temporada va anunciar el seu reforç amb set ex-jugadors de l'Espanyol i un del Samboià... Desconeixem en aquesta temporada 1918-19 en quina posició va acabar el campionat l'equip hospitalenc, però en tot cas no va ser entre els dos primers...

JUGADORS DE FUTBOL LOCALITZATS A LA PREMSA DE L'EPOCA SEGONS TEMPORADA

HOSPITALET SPORTING CLUB

1918-19	ROCA, LLONCH
1919-20	CREUET, JOSE CASTILLO, BARRACHINA, PRATS, SALIGO, BIELSA, BASSAS, MARGARIT, FRANGIONI, LLAMOSI, ROCA, NAVARRO, GUILLÉN, QUINTANA, ROIG, ARMENGOL, QUEROI, LAKATOS, PINOS, CANETA, MARIN, GONZALEZ, CARAPUIG
1921-22	MARGARIT, ROCA, CASTILLO, ROMAN, MARIN, ARMENGOL, LOPEZ A "LILI", CREUET, SERRALUQUE, FRANGIONI, GARCHI, TUBAU, VERENSUELA, GONZALEZ, PICHICHI, LLAMUSI, BATLLE, DIAZ, MARCE I Y II, USTRELL, COLET, PINOS, GUILLEM
1922-23	PALLEJA, MARIMON, MARIN, ROCA, USTRELL, GUARDIA, MARGARIT, LOPEZ, CASALS, VIDAL, CASTILLO, GARCIA, TUBAU, ZARRALQUI, PINOS, LLUIS, BRASSO, SAMUEL, GARCHI, LLAMUSI, MANOLO, GONZALEZ, BRASSO, CHIPRES, CUERVO, DUMENJO, MARSE, BEAY, CORTES, BOLET, CAZADO, PINOS
1923-24	SAMUEL, LLAMUSI, MARIN, USTRELL, LAYOLA, GUARDIA, LOPEZ, ROCA, SANCHEZ, BRANZUELA, CASTILLO, PINOS, MARGARIT, RIBAS, GINES, MANOLO, GONZALEZ, VIDAL, CASALS, CUERVO, GARCIA, BONILLO, CASADO, MUÑOZ, MATEU, PERA, FERRER, SEGARRA, PINEDA, MIGUEL, DUMENJO, FORT, CORBELLA, PAMIES, CARAPUIG, LEGANA, MONTES, GARCHI, GRAU
1924-25	BONILLO, MARIN, GARCIA, GUARDIA, ROCA, CUERVO, LOPEZ, MARGARIT, USTRELL, CASTILLO, SAMUEL, MATEU, PAMIES, CASALS, CORBELLA, SEGARRA, PINEDA, ZAMORA, LAYOLA, MANOLO, GRAN, OLIVELLA, BATLLE, BARRERA, BONIQUET, LLAMUSI, DUMENJO, MORENO, VIRGILI, CIORDIA, SABADELL, ZUGASTA, CARLETS, VICEN, PENAL, PENAL OLIVA, ARNAL, CIMET
1925-26	BONIQUET, LLAMUSI, PINEDA, MARSE, LAYOLA, USTRELL, LOPEZ A "LILI", SEGARRA, VIRGILI, BRAYO, CASTILLO, PEDRAZA, SAMUEL, MARSAL, MIGUEL, CUERVO, BONILLO, HERNANDO, MORENO, ROYO, MILLAN, OLIVELLA
1926-27	MARSAL, HERNANDEZ, RIBAS, GARCIA, MARIN, MARSE, CASTILLO, ROCA, LLAMUSI, LOPEZ, MILLAN, MARSAL II, ABELLA, MONTESINOS
1927-28	SAURA, GUARDIA, MILLAN, MARIN, HOMET, MATEU, SOLE, HERNANDO, TORRES, CUERVO, ALSINA, GINER, CASTILLO, LACAL, FERRE, GARCIA, MANOLO, GENE, GIL, VIDAL

UNIO ESPORTIVA EULARIENCA

1921-22	FERRER, FRANGIONI G, MUNS, FRANGIONI A, BORRAS, QUERALT, MORERA, FRANGIONI E, CARBO, OBRADO, GOMARIZ, VENTOSA, FONOLLOSA, NICOLAS, RIERA, HILARIO, LLUCH
1922-23	FERRER, GOMARIS, FRANGIONI, CONRADO, HILARIO, RIGAU, BIERA, CESENA, MESTRES, OBRADO, MORERA, CORONADO, CARBO, NADAL, BONAY, ALCORIZA, MANOMEELAS, MARTI, PERA, FERRER, FOSALBA, VENTOSA, FRANGIONI G, MUNS, QUERALT, BORRAS, FRANGIONI A, LLUCH, CARBO, FONOLLOSA I Y II, FOSALBA, PLANAS, BELTRAN, CARCELLER
1923-24	BONAY, DALMAU, OBRADO, FRANGIONI, CESENA, RIGAU, BORRAS, HILARIO (A), PICHICHI, CARCELLER, CORONADO, GUSTAVO FRANGIONI, MONZONI, MORERA, FOSALVA, HILARIO, ADOLFO FRANGIONI, SEVILLA, MARCOS, MUNS, NADAL, AYMERICH, ROIG, ESTRADA, BORRAS, FONOLLOSA I Y II, NICOLAS, PLANAS
1924-25	BECA, ROURA, CORONADO, MARTI, NAVARRO, MARCOS, ADOLFO FRANGIONI, LUCIA, IBANEZ, OBRADO, MORERA

TORRASENC FUTBOL CLUB

1923-24	PICHER, GARCIA, LLUCH, CASTILLO, NAVARRO, ADMELL, GIRONES, LUCAS, BALLESTER, MALLÉN, BABOLL, CANUT, SABANET, MARTI, SANTORNES, OBOM, MARIN, IBANEZ, LUCIA, GIL, GARCIA, JULIAN, MENUT
1924-25	ARNAU, IBANEZ, CUEVA, MARSAL I II, MARTI, ZARAGOZA, CASISEDO, BATALLA, MANOLO, SAFON, ROURE, AGUSTINOS, GALLÉN, CUCHI, ARANDA, M, CUERVO
1925-26	MANUEL REBOLL ALCON, TORRUELLA, SAFONT, GARCIA, BATALLA, CALLENLUCHY, CASISEDO, IBANEZ, CUERVO, GALLEMI
1927-28	MONFORT, CONESA, LLUCH, COMA, MOLINA, GALLEME, GARCIA, LAFONT, COMPANY, ANTONI, GALLÉN, FARRERAS, COSTAFREDA, ANTONI IBANEZ
1930-31	GUILTERMO, PUIG, MOLINE, PEÑA, TONI, RICO, CUCHI, MANUEL MOLINA, GONZALEZ, GROS, GARCIA
1932-33	COMPANY, GARCIA, CALATAYUD, ORIOLA
1933-34	SARABIA, BENITO, RIBASES
1934-35	BATET, BERGAS, FABRA, CROUS, REDON, RICO, SARABIA, GIL, BENITO, RIBASES, GABARRO, JUVE, ARILLA, FORTUNY, RUIZ, BERNABEU, FERRER, BERGA, SANCHEZ I, ROS, ROIG, SANCHEZ 2, OLIVAN, SANCHEZ 3, VIDAL, GARCIA

AL'H -AH 738

Un dels primers equips de l'Hospitalenc, probablement cap a 1917

Futbolistes...

La següent temporada, 1919-20, va ser una de les millors en la història del club. L'Hospitalenc continuava al grup de Segona Categoria, del que estranyament va entrar a formar part un equip barceloní, el Cortsense, en substitució del Cornellà. La resta d'equips del grup varen ser els mateixos. L'equip d'Hospitalet va arrasar tots els seus rivals ja que, molt possiblement, no va perdre ni un sol partit de lliga. Una nota apareguda a *Futbol* el 25 de febrer de 1920 indicava que l'Hospitalenc havia jugat fins al moment 10 partits i els havia guanyat tots contant només amb quatre gols en contra, tres d'ells de penal... Després d'aquesta nota encara he trobat les ressenyes dels partits de campionat

jugats contra Sanfeliuenc i Cortsense que van finalitzar també amb victòries per 3-0 de l'Hospitalenc. En els partits d'aquest campionat van participar aquests jugadors:

Crehuet a la porteria; Navarro, Barrachina, González i Saligó a la defensa; Prats, Bielsa i Bassas a línia de mig camp, i Margarit, Frangioni, Roca, Castillo, Guillén, Carapuig i Llamusi s'alternaren a la línia de davanterers.

Parlem d'alguns d'aquests jugadors. Per exemple, en Prats sembla ser que era fill del ja ex-president del club, Ramón Prats. També un altre germà seu més jove jugava al quart equip del club. El més gran sembla ser que era una mica irregular. Així el recorda l'Anton Martí Valls³, jove jugador de l'entitat aquells anys: "aquest havia dies que feia molts bons partits i d'altres que el passaven... el que era viu el deixava."

En Bassas era una mica baixet, tot i que era un bon jugador. En Margarit era fuster, econòmicament acomodat. Segons l'Anton Martí, va ser afusellat a Vallvidrera al començament de la guerra. En Llamusi sembla ser que era bastant bo i potser fins i tot va acabar jugant al Sants.

Alguns d'aquests jugadors seran la columna del primer equip durant molts anys. Així per exemple trobem a Castillo, que jugarà fins a la desaparició del club en la temporada 1927-28 (gairebé 9 anys); Antoni Roca, que jugarà fins la temporada 26-27, amb un probable parèntesi a la penúltima temporada; Pere Llamusi jugarà fins a la temporada 1926-27, i també Margarit, que hi seria en el primer equip fins la campanya 1924-25. A més, entre finals d'aquesta temporada i principis de la següent s'incorporaren al primer equip una altra onada d'aquests jugadors que esdevindran fonamentals durant molts anys. Entre aquests trobem a Marín, fix a la defensa fins la darrera temporada del club; López, també conegut amb el motiu "Lili", capità i que formaria amb el primer equip fins la temporada 1926-27; Ustrell, que hi serà fins la campanya 1925-26, i Pinós, que jugaria fins la temporada 1923-24. En la trajectòria de l'Hospitalenc trobem molts jugadors que romandrien en el club durant molts anys. A aquests jugadors considerats com els fonaments del club s'els aniran afegint d'altres que aniran pujant des dels equips considerats inferiors en l'ordre d'escala de l'entitat (molt possiblement hi devia haver un

o dos). En general, fixant-se en les fitxes que he pogut anar confeccionant amb els jugadors que he pogut localitzar en el primer i segon equips a cada temporada, l'Hospitalenc mai va estar mancat de jugadors. Per això, a aquests elements centrals de l'estructura de l'equip s'anaven afegint sempre nous elements que acabaven de conformar l'equip d'aquell any.

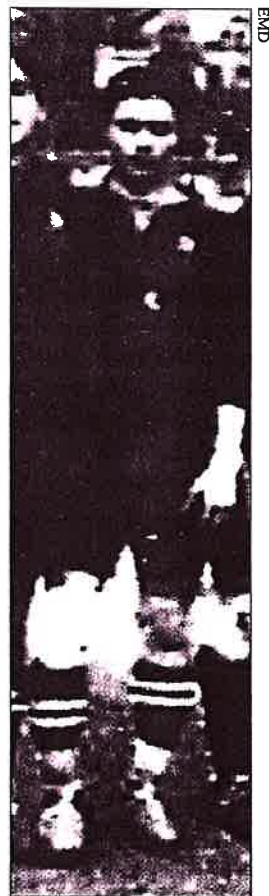
Com a campió del seu grup, l'Hospitalenc va jugar aquella temporada 1919-20 la següent fase, amb la resta de campions comarcals, per decidir el campió absolut de la Segona Categoria. No he aconseguit esbrinar quin paper va fer l'Hospitalenc, ni en aquesta ni en cap fase en la que van jugar pel títol de campió de Catalunya de la categoria. Els diaris difícilment informaven d'aquests partits fins a la final. En tot cas, l'Hospitalenc mai va arribar-hi. D'aquesta temporada, l'única dada d'aquesta fase que tinc és que el primer partit el va jugar contra el Granollers.

Sembla ser que l'entusiasme al barri del Centre aquella temporada per les victòries de l'equip va ser molt gran entre els afeccionats. No sabem si va haver-hi algun tipus de celebració, però el que sí es va fer van ser partits a benefici d'alguns jugadors per la seva decisiva participació en el triomf. Al mes de juny es va jugar un entre l'Hospitalenc i el reserva de l'Espanyol a benefici de Frangioni; el 27 del mateix mes es va jugar un altre entre l'equip local i el Santfeliuenc a benefici de l'extrem esquerra José Castillo, i al juliol es va jugar un tercer contra el F C Espanya a benefici del davanter Antonio Roca. D'en Frangioni i d'en Roca ja he parlat al primer capítol, però llegiu ara dues paraules d'en Castillo. Així el recorda l'Anton Martí Valls⁴, jove jugador de l'entitat en aquells anys:

"El que era molt seriós, que jugava en el primer equip i avui jugaria a Primera divisió era Castillo. Era molt bo, molt bo. I llençar els penals... ja! Una vegada va llençar set i els set van anar dins. I molt bona persona."

L'Hospitalenc devia ser en aquells moments un equip amb cert nom després d'aquest triomf a la lliga. Aquest entusiasme es va fer palès en diversos aspectes. Per exemple, aquell estiu van visitar el camp d'Hospitalet equips de gran entitat com el F. C. Internacional o l'Espanya, que eren equips del grup A de Primera Categoria. D'altra banda, es va produir un cas força notable en la història del futbol hospitalenc. Durant els mesos d'estiu, una de les figures del FC Barcelona, el seu davanter Lakatos, va abandonar l'equip blaugrana i va acabar jugant uns mesos al "modest" equip hospitalenc... La història d'aquest "fitxatge" és força insòlita. En Lakatos era un davanter d'origen basc que en realitat es deia José Landazabal. Era un gran jugador, però... Va debutar amb el FC Barcelona el 15 de setembre de 1918, en un Barça-Sabadell, i va jugar un total de 53 partits durant dues temporades al primer equip, marcant 35 gols. Aquelles dues temporades, el Barça va guanyar els dos campionats de Catalunya. L'any 1919 va jugar també la final del campionat d'Espanya, que el Barça va perdre a Madrid contra l'Arenas de Bilbao per 5-2. La següent temporada el Barcelona sí que va ser campió d'Espanya, derrotant a la final a l'Atlètic de Bilbao per 2-0, però en aquesta ocasió en Lakatos ja no hi era ja que pràcticament només va jugar partits amistosos i del campionat de Catalunya (no va jugar el campionat d'Espanya). En Lakatos va coincidir al club blaugrana amb grans figures com Sancho, Alcántara, Samitier, Sagi, Zamora o Piera... D'ell es van escriure coses com aquestes, publicades a *Futbol* l'1 d'octubre de 1919: "Alcántara no hace goals; Martínez duerme; Sesúmaga tiene jettatura...¿Dónde está Lakatos?".

En Lakatos, durant la seva època de jugador del FC Barcelona

Sembla ser que tot el que li sobrava de bon davanter li faltava de cap, i aquella segona temporada al Barça sembla que va caure en desgràcia per algun motiu... Bastant temps després del seu pas pel Barcelona, l'any 1932, una revisteta que s'anomenava *Publi-Esport*, en la que per cert hi havia ficat algun ex-jugador blaugrana, va atrevir-se a explicar algunes "intimitats" del comportament de Landazabal. Aquesta revista aprofitava els partits més interessants de cada jornada futbolística per vehicular publicitat (molt en l'estil d'aquestes publicacions que avui en dia ens regalen als forns i que, com veuen, no són un invent d'ara). En el seu número del 8 de desembre del 1932, el redactor recordava els principals duels entre jugadors a la història dels enfrontaments Barça-Espanyol. Malgrat que no es diuen totes les coses pel seu nom, em sembla que queda clar que del què es parla al comentari sobre Lakatos no es precisament d'aigua:

"En Lakatos tenia el defecte de que li agradava excessivament l'aigua mineral. Degut a això moltes vegades sortia al camp una mica desorientat i s'hi trobava foraster. Si el mig centre encarregat de marcar-lo era en Sancho, en Lakatos es passava la tarda cercant la pilota sense veure-la. Es perquè en Lakatos, que de costum ja veia dos mig centres, quan actuava davant d'en Sancho que valia per dos, en veia quatre"

Aquesta referència parla de l'etapa en que en Lakatos va jugar a l'Espanyol, pels volts del 1924. La sortida de Lakatos del FC Barcelona imagino que no va ser per la porta gran. Just després de deixar el Barça, va jugar alguns partits amb el Badalona, del grup B de Primera Categoria i, segons *El Sport*, es va "insinuar" a l'Espanyol fins que va anar a parar a l'Hospitalenc. Lakatos va passar amb l'equip riberenc des de mitjans del mes d'abril fins, segurament, a principis de la temporada següent. En Anton Martí Valls⁵, que el 1920 tenia 16 anys, el recorda molt bé:

"Un oncle meu era el pagano, li pagaven, però era un perdut aquest Lakatos. Totes les dents de dalt eren d'or, d'un cop de puny d'en Zamora. Ara..., era molt bo, eh? Feia uns xuts...!"

L'oncle de l'Anton, en Rafael Valls, president en aquell moment, sembla que era qui pagava a l'ex-blaugrana "quatre o cinc duros al dia". L'explicació de que vingués a l'Hospitalenc, per a l'Anton Martí, és clara: "no feia bon dat..., però com aquí era un poble..." Es a dir, ningú li retreia res. A més, sembla que el seu joc entusiasmava el públic local. A *El Sport* del 20 d'abril del 1920, després del seu primer partit amb la samarreta de l'Hospitalenc, llegim això:

"Con motivo de la última postura de Lakatos, un entusiasta hospitalense nos decía: con un entrenador como Lakatos, van a llover copas en el club"

No sé exactament fins quan va ser-hi Lakatos a les files de l'Hospitalenc. Tot i el que he dit d'ell, va ser un gran i segurament polèmic jugador que va tenir una llarga carrera esportiva fins a finals de la dècada dels vint, tot i que no sempre en la seva millor forma. Fins aleshores va jugar successivament a equips de gran categoria d'aquells moments com el Martinenc (1922), l'Espanyol (1924), de nou el Martinenc (1925 y 26), en el Patria de Saragossa (1927 i 1928) i no sé si encara va fitxar per algun equip més... En Lakatos va tornar a l'Hospitalet l'1 de gener de 1923 per jugar un partit amistós contra l'Hospitalenc formant part del seu equip, el Martinenc, que va guanyar per 2-4. En

Lakatos va marcar un dels gols. El seu pas per l'Hospitalenc sens dubte va ser un bon motiu d'orgull pels seus afeccionats en aquell moment i demostra, entre d'altres coses, un cert potencial de recursos i d'interès vers al futbol per part d'aquella gent. No és estrany, per això, que a *Futbol* es parlés el 13 de juliol de 1920 de que "el Hospitalenc está realizando gestiones para la adquisición de un magnífico campo en el lugar más céntrico de la localidad". Recordeu que en aquell moment jugaven al camp del Camí de la Fonteta, prop d'on avui es troba el camp municipal de Can Serra, lluny del Centre. El nou camp, però, trigaria encara més d'un any.

De la temporada següent, la 1920-21, no he trobat pràcticament cap rastre. Excepte breus ressenyes de partits amistosos, no ha sobreviscut cap testimoni del que va ser el campionat de l'Hospitalenc aquella temporada. Ni tan sols sé en quina categoria va jugar tot i que imagino que va ser la mateixa Segona Categoria i en un grup semblant. Segons el *Llibre d'or del futbol català*, el Samboià va ser campió de Catalunya de la Segona Categoria aquesta temporada, el que voldria dir que primer va conquerir el campionat de la comarca del Llobregat i després va guanyar a la resta de campions comarcals catalans en les successives eliminatòries fins arribar a la final de la categoria. Després he trobat la confirmació d'aquesta dada a les pàgines de *La Rambla*, que el 1931, en un recordatori del que havia passat al futbol deu anys abans, informa de la victòria del Samboià i, fins i tot, hi posa una fotografia d'aquell equip. La dada més interessant que conservem d'aquell any 1921, pel que fa al club hospitalenc, és la que ens diu que va entrar a la presidència un nou president.

Fins l'any 1921 sembla que es van succeir cinc persones al capdavant del club. A més de Marcelino Bayer i Ramón Prats, dels que ja he parlat, la presidència de l'Hospitalenc la van ostentar en Josep Vidal Trabal (des de mitjans del 1918), en Josep Pujol Guitart (¿1919?) i en Rafael Valls Rovira (¿1920?). En Josep Vidal tenia en aquells moments 31

Fons MP

*Equip de l'Hospitalenc (1924).
A dalt, delegado, Vidal, López,
Dinós, Utrera, Joan Daniella
(president), González, Guardia,
Castillo, Roca. Ajupies,
Blamusi, Samud, Marín, a la
Remonta*

del barri del Centre. Els seus oficis i alguns testimonis recollits així m'ho fa pensar també. L'any 1921 va arribar un dels homes que més influència va tenir en el club i dels que més anys el va dirigir, en Joan Pañella Torres. Ja hem parlat d'ell abans, però recordem d'en Pañella que era un pagés adinerat i que va ser un entusiasta de l'esport dels primers anys. Juntament amb el seu germà practicava el ciclisme com a amateur i

*Escut de la Unió
Esportiva Eulàriencia*

*Segel amb l'escut de Centre
d'Esports de Coll-Blanch.*

va participar a diverses curses. Probablement, a l'Hospitalenc ja va ser membre de la directiva amb Josep Pujol i després amb l'oncle de l'Anton, en Rafael Valls, al que va succeir a la presidència. Va estar molts anys com a president, probablement el que més va ostentar aquest càrrec ja que em sembla que va ser-ho des del 1921 fins, al menys, el 1925. Agustí Layola, un dels millors jugadors que ha donat el futbol hospitalenc i del que més endavant parlaré, recorda en Pañella... i el seu jardí de presseguers. El pas d'en Layola per l'Hospitalenc va coincidir pràcticament amb els anys de mandat d'en Pañella, i el llavors joveníssim jugador recorda que el president "estava orgullós de tenir l'equip"⁶ i a vegades els convidava a anar al seu jardí a menjar préssecs agafats directament de l'arbre. El que també recorda aquest jugador és que en Pañella era molt viu i que quan algú havia de cobrar alguna quantitat els enviava a casa d'algun "pagano", i fins i tot em cita els noms d'un tal Rafael que sembla que era un forner que vivia pel carrer Tecla Sala (segurament en Rafael Martí, quan aquest encara estava com a president i ell era també a la directiva) i d'un altre que també es deia Layola i sembla que vivia prop de la plaça del Repartidor: "era molt viu i molt despert, però davant la pesseta, ho feia com podia...!".

Durant aquests anys en que Joan Pañella va ser president de l'Hospitalenc, van succeir coses molt importants. Es va inaugurar un nou camp de futbol, el club va patir la primera gran divisió interna i es va fragmentar en dos per un breu període, es va aconseguir algun campionat comarcal, i van aparèixer els primers clubs que volien fer ombra a l'Hospitalenc dintre de la pròpia ciutat...

La temporada 1921-22, l'Hospitalenc continuava a la Segona Categoria, en aquest cas en el grup C, juntament amb Güell, S. Joan Despi, Samboià, Santfeliuenc, Foment de Molins de Rei i Santjustenc. D'aquest campionat en queden poques referències. El campió, però, va ser de nou el Samboià ja que en l'última jornada, disputada el mes de març de 1922, va guanyar al camp de l'Hospitalenc per 0-1 i sembla que va deixar així sense el títol als hospitalencs. Es començava a establir una alternança en el domini del campionat del Llobregat entre Samboià i Hospitalenc que sens dubte contribuï encara més a augmentar la rivalitat entre tots dos equips.

La notícia més important d'aquella temporada, però, no va estar al barri del Centre, sinó a Santa Eulàlia. Allà va sorgir el tercer equip de la ciutat (després d'Hospitalenc i Torrasenc), que ben aviat es convertiria en el segon en importància i en pugna amb l'Hospitalenc per la primàcia: la Unió Esportiva Eulàriencia. Pel maig de 1922 *El Mundo Deportivo* publicà una nota on donava compte de la constitució del nou club, tot i que pel desembre del 1921, l'entitat ja havia organitzat una cursa ciclista nadalenca. El club, amb vocació polisportiva com ja hem vist, va ser fundat per en Joan Costa i Cots, funcionari municipal encarregat llavors del cobrament dels tributs municipals i del que ja he parlat al capítol 1. Durant aquests mesos, el club va estar formant la seva estructura. Tenien la seva seu al carrer Santa Eulàlia 102, al bar de Rafael Carbó, un dels nuclis més importants de vida social del barri i seu també de la Unió Hortènsia, i el camp el van construir al carrer Aprestadora "fent travessia amb els terrenys anomenats d'en Cuca", segons una carta de l'època⁷. Per a la construcció del seu camp, sembla que es van haver d'emetre 200 accions de 5 pessetes per sufragar les despeses (en tot o en part). Com a mínim, aquesta solució es va estudiar en una reunió general extraordinària celebrada el 27 de juny de 1922. Aquesta fórmula, si finalment es va portar a terme, no era nova a la ciutat. El 1912, la Societat La Harmonia havia emès 700 accions preferents de 5 pessetes per cobrir les despeses ocasionades per la seva constitució, i fins i

tot abans, el 1908, la seva antecessora, la Sociedad Casino La Nueva Harmonia, havia emès també 15 obligacions transferibles de 250 pessetes cadascuna.

També l'any 1921 és possible que ja existís un primer nucli del Centre d'Esports de Coll-Blanch... A *Futbol* es va publicar el 27 de juliol d'aquell any una nota amb un partit entre el CS Coll-Blanch i l'Aguila FC, amb victòria d'aquest últim per 1-6. Tot i això, el club de Collblanc no va ser legalitzat fins el 1923. En tot cas, aquests van ser els anys de consolidació de l'esport a l'Hospitalet. Ja hem vist com la vila va veure néixer o consolidar-se no només un club de futbol a cada barri, sinó també un club ciclista (Unió Ciclista Hospitalet-1920), un grup de caçadors amb interessos comuns ja al 1920 i, fins i tot, un club del llavors anomenat Lawn-tennis amb pista pròpia a la Rambla Just Oliveres (el Lawn-tennis Joventut-1921). També tenim ja practicants de l'excursionisme i de l'atletisme des del 1918. Com a hipòtesi de treball cal suposar que no van sorgir més associacions esportives perquè els propis clubs de futbol tenien un caràcter polisportiu que ja absorbia suficientment els petits nuclis de practicants d'aquest i d'altres esports als barris. De la creixent popularitat de les pràctiques esportives ens pot donar idea el fet de que començaren a sorgir establiments comercials amb noms relacionats amb aquesta faceta de la vida. Així, al programa de la festa major de Santa Eulàlia del 1923⁸, organitzada per la Unió Hortènsia i la Unió Esportiva Eulaliencia, surt anunciada la barberia "L'Esport" de Jaume Trias, situada al carrer Santa Eulàlia 120. També els comerciants comencen a anunciar gèneres relacionats amb l'esport; i en alguns, les botigues s'especialitzen com en el cas del ciclisme que cap al 1925 tindrà les seves primeres botigues i tallers a l'Hospitalet.

Aquest impuls de l'esport català del que parlavem, al futbol n'és superior al de la resta. Aquí, a més de l'Hospitalenc, que continuarà refermant com ja veurem la seva posició d'equip representatiu de la vila, la Unió Esportiva Eulaliencia naixerà el 1921, es legalitzarà al 1922 i començarà a competir en aquell mateix any (temporada 1922-23)... en la mateixa categoria que l'Hospitalenc! Aquest fet de ben segur va servir d'exemple als equips dels altres barris de l'Hospitalet, que potser administrativament no estaven massa integrats a la vila, però que esportivament sí que sembla que van intentar equiparar-se els uns amb els altres. Aquesta és al menys la meua teoria que explica les raons bàsiques de que el Torrasenc, que havia nascut cap al 1917, es legalitzés l'any 1923 i intentés federar-se per disputar els campionats ja durant aquest any (tot i que no ho aconseguiria fins al 1925 per culpa del mal estat del seu terreny de joc). També explica per què el Centre d'Esports de Coll-Blanch es va federar l'any 1923 i va prendre part aquell mateix any (temporada 1923-24) al campionat de Segona Categoria. Aquesta, però, no deixa de ser una pauta perfectament en concordança amb l'esclat del fet esportiu que començava a viure's a tota Catalunya.

En certa forma, els responsables de l'Hospitalenc van veure com algú els començava a fer ombra dins del panorama futbolístic local. Si més no, la UE Eulaliencia va construir el seu camp (probablement, molt millor que el del Centre), va formar el seu primer equip i va aconseguir inscriure'l a la mateixa categoria i al mateix grup que l'Hospitalenc... Aquest fet va permetre que, per primera vegada, dos equips de l'Hospitalet s'enfrontessin en competició oficial. Va ser la temporada 1922-23, quan Hospitalenc i Eulaliencia van integrar-se al grup D de Segona Categoria, junt amb Güell, Viladecans, Foment de Molins de Rei, Federació Obrera de Molins de Rei, Samboià, Cables Elèctrics de Cornellà i Sanfeliuenc. L'Hospitalenc mantenia l'estructura bàsica de l'equip de l'anterior temporada, amb Marín, Roca, Ustrell, López, Llamusi, Pinós..., i incorporava al porter Samuel, al migcampista Guardia i al davanter Manolo, com a jugadors més

destacats. Sembla ser que per a la porteria es va intentar incorporar a un porter procedent del Martinenc que es deia Pallejà i que va jugar tot l'estiu amb l'equip hospitalenc. Finalment, i segons va recollir a les seves planes *La Jornada Deportiva*, el 5 d'octubre de 1922, la Federació va denegar l'ingrés de Pallejà a l'Hospitalenc "toda vez que figura alta en el Martinenc". I no era un porter de segona fila, ja que en tornar va ser porter titular del fort equip barceloní. L'Eulariencia va tenir gairebé sempre els mateixos jugadors fonamentals, però (al contrari que a l'Hospitalenc) gairebé sense recanvis en les tres temporades principals durant les que va disputar competicions. Aquesta columna la formaren aquests jugadors:

Bonay, Frangioni, Rigau, Cesena, Obradó, Morera, Coronado, Martí, Fosalba, Hilario, Marcos y Nadal.

Lògicament, dels dos equips de l'Hospitalet, aquell que tenia més història i estava més introduït dins del futbol a la temporada 1922-23 va ser el que millor es va mostrar en aquest campionat. Malgrat que una de les figures d'anteriors temporades de l'Hospitalenc, un dels germans Frangioni, va passar al primer equip del seu barri (l'Eularienc), el cert és que els del Centre continuaven tenint un dels millors equips de la comarca. Però tot i aquesta diferència bastant clara, els primers enfrontaments entre els dos conjunts van aixecar una expectació molt important en els cercles esportius. Va ser el 16 de novembre de 1922 quan els dos equips es van enfrontar per primera vegada en partit oficial al camp de l'Hospitalenc. En la seva crònica del partit de lliga de la jornada anterior, el corresponsal de *La Jornada Deportiva*, Laurent, ja advertia que hi havia "muchas expectativas para ver jugar de campeonato el próximo domingo a los dos equipos locales". Sembla però que el diumenge següent l'entrada no va ser un ple total, al menys això es desprèn de la descripció del corresponsal de *La Jornada Deportiva*:

"Con una entrada más que regular se celebró este partido, que a pesar de descontarse el vencedor, se esperaba con curiosidad para ver jugar los dos equipos locales"

El partit el va guanyar certament l'Hospitalenc per 6-1. Les alineacions dels dos equips en aquest primer derbi local, que per tant podríem considerar històriques, van ser aquestes:

S C Hospitalenc: Brassó, García, Lluís, Marín, Ustrell, Guardia, Margarit, López, Vidal, Roca i Castillo.

U E Eulariencia: Ferré, Gomarís, Frangioni, Conrado, Hilario, Rigal, Riera, Césena, Mestres, Obradó i Morera

Els gols de l'Hospitalenc els van marcar López (també anomenat amb el motiu "Lili"), que en va aconseguir cinc, i Roca, que en va marcar un. El de l'Eulariencia el va marcar Obradó. També el partit de tornada, disputat durant el febrer de 1923, el van guanyar els del Centre per 1-3. De fet, l'Hospitalenc es va proclamar de nou campió del Llobregat i va disputar la segona fase de la lliga (per guanyar el títol de campió de tota la Segona Categoria) però aquí ja no sé fins a on va arribar, tot i que imagino que no molt lluny. Per la seva banda, l'Eulariencia no va passar d'un discret paper, classificant-se en els últims llocs del grup. Malgrat que en la vessant purament de joc l'equip de Santa Eulàlia no era rival pels del Centre, el fet és que sembla que, ja sigui més o menys explícitament,

la seva existència aixecava suspicàcies a l'equip que havia detestat fins al moment la representativitat de pràcticament tota la ciutat a nivell oficial. Però la sort del moment i la seva classificació d'aquesta temporada van fer que en els següents anys poguessin mantenir el seu estatus d'equip capdavanter de la vila, malgrat l'allau de nous equips (no només ja l'Eularienca) que cercaven un lloc dins d'aquesta representativitat.

Així va ser, ja que al finalitzar aquella temporada la Federació Catalana de Foot-Ball Associació va proposar, dins del seu nou reglament, una modificació de la Segona Categoria. Aquesta modificació venia a donar resposta a les demandes d'alguns sectors d'aquesta anomenada "segona lliga" que es sentien abandonats i molt allunyats del que eren els dos grups de Primera Categoria, entre d'altres coses perquè pujar-hi era extremadament difícil. Així, rotatius com *La Jornada Deportiva* van fer campanya per la creació d'una categoria intermitja entre la Primera i la Segona, a la que tindrien dret d'accés els millors d'aquesta última en la darrera temporada. Aquesta campanya, que va començar ja a finals del 1922, va tenir com a protagonistes principals a alguns dels clubs més potents de la Segona Categoria en aquell moment, com l'Iluro de Mataró, l'Ateneu d'Igualada (que llavors tenia l'ex blaugrana Paco Bru d'entrenador), Manresa, Granollers,... que van intercanviar opinions i idees a través de la premsa durant tots aquells mesos. En cap moment he pogut constatar la presència activa dins d'aquest moviment de l'Hospitalenc, tot i que no era ni de bon tros un club menor a la categoria. Aquests clubs defensaven la idea de crear un grup o categoria formada pels equips més potents de Segona. Aquests equips veritablement tenien un nivell més elevat que la resta d'equips, que en molts casos no tenien més de 2 ó 3 anys d'història i, per tant, no gaudien de qualitat suficient.

Sembla que les demandes d'aquests clubs van ser recollides per la Federació Catalana, just en el moment en que estaven redactant un nou reglament per posar al dia una estructura que amenaçava de quedar-se'ls endarrerida davant la rapidesa amb que evolucionava el futbol aquells anys. La Federació va proposar la creació del grup de Promoció de la Segona Categoria, es a dir, un esglaó per sobre de la fins al moment existent Segona. La proposta va ser evidentment rebutjada per una majoria dels clubs de Segona, que no volien allunyar-se dels grans equips. Fins i tot es va formar un anomenat "Grup dels 64" clubs contraris. Poc després es va saber oficialment que els clubs que tenien dret a formar part d'aquesta categoria de Promoció eren els campions de l'anterior temporada de cadascun dels grups de Segona que hi havia. Sembla que l'oposició a la reestructuració va perdre així a alguns dels seus membres, en concret aquells que havien adquirit aquell dret a l'ascens. La Federació va aprovar molt ràpidament el nou reglament intern, inclosa la creació de la nova categoria, que es va posar en marxa immediatament. El "Grup dels 64" va amenaçar amb el boicot, però la Federació va ser recolzada en general per la premsa i, a més, va jugar bé una carta amagada. Recentment, el comitè provincial de Barcelona havia fet una inspecció a tots els camps dels equips federats de la província per comprovar la legalitat de les instal·lacions i les dimensions dels terrenys de joc. El resultat que es va donar a conèixer al mes de setembre del 1923 era molt preocupant: dels 43 camps de Segona Categoria examinats, només 12 tenien mesures reglamentàries, i d'aquests, només cinc disposaven de tancat exterior. D'entre els 12 camps reglamentaris només hi havia un de l'Hospitalet, i era el de la Unió Esportiva Eulalienca...⁹ També sembla que era mínimament acceptable el del CS de Coll-Blanch, que va ser catalogat de "regular", amb unes mesures de 92x56,4 metres (el mínim exigít era 91x48 metres). Amb aquesta carta a la màniga, la Federació va pressionar durant els mesos de setembre i octubre als clubs rebels i, fins i tot, va acabar anul·lant els drets federatius (entre d'altres el de jugar competicions oficials) als clubs que posseïen els

**"El Torrasenc
no va poder
jugar
competició
federada fins
que va
disposar d'un
camp en
condicions,
l'any 1925"**

campes en pitjors condicions. Entre aquests últims es va trobar el Torrasenc, que per això no va poder jugar competició federada fins que va disposar d'un camp en condicions l'any 1925.

D'aquesta forma, l'Hospitalenc, que semblava aliè a tota aquesta transformació, es veié arrossegat cap a dalt i, de pas, veié com els seus nous rivals dins de la ciutat quedaven enfonsats una categoria per sota o, fins i tot, fora de la competició federada. En efecte, cal suposar que l'existència del Torrasenc des del 1917 no inquietava als directius i socis de l'Hospitalenc i com a exemple d'això només cal dir que no he trobat cap ressenya de partit disputat entre els dos equips. Aquesta tàctica d'ignorància completa per part de l'Hospitalenc va ser practicada també a finals de la temporada 22-23, just abans de la reestructuració de la Segona Categoria, amb la resta d'equips. En aquells mesos posteriors al final del campionat i anteriors a l'estiu de 1923, la directiva de la Unió Esportiva Eulalienc va cercar reforços per formar un equip més competitiu que el que en la seva primera temporada havia fet un discret paper. Per això, l'equip va fer diversos partits amistosos, provant jugadors dels seus equips inferiors i novinguts. Una vegada l'equip va estar enllestit, cap al mes de juny, el club de Santa Eulàlia va llençar, mitjançant les planes de *El Mundo Deportivo*, un repte a la directiva de l'Hospitalenc. Va ser en Joan Costa, fundador del club però en aquell moment de ben segur ja fora de la directiva i amb tasques de cronista, qui llençà el primer suggeriment. Va ser a l'edició del 15 de juny de 1923, on després de la crònica d'un partit amistós entre el club de Santa Eulàlia i el reserva de l'Europa (que va acabar amb empat a un gol), en Costa feia aquesta crida suposadament basada en una idea personal:

“Y para terminar, un ruego a la junta de la UE Eulalienc. ¿Por qué no se organiza un partido Hospitalenc-Eulalienc? Son muchos los que nos gustaría ver frente por frente a los dos rivales, ahora que el equipo local está completo y en disposición de poder luchar con el otro”

Es curiós observar com en les cròniques d'aquests anys, l'equip del barri on es juga el partit és anomenat gairebé sempre com "l'equip local" malgrat que la crònica faci referència a dos equips de l'Hospitalet (sobretot quan el cronista pertany a un dels clubs, que és gairebé sempre). I és que sembla existir un sentiment contradictori d'intentar veure per una banda l'enfrontament de dos equips que pertanyen a un mateix ens urbà però de considerar per l'altra que només l'equip del barri és l'autèntic equip local...

Sigui com sigui, anava passant el temps i el guant no era recollit per la directiva de l'Hospitalenc. El 23 de juliol, en Costa donava un altra toc d'atenció des de les planes de *El Mundo Deportivo*:

“Sabemos que la junta de la UE Eulalienc, siguiendo las indicaciones que desde estas columnas les hacíamos, se han dirigido a la del Hospitalenc SC a demanda de celebrar dos partidos amistosos, uno en su campo y otro en el de la Unió, y a pesar de haber pasado el tiempo más que suficiente para haber recibido respuesta, ésta no ha llegado todavía en poder de la junta. El público que está impaciente por presenciar dichos encuentros y nosotros con él, nos preguntamos ¿es que el Hospitalenc SC teme contender con los de la UE Eulalienc? Nosotros por nuestra parte no lo creemos, però...”

Aquí es fa evident com, aprofitant la condició de corresponsal d'en Costa, la directiva

del conjunt de Santa Eulàlia s'ajudava per vehicular el seu repte cap a la directiva de l'Hospitalenc (l'última frase amb el subjecte en plural així m'ho referma). És molt probable que l'única forma que veien com a més factible perquè els del Centre acceptessin el repte fos fent-lo públic i notori a través de la premsa esportiva... Si l'Hospitalenc no acceptava jugar contra ells, tothom ho sabia i podria treure'n les seves conseqüències. Encara l'1 d'octubre, Joan Costa repetia el repte, aprofitant una golejada de la UE Eulària front del reserva del Catalunya les Corts per 1-4:

“Nos gustaría verles frente a los campeones del Llobregat, o sea frente al Hospitalenc, match que este último parece rehusar”

La tàctica de l'Hospitalenc, però, estava clarament enfocada a ignorar a la resta dels equips de la vila i a fer coses superiors a les que feien aquests. Així, a mitjans d'octubre es va celebrar un torneig organitzat pel Torrasenc a benefici del seu vice-president, José Fortuny. En aquest torneig van participar tres dels quatre equips de la vila: Torrasenc, Coll-Blanch i Eulària. Hi va faltar, evidentment, l'Hospitalenc. En el seu lloc, el cartell es va completar amb la presència de l'Iris de Sants. No puc saber si, ni tan sols, l'Hospitalenc va ser convidat al torneig, però en tot cas si no ho va ser és molt probable que fos perquè els organitzadors sabien d'antuvi que aquells no acceptarien participar.

D'altra banda, poc després, l'Hospitalenc donava un pas endavant per diferenciar-se de la resta d'equips de la vila: marxava per primer cop a les illes Balears per disputar uns partits de futbol. Aquesta era una pràctica estesa entre els equips catalans d'aquells anys. El futbol balear depenia en aquells moments encara de la Federació Catalana i les seves competicions estaven integrades dins d'aquesta, tot i que els grups eren formats per equips de les illes. Aquests però no eren gaire nombrosos i l'espectacle obligava a portar equips de la península (sobre tot catalans) per mesurar les forces. Segurament aquests desplaçaments devien estar subvencionats d'alguna forma, ja fos per mitjà de la pròpia Federació o bé pels clubs balears que comprometien els partits. Aquest va ser sens dubte un dels esdeveniments importants dins de la història del club. Així al menys ho va valorar el redactor de la nota que sobre l'Hospitalenc va aparèixer al *Llibre d'or del futbol català* (1928), tot i que les dates d'aquests viatges que es citen -1924, 1925 i 1926- són inexactes ja que com veiem aquestes excursions van començar l'any 1923.

En aquesta ocasió, l'Hospitalenc va anar a Mahó, on va disputar amb l'equip local dos partits. El primer va finalitzar amb empat a zero, i el segon, amb victòria hospitalenca per 1-2. El Mahó era un equip de característiques similars als bons de Segona Categoria de Catalunya i rivalitzava en tot amb el seu homòleg de Palma de Mallorca, l'Alfons XIII. Durant aquell viatge, que aproximadament va durar un cap de setmana llarg, l'Hospitalenc encara va jugar un tercer partit amb un altre equip local anomenat Zamora, de Ciutadella, i que també va guanyar per 0-2. Els jugadors que van disputar aquells partits van ser:

Samuel, Garchi, Marin, Layola, Ustrell, Guardia, Margarit, Pinós, Manolo, Vidal, Castillo i Grau

Arribats a aquest punt ens hem de detenir en una de les primeres figures que va donar l'esport hospitalenc i que estava inclòs en aquesta llista de viatgers a les illes, amb només 15 anys. Parlem de Agustí Layola, un futbolista que arribaria a

L'hospitalenc Layola, durant la seva etapa a l'Espanyol entre 1931 i 1934

Fons AL

jugar a la Primera Categoria amb Gràcia, Europa i Espanyol, i que aconseguiria el títol de campió de Catalunya. En Layola va néixer a l'Hospitalet l'any 1907. Va començar a jugar amb l'Hospitalenc a l'edat de quinze anys i ja en aquell moment va mostrar unes formes excel·lents. En Laurens, el cronista de *La Jornada Deportiva* ho va veure clar de seguida i per això, en la crònica d'un partit Samboià-Hospitalenc, el 24 d'agost de 1923, poc després del seu debut al primer equip, va escriure d'ell:

“De los jugadores locales, el mejor indiscutiblemente, fue Layola, chico de 15 años, que hizo un partido estupendo, demostrando que a no tardar, será un medio centro excelente”

Sens dubte tant excel·lent com la visió d'aquest corresponsal!!!. En Layola va jugar amb l'Hospitalenc tres temporades, fins la 1925-26. La següent, la 1926-27, va fitxar pel Gràcia, de Barcelona. Tenia llavors 18 anys i no va trigar a fitxar de nou per un club encara més important, l'Europa. L'operació la va facilitar el fet que aquests dos clubs tenien el local social al mateix lloc, prop del carrer Gran de Gràcia. El durant molts anys president de l'Espanyol, Francesc Perelló i Picci, recorda Layola ja que ell llavors vivia amb la seva família a la zona de la Sagrada Família i tots ells eren de l'Europa. En Perelló recordava Layola com "aquell jugador amb el cabell color panotxa"¹⁰.

*Layola, a la fileta del mig,
en el centre (sota el porter)
quan era a l'Europa, cap al
1930*

Durant aquests anys, en Layola va viatjar a l'estranger amb l'equip europeista, en una de les "tournees" d'exhibició que de quan en quan contractaven els grans equips en

Fons AL

aquella època. El viatge de ben segur que va ser innoblidable: els europeistes van visitar Dinamarca, Suècia, Txecoslovàquia, Polònia i els tres països bàltics (Estònia, Letònia i Lituània). Allà van jugar un total de 14 partits, entre d'altres a les ciutats de Estocolm, Praga, Varsòvia i Kowno (Lituània). Van guanyar set, els més destacats amb el Lègia de Varsòvia i amb l'Slàvia de Praga, van empatar cinc i van perdre dos. El viatge, però, sembla que no va ser beneficiós pel club a nivell econòmic ja que els equips de l'Europa de l'Est no van complir amb els seus compromisos i, fins i tot, l'Europa va haver de recórrer a la FIFA per intentar solucionar el tema¹¹. De l'Europa, Layola va anar a l'Espanyol la temporada 1931-32. Amb

l'Espanyol, en Layola va jugar tres temporades, fins la 1933-34. Van ser tres de les millors temporades blanc i blaves d'abans de la guerra i venien després d'uns anys de resultats mediocres. En la seva primera temporada com a espanyolista, l'equip va ser segon al campionat de Catalunya, darrera del Barcelona, i amb això obtenien el dret a participar en el campionat d'Espanya. Allà van ser sisens. En la temporada 1932-33, l'Espanyol va proclamar-se campió de Catalunya, tot i que en Layola va ser reservat pel campionat d'Espanya, on l'equip va quedar en tercera posició. Durant l'última campanya, temporada 1933-34, l'Espanyol va ser sots-campió de Catalunya i va quedar setè a la lliga nacional. Va ser l'època més brillant de la carrera esportiva d'Agustí Layola. També durant aquells anys va ser una vegada internacional amb la selecció espanyola, en un partit amistós jugat a París contra la selecció francesa. Després de l'Espanyol encara va jugar al Terrasa, abans de la guerra civil, i al Martinenc i al Nàstic de Tarragona després del 1939. Més tard, sembla que va fer algunes tasques d'entrenador a l'Hospitalet. En el moment d'escriure aquest llibre, Agustí Layola encara viu a una caseta del carrer Digoine que, segons em va confessar, es va construir ell mateix amb els diners que guanyà en el futbol...¹²

2.2- 1924-1928, DELS PRIMERS SÍMPTOMES DE CRISI A LA DESFETA

Els continus desordres públics provocats per la incompetència i la corrupció del Govern, a més de la derrota de l'exercit espanyol a Annual, van provocar el pronunciament militar del general Miguel Primo de Rivera, el setembre de 1923. Encarregat de formar Govern pel rei Alfons XIII, Primo de Rivera va presidir un directori militar integrat per nou generals i un contralmirant. Va suprimir les llibertats democràtiques i es va fer càrrec personalment del comandament militar en el protectorat del Marroc, on va aconseguir la fi de la guerra l'any 1927. Va disoldre els partits i els va illegalitzar. En la seva substitució va fundar la Unión Patriótica, que havia de servir de recolzament al règim. La Lliga Regionalista, que en un primer moment havia col·laborat amb el cop, es veié relegada ràpidament del poder.

Els ajuntaments, després del cop d'estat, varen ser suspesos. Les eleccions municipals es convertiren aleshores en mascarades i només votaven els més rics. A l'Hospitalet, ocupà l'alcaldia Tomás Giménez Bernabé. Nascut a Monovar (Alacant), era el propietari d'una serradora de marbre, situada al lloc on actualment es troba l'Aula de Cultura de Sant Josep. Fou el màxim representant de la Unión Patriótica a l'Hospitalet. El deliri de grandesa va ser la característica del mandat de Tomás Giménez en aquests anys. Foren constants les festes i els actes d'autocelebració. Per exemple, el 21 de desembre del 1925, havent obtingut el títol de Ciutat per a l'Hospitalet (fins aleshores era Vila) i coincidint amb la seva onomàstica, li arranjàren un homenatge amb l'assistència del capità general, el governador civil, els rectors de les tres parròquies i d'altres autoritats. En el decurs de l'acte se li entregà una placa i un bastó de comandament. Les obres d'infraestructura fetes a la ciutat en aquest període són importants (una extensa xarxa de clavegueram i empedrats d'alguns carrers...) però a costa d'un fort endeutament municipal que s'arrosegaria durant el període republicà. Aquesta fal·lera d'inversió pública, però, no arribà al món esportiu.

La segona part dels deu anys daurats de l'Hospitalenc la fem començar en la temporada 1923-24, just quan Primo de Rivera puja al poder. Poc després d'aquell viatge de l'Hospitalenc a Mahó, va iniciar-se la nova lliga denominada de Promoció, malgrat l'oposició, com ja hem vist, de molts clubs. La categoria va ser dividida, amb criteris geogràfics, en dos grups anomenats Ponent i Llevant. L'Hospitalenc Sport Club va ser enquadrat dins del grup Ponent juntament amb Samboià, Sanfeliuenc, At. Turó, Ate-neo Igualadí i Manresa. Aquest últim era un dels clubs més potents d'aquelles categories i, consegüentment, l'equip hospitalenc es va trobar en una competició més forta. Com

Ll. d'or

Equip primitiu

Equipo primitivo

Roca, López, González, Marín, Ustrell, Guardia, Casals, Castillo, Samuel, Margarit

Il·lustració del Llibre d'or del futbol català corresponent a un equip de l'Hospitalenc, molt probablement de any 1924

a dada, només cal dir que el Manresa devia ser un dels pocs equips d'aquests nivells que ja tenia entrenador (l'ex-jugador de l'Espanyol i àrbitre Emilio Sempere)... tot i que entrenar cada dia com ho feien ells a les sis del matí no estic ben segur si els devia beneficiar o perjudicar... Bé, si pels resultats ho jutgem, he de dir que el Manresa va ser el campió d'aquella temporada 1923-24 en aquell grup.

Aquesta temporada es va incorporar a l'Hospitalenc un jugador anomenat Cuervo, que hi seria al primer equip fins la temporada 1927-28. També hi figura per primer cop en les alineacions en Miquel Dumenjó Rovira. L'Hospitalenc va acabar en una discreta posició mitjana a la classificació amb 10 punts, per darrera de Manresa (19 punts), Sanfeliuenc (12 punts) i Samboià (11 punts), i per davant de l'Atlètic Turó (8 punts) i de l'Ateneu Igualadí que no va finalitzar la competició. En el seu favor he de dir que l'únic punt que va perdre el Manresa aquella temporada va ser al camp de l'Hospitalenc, on només va empatar a zero.

Per la seva banda, la UE Eularienca va jugar aquella temporada al grup I de Segona Categoria, junt amb Güell, Foment de Molins de Rei, At. Cornellà, Catalunya de Martorell i Martorell. Mentre, el Centre d'Esports de Coll-Blanch també va ser inscrit en la seva primera temporada a aquesta Segona Categoria, però al grup J, junt amb Sans Sport Club, Olímpia, Martorell Progrés, Iris (de Sans) i Cortsense (de Barcelona). Dels jugadors del CE de Coll-Blanch tinc molt poques dades. En tot cas, esmentaré aquells noms que he trobat a algunes alineacions citades a petites cròniques periodístiques dels seus partits:

Arnau, Soligó, Monfort, Amat, La Rosa (¿Larrosa?), Lafont, Janer, García, Sala, Itarte y Martín

Aquest La Rosa apareixia a l'alineació del Coll-Blanch al partit de festa major que van jugar el juny de 1924 contra el CD Batlló (van perdre per 1-3). Sembla ser que més tard va arribar a ser un gran jugador. Tinc poques dades d'ell, però una crònica de *La Voz de Hospitalet* del 2 de juny de 1929 parlava de Larrosa (aquí escrit tot junt), donant algunes dades seves. La crònica parlava d'un partit de festa major dels barris de Collblanc i la Torrasa, entre el Torrasenc i una selecció del Gràcia de Barcelona, "quedando el campo lleno de público debido al interés que había despertado la presentación del medio centro Larrosa en las filas del equipo local; antiguo jugador del Collblanch que hasta ahora ha defendido los colores del Real Murcia, campeón de su provincia". Sembla ser que Larrosa havia fitxat pel Múrcia la temporada anterior, segons una nota publicada a *El Mundo Deportivo* el 20 d'agost de 1928 que ens aporta més dades: "el Real Murcia ficha a Larrosa, antiguo sansense que ha jugado en el reserva de la Real Sociedad y ayer jugó con el Sans".

És possible que en Larrosa fitxés per l'Espanyol després del seu pas pel Murcia, tot i que, si és el mateix Larrosa, només hauria estat una temporada al conjunt blanc-i-blau. A la mateixa crònica d'aquell partit de festa major on hem trobat els orígens d'en Larrosa, també es destaca la presència del porter Ros, "ex-equipier del Torrasenc, actual jugador de la US Sans".

Ni Eularienc ni Coll-Blanch van fer res d'extraordinari aquella temporada. Però el més important d'aquesta temporada 1923-24 va succeir cap al final, i no precisament dins dels terrenys de joc. En primer lloc, el 31 de maig de 1924, tres persones van presentar

en el Govern Civil de Barcelona els papers per legalitzar un nou club de futbol al barri del Centre. A dos d'ells ja els coneixem, es tracta d'en Blas Guillén, un dels fundadors de l'Hospitalenc Sport Club, i d'en Josep Boter Mas, un jove al que ja coneixem i que estava destinat a ser una de les persones més influents al futbol de la ciutat durant la dècada dels anys trenta. El tercer impulsor d'aquesta iniciativa sembla ser Narciso Marcé Safont, un jove comerciant de 23 anys, fill de comerciant, que jugava a l'Hospitalenc. El nou club es dirà Juventud Deportiva Hospitalense i, segurament, no van poder escollir millor nom. En efecte, els components de la primera junta directiva d'aquest club que he pogut localitzar al cens tenien una mitjana d'edat d'encara no 21 anys, si treiem per fer-la la d'en Blas Guillén que tenia llavors 30 anys i era el més gran¹³. Com va sortir aquest club en un dels moments de forta embranzida de l'Hospitalenc al barri del Centre? Doncs la resposta més lògica segurament és que va sortir de dins mateix del propi club. En efecte, per algun motiu que no he pogut esbrinar malgrat els meus esforços, un grup de joves jugadors va decidir trencar amb l'Hospitalenc i es va organitzar dins del mateix local on tenia fixada aquell el seu estatge social (Rambla Just Oliveres, 11) per formar el nou club. No hi ha cap dubte que els membres de la Juventud Deportiva van sortir de l'Hospitalenc. La seva primera junta directiva estava composta per jugadors i directius o ex-directius de l'Hospitalenc, al menys en una bona part que he pogut comprovar. Així per exemple, el president del club va ser en Blas Guillén Ornaque, com a mínim ex-directiu fundador de l'Hospitalenc i segurament soci en aquell moment del club. El vice-president primer era en Pedro Llamusi Nuvell, futbolista de 20 anys que jugava en aquell moment al primer equip de l'Hospitalenc i feia quatre temporades que estava al primer o segon equips del club. El vice-president segon era en Narciso Marcé Safont, que jugava des de feia dos temporades al segon equip de l'Hospitalenc. Entre els vocals hi havia també al menys dos jugadors més: Angel Pinós Bayona, jugador del primer equip des de feia quatre temporades, i en Miquel Dumenjó Rovira, jugador del segon i del primer equip des de feia una temporada.

No hi ha massa dubtes que el Juventud Deportiva Hospitalense va ser una escissió de l'Hospitalenc Sport Club. Em referma aquesta posició el testimoni d'en Agustí Layola¹⁴, jugador llavors del primer equip, que em va relatar, com un record que sortia d'entre les tenebres de la seva ment, es a dir sense ubicació temporal concreta, com en algun moment va haver un boicot dels jugadors més grans de l'Hospitalenc. En Layola em va dir que aquests, per un tema que no recorda, van anar a Santa Eulàlia (?) a jugar. Tot i que no recorda com ni quan es va produir això, evidentment aquest fet s'havia de produir durant la seva militància a l'Hospitalenc (entre 1923 i 1926). Jo crec que es refereix a l'aparició del Juventud Deportiva per altres coses que em va explicar. Per exemple, em va dir que no va voler anar amb ells, tot i que els que li van proposar eren amics seus. Després, repassant les notes d'aquesta entrevista, vaig trobar que, per exemple, d'en "Peret Llamusi" -com el va anomenar

"No hi ha massa dubtes que el Juventud Deportiva Hospitalense va ser una escissió de l'Hospitalenc"

Equip de l'Hospitalenc de l'any 1926, al camp de La Remonta. El quart per la dreta podria ser en Castillo. El de la samarreta ratllada podria ser Ustrell.

Foto cedida per JV

ell- em va dir efectivament que eren molt amics i que fins i tot havien estat veïns al carrer Angulo. En Llamusi era un dels membres de la directiva del Juventud. D'altra banda, també em va explicar que aquesta postura no va durar gaire temps i que aquesta gent va claudicar i va tornar a l'Hospitalenc. Les referències sobre el nou club són pràcticament inexistents, tot i que com a mínim va existir un any ja que es conserva una crònica d'un partit Sant Cugat-Juventud Deportiva Hospitalense del 6 de març de 1925 a *El Mundo Deportivo*. D'altra banda, alguns dels directius-jugadors esmentats van tornar a jugar amb l'Hospitalenc amb relativa rapidesa. Així, en Llamusi i en Dumenjó figuren ja a les alineacions del primer equip de l'Hospitalenc del mes de maig de 1925. El per què en Layola em va dir que se'n van anar a Santa Eulàlia va ser una petita incògnita que no em quadrava fins que vaig pensar que no es referia a jugar amb l'equip de l'Eulària (on no els trobava), sinó al camp d'aquest. Evidentment, el més segur és que la directiva de l'Hospitalenc no permetés jugar a aquest equip, tot i que fos del mateix barri, en el seu camp i que aquests haguessin d'anar a parar de lloguer a Santa Eulàlia... Les causes d'aquesta divisió no les sabrem mai segurament. Llàstima de la memòria del senyor Layola... Tot i això, de ben segur va ser un primer símptoma de que alguna cosa ja no funcionava bé en aquell club que acabaria desapareixent quatre anys més tard.

Una pista potser la podem trobar als estatuts del nou club Juventud Deportiva Hospitalense. Aquests estatuts van ser redactats, segurament per en Josep Boter Mas, amb una minuciositat i una coherència gairebé exagerades, sobretot la part que fa referència al desenvolupament de les juntes ordinàries i extraordinàries de socis. Sembla com si algú volgués fer una norma per evitar experiències anteriors... Així, no només s'estipulaven el nombre de torns a consumir per tema a cada reunió de socis (dos a favor i dos en contra, ampliables a tres a judici de la presidència, a més d'un nombre il·limitat de torns dels directius) sinó que també es regulaven els torns per al·lusions. A més, es posava especial èmfasi en regular els requisits de les proposicions que podien arribar a ser discutides en assemblea (subscrites per quatre socis i que siguin acceptades i reconeguda la seva urgència), i s'advertia molt estrictament que "el presidente (...) cuidará de que se observe por todos la mayor cortesía llamando al orden a los socios que infrinjan lo establecido en el reglamento o profieran palabras mal sonantes u ofensivas para la Sociedad o a sus individuos". Fins i tot, el soci reincident podia ser expulsat de la sala i de la societat... També els directius eren obligats per aquests estatuts a contestar immediatament les preguntes dels socis (sempre que amb això "no se origine un perjuicio a la sociedad")... Aquestes i d'altres normatives tan detallades sobre com s'havien de desenvolupar les assemblees no s'havien escrit mai fins el moment en els estatuts dels clubs existents a l'Hospitalet (amb l'únic dubte dels de l'Eulària, que no els coneixem). Això em fa pensar que potser diferències ben grosses en algunes assemblees de socis van acabar en funcionaments poc democràtics, o dictatorials fins i tot, dels dirigents de l'Hospitalenc. Recolza aquesta idea el fet de que en Joan Pafella va ser el primer president desde la legalització de l'entitat que va durar més d'un any al capdavant del club (era president des del 1921 com a mínim, i abans ja havia estat directiu). Potser aquesta permanència al càrrec, inusual en aquella època a aquests clubs, va acabar provocant certes formes d'actuació que no agradaven a tothom... Per últim, vull destacar que l'acta de la primera junta general de socis, on es va elegir la primera directiva, va ser signada per tots els seus membres, cosa també poc usual en aquells anys, el que sembla refermar de nou aquesta mena de desig democràtic.

Això succeïa pels volts del mes de maig de 1924. En aquelles mateixes dates, alguns clubs tornaven a la càrrega amb el tema de la reestructuració de categories. Van formar

un grup d'oposició anomenat "El Pacto de Sants"¹⁵, ja que es van reunir a aquell barri per primer cop. Formaven part d'aquest pacte 16 clubs d'entre els quals destacava la presència d'Espanyol, Europa, Sans o Nàstic de Tarragona, i on també es va incloure la UE Eulàrienca. Fos com fos, les demandes d'aquest grup no van ser finalment escoltades. Durant aquell any 1924, l'Hospitalenc continuà fent la seva pel que fa a la seva relació amb la resta de clubs de la ciutat i, segons les meves investigacions, no hi ha cap ressenya de partits entre el primer equip de l'Hospitalenc i algun altre de la vila (segurament no es van produir). Tanmateix, el club va viatjar de nou. El 19 de març de 1924, un equip de l'Hospitalenc va empatar a zero amb el CD Castelló, en partit jugat al camp d'aquest últim equip. Aquesta va ser una excursió ràpida ja que el dia 22 l'Hospitalenc va jugar ja un altre partit al camp del Güell (a Santa Coloma de Cervelló). Pocs mesos més tard, una expedició de l'Hospitalenc va tornar a les illes balears per jugar alguns partits. Aquest cop, l'expedició va sortir el dijous 4 de setembre de 1924 per disputar dos partits contra el campió de Menorca, la Unió Sportiva Mahó, els dies 7 i 8. L'expedició estava dirigida, com a delegat, per Luis Pascau, i la integraven aquests jugadors:

Samuel, Mateu, Pineda, Layola, Corbella, Guardia, López, Segarra, Zamora, Manolo, Castillo, Grau i Olivella.

Mentre a l'Hospitalet es coneixia aquells dies la notícia de la creació d'una nova entitat ciclista, la Peña Ciclista Collblanc, a Menorca l'Hospitalenc perdia el primer partit contra el Mahó per 2-0 i guanyava el segon per 1-2. Aquella temporada, l'Hospitalenc feia un bon esforç i portava a l'equip a dos jugadors del Gràcia SC (Pineda i Zamora) i quatre de l'Europa (Corbella, Segarra, Mateu i Pàmies), segons notícia publicada per *El Mundo Deportivo* el 6 d'agost de 1924. Començava a actuar també sota els pals un porter de la casa anomenat Boniquet.

El futbol, però, començava a perdre embranzida al conjunt de la ciutat. Potser no en quant a espectadors, però sí en quant a les possibilitats dels seus clubs. Així, el Centre de Esports de Coll-Blanch sembla que va desaparèixer i la UE Eulàrienca va donar alguns símptomes d'esgotament del seu projecte, preludi també de la seva desaparició com a tal. En efecte, el Coll-Blanch no es va presentar a disputar els seus primers partits de lliga 1924-25. Potser va influir en aquesta desaparició el fet de que el club va ser rebaixat a la nova Tercera Categoria, creada aquesta temporada davant l'allau de nous equips. En concret, el Coll-Blanch havia de disputar la competició al grup B d'aquesta Tercera Categoria, contra Vilacortense, At. Batlló, At. Cornellà, Districte V (Barcelona) i Hostafrancs. En els dos primers partits de lliga, contra Hostafrancs i Batlló, l'equip de l'Hospitalet ja no es va presentar. Pel que fa a la UE Eulàrienca, un incident explicat per en Joan Costa a les pàgines de *El Mundo Deportivo*, en una secció anomenada "¿Vd. qué quiere decir?", ens inclina a pensar que el club de Santa Eulàlia començava a patir una manca més o menys accentuada de jugadors. En Costa, en una carta molt en la seva línia publicada pel diari esportiu barceloní el 8 d'agost de 1924, pretén fer arribar la veu del soci contra tres ex-jugadors del segon equip retornats a la disciplina del club. Aquella mateixa temporada 1923-24, el segon equip de la UE Eulàrienca havia guanyat el seu campionat de lliga. Aquests campionats dits "d'equips reserves" es jugaven de forma paral·lela als dels primers equips, es a dir, el segon equip jugava contra els segons equips del mateixos clubs que integraven la competició del seu primer equip (tot i que no era obligatori tenir segons equips i potser algun fallava). Aquella temporada, l'equip reserva de l'Eulàrienca va guanyar aquest campionat del

"El nombre de clubs havia augmentat des dels dos de l'any 1917 fins a un mínim de cinc al 1924"

seu grup però sembla que tres dels seus integrants, segons denuncià en aquesta carta en Costa, "trataron de hacer un boicot y se enseñorearon de tal manera que parecían los amos haciendo su santísima voluntad con el beneplacito de la junta que tenía que callar porque hallábase en pleno campeonato y caso de imponerles un correctivo se hubieran marchado y el torneo hubiera tenido que interrumpirse cuando se llevaba una ventajosa puntuación". Segons continua explicant la carta, els dos jugadors van marxar a la US Sants i, vestint la samarreta d'aquest equip, van tornar al camp de Santa Eulàlia amb una actitud que no va agradar gens ni mica als afeccionats. Malgrat aquests antecedents, la directiva els va tornar a acceptar més tard i en Costa aixeca la veu per denunciar-ho i afirma, en nom del soci, que la directiva haurà de penedir-se "de un momento de debilidad que han tenido ante el próximo campeonato con el fin de engrosar las filas de jugadores, però preferible hubiera sido ser menos y mejores que muchos y peores". Per cert, que en Costa acabava la carta en un to Shakespirià certament amenaçador: "a la menor falta que cometan esos señores, tendremos la satisfacción de pegarles fuerte. O somos o no somos". Amb tot, aquell seria l'últim campionat que disputarien els equips de la UE Eulàriencia... Potser perquè, mica en mica, el nombre de jugadors disponibles va anar minvant?

El cert es que el nombre de clubs havia augmentat significativament, des dels dos de l'any 1917 (Hospitalenc i Torrasenc) fins a un mínim de cinc al 1924 (a més dels anteriors, Coll-Blanch, Eulàriencia i Juventud Deportiva). Segurament fins i tot eren més ja que és molt possible que, precisament a Santa Eulàlia, existís des del 1922, aproximadament, el Club Deportivo Esperanza. Aquest club, del que he trobat referències puntuals del 1922 i del 1924, podia tenir la seva seu social a un bar del mateix nom del barri de Santa Eulàlia. Al menys, això s'afirma a *El barrio de S. Eulalia de Provenzana: elementos para una crónica*, un document mecanografiat de diversos autors que repassa, a grans trets, la història d'aquesta part de la ciutat¹⁶. Tot i això, jo no he pogut confirmar aquesta dada. En tot cas, es tractaria d'un equip petit i molt possiblement sense federar. Una de les escasses ressenyes de partits que he trobat d'ells pertany a un que van jugar al febrer del 1924 contra el Juventud de l'Europa, partit que van empatar a un gol i que ni tan sols es va jugar a Santa Eulàlia, sinó a Collblanch. Sembla que el camp del CE Coll-Blanch era arrendat a altres equips. Així, en aquelles dates també va començar a jugar allà un equip barceloní, el C D Marathón (amb seu social a la Rambla de Canaletes), que potser també arrabassava algun que altre potencial jugador d'aquella zona... També a Collblanch hi havia un altre camp de futbol que pertanyia a un club anomenat Pensament FC. Em consta la seva existència l'any 1923, tot i que amb força problemes amb l'Ajuntament per culpa de la ubicació illegal del camp, situat entre els carrers Progrés i Jochs Florals, aquest últim ja a Barcelona. D'aquests clubs, d'una forma o d'una altra, ens han arribat notícies, però no és descartable que existissin alguns petits clubs més dels que no tenim coneixement. El fenomen, però, no és exclusiu. A tot Catalunya, l'increment de l'atenció popular per l'esport en general i pel futbol en particular durant la dècada que va del 1920 al 1930 va ser també espectacular. Així ho recullen Carles Santacana i Xavier Pujadas¹⁷:

"Podem parlar, per tant, d'un creixent interès general envers els esports, però només algunes pràctiques determinades desperten, entre 1923-1930, autèntica expectació en la societat catalana. El futbol, sens dubte, consolidà la tendència iniciada el 1914. En vuit anys (1920-1928) la Federació Catalana va veure néixer més d'una seixantena de clubs o seccions per tota la geografia del país i l'entitat futbolística més important -el Barça- superà des de 1923 els 11000 associats"

En efecte, tal i com molt bé expliquen els mateixos autors, entre 1921 i 1925 es van crear el 43 % dels clubs de futbol que existien el 1928 a la província de Barcelona (se suposa que fan referència als clubs federats). De totes formes, en Santacana i en Pujades també adverteixen que "en realitat aquest creixement espectacular del futbol dels anys vint es basava en un creixement dels grans clubs, als quals intentaven imitar la resta, i en aquest intent mimètic molts van acabar desapareixent".

L'Hospitalet tampoc serà una excepció en aquest darrer sentit. Aquí, aquest augment de clubs segurament va fer disparar la demanda de jugadors per a tots els seus equips. És molt possible que, malgrat l'augment demogràfic de tot aquell període, la demanda fos encara més gran que l'oferta. Si a això afegim que alguns dels jugadors més veterans dels clubs començaven a retirar-se, que alguns dels millors jugadors començaven a ser fitxats per equips de fora de l'Hospitalet i que la vida mitjana del futbolista era llavors molt més curta, ens podem fer una idea de les dificultats que havien de patir alguns d'aquests clubs. Per primera vegada a la història esportiva de l'Hospitalet hi havia un, diem-ne, excessiu nombre de clubs de futbol. A més, l'oferta per a la pràctica esportiva dels ciutadans continuava ampliant-se. L'any 1925, tot i que el futbol continuava sent el rei dels espectacles esportius, la diversitat d'opcions ja era prou interessant: futbol, atletisme, ciclisme, excursionisme i potser tennis (tot i que, en cas de practicar-se, seria per part de les classes benestants). Aquell any, a més, s'afegí un nou esport, la boxa.

El 27 de març de 1925, *El Mundo Deportivo* va donar la notícia de la inauguració del Torrasa Boxing Club, que va celebrar aquells dies la seva primera vetllada al cinema Marte, del carrer Pujòs. Aquest seria un dels clubs esportius més actius dels següents anys fins a la guerra civil, com veurem, tot i que sembla que en algun moment entre 1926 i 1928 podria haver desaparegut momentàniament. Pocs mesos després, pel novembre de 1925, l'Hospitalenc Sport Club no va voler quedar-se enrera i va crear la seva pròpia secció de boxa, que va dirigir un conegut boxador català d'aquella època: Pedro Sáez, campió de Catalunya del pes welter. No tinc cap constància sobre la possible durada d'aquesta escola, però val a dir que no he trobat cap altra referència a la premsa... Per acabar de fer-nos una idea de l'evolució de l'esport a la ciutat, veiem els següent quadre dels clubs localitzats en aquests primers anys.

QUADRE 3. PRESENCIA DE CLUBS ESPORTIUS SEGONS ANYS A L'HOSPITALET (1916-1926)

CLUBS/ANY	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926
CICLISME					1	1	1	1	2	2	3
FUTBOL	1	2	2	2	2	3	4	6	7	3	3
EXCURSION			1	1	1	1	1	1	1	1	2
ALTRES						(tennis)				(boxa i flors)	
TOTAL	1	2	3	3	4	6	6	8	10	6	9

Font: Elaboració pròpia a partir de diverses fonts.

La temporada 1924-25 tornava a tenir tres clubs futbolístics de l'Hospitalet apuntats en competicions federades, si més no al principi. Ja hem vist, però, que el CE de Coll-Blanch ni tan sols va començar el campionat. Així doncs, a la pràctica només la U E Eularienca i l'Hospitalenc van disputar la competició, en tot o en part. L'Hospitalenc va tornar a jugar al campionat de Promoció grup Ponent. Aquesta temporada, els seus rivals van ser Ateneo Igualadí, Güell, Manresa, Sanfeliuenc, Joventut Tarrasense, Samboià i At. Turó. Destaquen com a novetats la presència del Güell, ascendit com a campió del Llobregat de Segona Categoria la temporada anterior, i de la Joventut Tarrasense, segurament com a conseqüència d'una ampliació dels grups de Promoció. Aquesta vegada, per cert, l'Hospitalenc només va presentar un equip, el primer, a les competicions federades. Es a dir, l'equip reserva no va competir a la "segona lliga". Per la seva banda, la UE Eularienca va jugar al grup H de Segona Categoria, contra Unió At. Horta, Cortsense, Hilaturas, Units i Iris de Sants.

L'Hospitalenc va fer una temporada molt més bona que l'anterior i va acabar el campionat en segona posició. El campió es va repetir: el Manresa. L'equip del Bages va mantenir un domini aclaparador i es va proclamar campió algunes jornades abans de que acabés el campionat. Aquella mateixa temporada, el Manresa acabaria guanyant el campionat de Catalunya absolut de la categoria (després de vèncer al campió del grup Llevant de Barcelona i, després, als de les altres tres províncies catalanes). El Manresa, a més, pujaria aquella temporada al grup B de Primera Categoria, sortint definitivament del camí de l'equip riberenc. L'Hospitalenc havia començat aquell campionat perdent precisament, de forma clara, amb el Manresa per 7-2. A la segona volta, però, l'Hospitalenc va ser capaç de guanyar als manresans per 3-0, en una de les poques derrotes dels campions durant la temporada.

Pel que fa a la UE Eularienca, sembla que no va arribar a finalitzar el campionat. En efecte, he trobat les ressenyes dels quatre primers partits de la lliga: una derrota mínima contra l'Iris, dues victòries contra Cortsense i Units i un empat amb l'Hilaturas. Després, ja no hi ha més resultats. Les dates coincideixen aproximadament amb la que consta al registre del Govern Civil de Barcelona com a acta de baixa del club: el 4 de gener de 1925. Finalment, segons una notícia publicada per *El Mundo Deportivo* el 28 d'agost de 1925, l'Eularienca i el CE Coll-Blanch van ser expulsats de la Federació Catalana "por no haberse puesto al corriente, oportunamente requeridos, en el pago de la cuota reglamentaria". La UE Eularienca, però, no va deixar un buit darrera seu. Com si d'una successió es tractés, l'Eularienca va ser seguida immediatament per un nou club, el FC Provenzana, que havia estat registrat al Govern Civil amb data 12 de desembre de 1924. Malauradament, el seu expedient no s'ha conservat a l'Arxiu Històric del Govern Civil. Malgrat això, les dades que he pogut trobar semblen indicar que el projecte de la UE Eularienca va ser reconvertit en una entitat, el Provenzana, amb objectius més modestos (no es va arribar a federar) però amb arrels clarament sortides del club dissolt. Així, per exemple, trobem que la seu social serà la mateixa: Pi i Maragall 112-114, es a dir, la seu del Cafè-Bar Carbó (o Can Martíró), seu també de la Unió Hortènsia. També trobem que la nova entitat col·laborarà el mateix any 1925 amb la Unió Hortènsia en l'organització de la festa major del barri, tal i com ho havia fet l'Eularienca en els anys anteriors. L'escut del nou club és també pràcticament idèntic al de l'Eularienca, amb el mateix perfil i les mateixes línies horitzontals, que suggereixen els mateixos colors d'uniforme. L'únic que canvia al segell i a l'escut del nou club és la posició de la pilota de futbol, que deixa d'ocupar la part inferior (sobre les ratlles horitzontals dels colors del club) i passa a ocupar la part superior en substitució de les inicials "U E E" que apareixien en la part de dalt de l'escut de l'Eularienca. Per últim, entre les coincidències

dels dos clubs destaca el fet que l'únic càrrec que he pogut identificar a la directiva del nou club ja havia tingut relació amb l'Eularienca: el primer president del FC Provenzana, Jaume Ferrer Marqués, havia estat el secretari de la primera junta de l'Eularienca l'any 1922, quan era president en Juan Costa Cots. Sembla clar doncs l'origen del nou club, però no les causes d'aquesta successió-substitució d'un club per l'altre. La meua hipòtesi continua sent l'excessiva ambició del projecte de la UE Eularienca de competir amb el primer club de la ciutat, sobretot en els últims moments quan em sembla que es van començar a moure diners en aquestes categories. Així, segurament, cada vegada s'anava fent més difícil econòmicament mantenir el projecte. A més, és possible que l'entitat tingués problemes en algun moment amb el camp, ja que el partit de la festa major de Santa Eulàlia del 1925, jugat ja pel FC Provenzana l'1 de maig, es va jugar fora del barri: al camp de l'Hospitalenc contra aquest equip... Tal vegada sembla també com si un cop desaparescuda la UE Eularienca, tot i que el seu successor sortís del mateix nucli, l'Hospitalenc deixés de tenir prejudicis per jugar contra l'equip representatiu de Santa Eulàlia. Segurament també una part dels jugadors de l'Eularienca van anar a parar al FC Provenzana. No tinc proves d'això. Bé, si més no, un dels jugadors de l'Eularienca segur que no va anar al Provenzana perquè va fitxar pel Jupiter. Parlo de Morera, qui, segons *El Mundo Deportivo* del 16 d'agost de 1925, va fitxar per aquest club barceloní que acabava de quedar campió del grup B de la Primera Categoria.

A Santa Eulàlia es va donar un procés força estrany pel qual, de la mateixa forma en que ho havien fet Eularienca i Provenzana, els clubs de futbol posteriors es succeïran els uns als altres durant els següents anys, de vegades com a hereus de la trajectòria de l'anterior. Així, el FC Provenzana consta com a baixa al registre civil, segons sembla per un ofici d'alcaldia, des de el 13 d'octubre de 1927. No he pogut esbrinar què vol dir aquesta anotació que figura al registre civil ("Baja of. alcaldia")¹⁸ tot i que em sembla que vol fer referència simplement a que la baixa va ser notificada primer pel club a l'Ajuntament i aquest la va adreçar després al Govern Civil. Sembla que des de pocs mesos abans, ja funcionava al barri un altre club de futbol: l'Atlètic Club Hospitalet, amb seu al carrer Comerç 34, Bar Esperanza. Fins i tot aquest lapsus de separació podria ser inferior ja que el procés administratiu de notificació de la baixa del Provenzana molt possiblement va trigar un cert temps abans de la darrera anotació al registre. Per cert, és possible que existeixin vincles entre l'Atlètic Club Hospitalet i el CD Esperanza, que ja hem conegut abans i que tenia la seu a aquell mateix bar, tot i que no tinc cap prova.

El primer document on consta l'existència de l'At. Club Hospitalet té data del 22 d'abril de 1927 i és una carta, signada pel president i pel secretari del club, on s'agraeix el donatiu per part de l'Ajuntament de la primera copa que anava a disputar l'equip¹⁹. Per tant, el club no devia ser gaire més antic. En aquest cas però, jo crec que l'At. Club Hospitalet no va sorgir de les restes del Provenzana. Entre d'altres coses perquè la seua social dels dos clubs era diferent. Mentre Eularienca i Provenzana havien nascut i viscut al Cafè-Bar Carbó del carrer Santa Eulàlia (després Pi i Margall), l'At. Club Hospitalet i següents van néixer i viure al voltant del carrer Comerç. D'altra banda, el president del nou club era un home no vinculat -que jo sàpiga- a anteriors projectes futbolístics en qualitat de dirigent: en Ramón Espuga Miquela, una de les persones més riques de la ciutat.

En Ramón Espuga era forner, natural de Peramola (Lleida), i va arribar a l'Hospitalet l'any 1919, quan ja tenia 34 anys d'edat, procedent de Gironella (Barcelona) on s'havia casat i havia tingut 4 fills. Segons testimoni del seu nét, en Ramón Espuga va arribar a

Escut de l'Atlètic Club Hospitalet, de Santa Eulàlia, que poc després canviaria el nom pel d'Atlètic Club Eularienc, mantenint l'escut i mig esborrant l'hac per convertir-la en E

l'Hospitalet sense patrimoni i en 10 anys es va fer ric. En una relació dels majors contribuents de l'Hospitalet de l'any 1931 que es conserva l'Arxiu Històric de la ciutat²⁰, en Ramón Espuga figura a la vuitena posició del rànquing ja que pagava 1212,29 pessetes de contribució, (1066,29 per contribució urbana i 146 per contribució industrial). Això vol dir que no tenia terres, sinó cases i, com a mínim, un forn que avui encara existeix amb el seu nom al carrer Comerç 108 i que està regentat pel seu nét²¹. Aquesta riquesa, segons la llei electoral vigent en aquell moment pre-republicà, li permetia ser un dels 84 compromissaris que participaren a les eleccions locals del 1931 a l'Hospitalet. L'any 1928, Ramón Espuga Miquela havia estat ja regidor per mandat de l'alcalde de torn. Sembla ser que parlem, doncs, d'un home amb molta empena. Va arribar a l'Hospitalet sense res i es va convertir en un dels homes més rics de la ciutat en pocs anys, invertint en petits negocis d'alimentació, en terrenys i en accions. De la seva empena dona idea el que demanés un crèdit per pagar-se un substitut que fes el seu servei militar (una pràctica permesa en aquells anys) ja que ell deia que tenia masses projectes en aquells moments. Va ser capaç de donar als seus fills els diferents negocis que va anar aixecant abans de morir quan acabava d'arribar als cinquanta anys, tot just acabada la guerra civil. Mai no va poder veure legalment retornat a les seves mans el forn que els havia estat requisat durant la guerra i del que les autoritats franquistes no van reconèixer la seva pertinença definitiva fins al 1948. Un dels fills d'en Ramon Espuga, que es deia igual de nom, i un altre germà d'aquest, van haver d'exiliar-se a França després de la guerra per motius polítics. A la localitat de Perigueux van jugar també al futbol amb l'equip del poble francès durant alguns anys, fins que van retornar a l'Hospitalet. Una altra filla d'en Ramon Espuga, partint del punt de venda de pollastres que aquest li va donar quan aquesta es va casar, ha aixecat una empresa coneguda d'aquest ram com es Avespuga.

Sembla que amb Ramon Espuga, el centre neuràlgic del futbol a Santa Eulàlia es va traslladar des del carrer Pi i Margall fins a una zona que ja no abandonarà pràcticament durant el període anterior a la guerra civil. Parlo de la cruïlla dels carrers Comerç i Aprestadora. Aquella zona es va convertir en el centre neuràlgic del futbol i, molt em sembla, que de l'esport a Santa Eulàlia. Aquest desplaçament marca una nova etapa dins de la història esportiva del barri. Per començar, l'Atlètic Club Hospitalet va néixer al bar Esperanza, segurament com a continuador del FC Esperanza, que estava situat com ja hem vist al carrer Comerç 34, tot just davant del forn d'en Ramón Espuga. El que més em crida l'atenció d'aquest club és el simple fet de que adoptés el nom de la ciutat, sent de Santa Eulàlia.

Aquest va ser, abans de la guerra civil, l'únic club de fora del barri del Centre que va adoptar el nom de la ciutat. L'At. Club Hospitalet no es va federar ni es va registrar al Govern Civil. És possible que hagués d'esperar un parell d'anys per disposar d'un terreny de joc en bones condicions i d'una embranzida suficient per federar-se. Això i el fet de que el seu antecessor, el FC Provençana, tampoc s'hagués federat em fa pensar que, tot i la incursió dins del futbol a Santa

Equip del Torressenc de l'any 1925, al camp dels solars del carrer Dr. Ferran i Clua -prop del mercat de Collblanc-.

EL TOT, N°434. CEDIDA PER MARIA SÁNCHEZ

Foto cedida por Joan Viñals. Fons ACP

Eulàlia d'un personatge amb la importància d'en Ramón Espuga, la ciutat no donava encara prou de sí com per mantenir més d'un club federat potent i amb garanties. D'aquesta forma, l'experiència de la UE Eularenca passà a la història com un lloable intent d'un barri que volia aferrissadament mantenir una identitat respecte al veí del Centre que, mica en mica, s'anava acostant urbanísticament i, segurament, es mostrava amb una certa prepotència en totes les qüestions referents a l'esport. Afortunadament, els de Santa Eulàlia varen saber quins eren els seus límits esportius i no es van capficar en un projecte il·lusori sinó que el van reconvertir, amb períodes més o menys foscos però amb total continuïtat, en successius projectes cada vegada més engrescadors i potents que finalitzarien amb un nou club federat quan la situació ho va permetre... i quan l'Hospitalenc ja havia desaparegut.

Una cosa semblant va haver de ser la clau per a la supervivència de l'altre club més antic de la vila, el Torrasenc. En aquest cas però, em sembla que la fidelitat als colors va ser un factor molt més determinant perquè aquest club, arribés a ser el que major durada ha tingut a la seva història futbolística fins no fa molt. En efecte, tinc testimonis dels anys trenta que em parlen de que els directius del Torrasenc havien tingut problemes moltes vegades amb les quantitats econòmiques que prometien a alguns dels seus jugadors, ja que després no podien fer-les efectives i, fins i tot, els secretaris del club rebien més que paraules per l'incompliment... També he pogut aconseguir un balanç oficial del club²², corresponent al segon semestre del 1925, on la directiva reconeixia tenir un actiu de 1276,70 pessetes (pels conceptes de "madera en nuestro campo" -1276,05- i "en caja" -0,65! -) i un passiu de 2221 pessetes (en concepte de "varios acreedores"). Es a dir, el dèficit a l'inici del 1926 (el reconegut davant les autoritats) era de 944,30 pessetes, una quantitat respectable per a l'època, tot i que en aquell moment s'acabaven de construir un nou camp. Tinc la sensació de que només uns afeccionats abnegats podien

Grup de vaders al pati de Cal Pepet Noies (1928). El futbol ja era popular a la ciutat...

donar vida a un club amb aquestes comptes. Per això em crec la història que explica en Luis Abarca Médico²³, tot i que la història ha de pertànyer a l'últim camp que van tenir, a partir del 1934:

“Los socios y jugadores del Torrasenc trabajaban voluntariamente por las noches para mover tierras en unos solares sin edificar existentes detrás de la calle Montseny, entre Liansà i Oliveres, para establecer allí su campo de juego. La iniciativa de esos trabajos la llevaba el dueño de "La Pubilla", pastelería y licorería de la plaza Española, 17. Premiaba a los trabajadores, con algún obsequio, llevándoles bebidas”

Si els explico que aquest només va ser un dels sis o set camps de joc que va tenir el Torrasenc abans de la guerra, com ja veurem més endavant, es poden donar compte del sacrifici d'aquests seguidors, que no abandonaven l'equip tot i que canviessin d'instal·lacions gairebé cada dos anys... Malgrat aquestes dificultats, el club va aconseguir finalment federar-se, després de canviar de camp durant el 1925. Ja em vist abans com la manca d'un terreny de joc en condicions va fer que, tot i els seus intents durant el 1923, haguessin d'esperar fins a aquesta temporada 1925-26 per poder disposar d'un camp en condicions i poder jugar competicions federades. Curiosament, el club va aconseguir integrar-se directament a la Segona Categoria, grup I, sense passar per la ja existent Tercera Categoria. Sembla evident que això no funcionava de la mateixa forma que avui en dia: començar des de baix i pujar de categoria per mèrits esportius. Alguns condicionaments (potser antiguitat, característiques del camp de joc o fins i tot influències

federatives) devien ser importants a l'hora d'incorporar els nous clubs a una o altra categoria. En aquesta primera temporada de competició, el Torrasenc va tenir com a rivals a l'Hostafrancs-Distrito V, Agrupació Esportiva les Corts, Batlló, Cortsense i Català. Aquesta temporada, Torrasenc i Hospitalenc, després de la desaparició de Coll-Blanch i Eularienc, van ser els únics representants del futbol riberenc en les competicions federades. La línia que es marcarà a partir d'aquest campionat serà ben diferent per a l'un i per a l'altre.

El Torrasenc mai va tenir uns jugadors fixes en el seu esquema, com succeïa a l'Hospitalenc. Tot i que és un pèl més difícil resseguir les alineacions d'aquest club al llarg dels anys, crec que estic en condicions d'afirmar que cada temporada el primer equip del Torrasenc era renovat en un 75 per cent. Les excepcions més significatives en aquest ràpid pas dels jugadors pel club les tenim en Antoni Gallent i Antoni Ibáñez. He comprovat que l'Antoni Ibáñez és segur que va jugar al Torrasenc des de la temporada 1923-24 fins a la 1927-28, i no és descartable que fossin més. Pel que fa a l'Antoni Gallent, la seva presència al primer equip de La Torrasa està confirmada durant les temporades 1924-25 i 1927-28 (segurament també va ser-hi les temporades d'entre mig, 1925-26 i 26-27). Probablement per aquest fet molt poc comú a les files del Torrasenc aquells anys, al *Llibre d'or del*

L'equip del Torrasenc de l'any 1927, tal i com va aparèixer al Llibre d'or del futbol català. D'esquerra a dreta, Montfort (de carrer), Conesa, Bluch, Coma, Molina, Gallent, García, Lafont, Company, Gallent, Farreras i Costafreda.

Ll. d'or

futbol català s'els va reconèixer d'aquesta forma: "dels seus jugadors cal remarcar l'Antoni Ibáñez, el més brau equipier de la Torrassa, i Antoni Gallent"

La dilatada vida del Torrasenc el va permetre d'absorbir els excedents de clubs de la zona que s'anaven quedant a la vorera. Aquest va ser el cas d'alguns jugadors del CE de Coll-Blanch, que quan es va dissoldre van passar al Torrasenc. Podem mencionar, com a mínim, els casos d'Arnau, Lafont i Monfort (potser també García).

En aquesta temporada inicial en les competicions federades, 1925-26, i segons el *Llibre d'or...* el Torrasenc va quedar campió del seu grup, però no va pujar de categoria. La següent temporada, 1926-27, de nou el Torrasenc va ser el primer del grup, però tampoc en aquella ocasió va pujar de categoria. La temporada 1927-28, el Torrasenc jugà de nou a la Segona Categoria grup C, contra Hostafrancs, AE Les Corts, Santjustenc i Cornellà. Sembla ser que aquella campanya l'equip va quedar sots-campió, però tot i això l'equip va anar a parar al grup A de la Tercera Categoria Preferent, sense que sapiguem els motius. En aquesta Tercera Categoria va tenir com a rivals a Hostafrancs, UE Vicentina, Cornellà i Sant Cugat. El Torrasenc va ser de nou campió i aquesta temporada sí que va pujar, retornant de nou a la Segona Categoria Ordinària, com veurem en el proper capítol.

Ben diferent va ser la història de l'Hospitalenc durant aquests anys. Havíem deixat la seva trajectòria esportiva després de la temporada 1924-25, quan va arribar a ser sots-campió del grup Llevant de la categoria de Promoció, per darrera del totpoderós Manresa que, a més, va aconseguir pujar a la Primera Categoria, grup B, després de la fase d'ascens. La següent temporada, 1925-26, la categoria de Promoció es va ampliar i a més dels grups Ponent i Llevant va existir també l'anomenat grup Centre, del que precisament va passar a formar part l'Hospitalenc. Els seus rivals, (entre els que ja no hi havia el Manresa) van ser l'Ateneo Igualadí, Joventut Terrasenca, Catalunya les Corts (Barcelona), Unió At. Horta i Atlètic Turó. D'entre els jugadors que es van incorporar aquella temporada, destaca pel seu caràcter un davanter que es deia Virgili. No tinc referències del seu origen, però de la seva forma d'actuar han quedat algunes, recollides a les planes de *El Mundo Deportivo*, força curioses i divertides. El 9 d'octubre de 1925, en un partit que anava empatat a un gol contra el reserva del Sans, el cronista (per cert que era l'ex-jugador de l'Hospitalenc, Barrachina) escriu això del moment en que l'equip local, l'Hospitalenc, va a llençar un penal que el podia haver posat per endavant en el marcador:

"Se prepara Layola para lanzarlo pero en el momento de sonar el silbato, Virgili, en un exceso de codicia e insubordinación a la vez tira el balón a

Equip de l'Hospitalenc de l'any 1927, tal i com apareix al Llibre d'or del futbol català.

LL. d'or

Equip 1927-28

Equipo 1927-28

Saura, Guardia, Millan, Marín, Homet, Mateu, Boter, Solé, Hernando, Torres, Cuervo

fuera con toda su intención. El público, que veía la victoria segura, pues faltaban tres minutos para terminar el partido, alborota a los jugadores y entablan conversación con ellos y aprovechando este descuido logra el segundo tanto el Sans sin esfuerzo alguno”

La segona de les mostres de la curiosa actitud que he trobat d'en Virgili correspon a una crònica de dos dies després. Fa referència a un partit entre l'Hospitalenc i el Palma FC, que va acabar amb 4-1 pel conjunt de l'Hospitalet. L'anècdota acaba una mica millor pel jugador ja que Virgili és expulsat del camp durant deu minuts (segurament pel seu propi capità) "debido a su mala actuación". L'equip juga aquells minuts amb un davanter menys però després, quant torna a sortir, Virgili aconseguirà un dels gols del seu equip. Crec que Virgili no va durar gaire al primer equip de l'Hospitalenc...

Sembla que aquell any l'equip va quedar sotscampió de grup, per darrera del Catalunya Les Corts. Al *Llibre d'Or...* es destaquen d'aquesta temporada 1925-26 “els partits finals de campionat que celebrà amb el Catalunya de Les Corts, en el camp del Poble Nou amb els que es classificà com a sotscampió”.

El següent any potser va ser un dels més exitosos de l'Hospitalenc, segons es recorda també al *Llibre d'Or...* ja que aquella temporada 1926-27 “va quedar l'Hospitalenc campió de la seva categoria, perdent els dos partits de promoció que amb el Club Deportivo Europa varen celebrar”.

I la temporada final, la 1927-28, la fórmula de competició de la categoria de Promoció va canviar i el grup Ponent d'aquesta categoria es va dividir en dos (A i B). Es a dir, la categoria de Promoció estava integrada ja pels grups Llevant, Centre, Ponent A, Ponent B i també per un nou grup anomenat Interior. L'Hospitalenc es va integrar al grup Ponent B, amb Samboià, Santfeliuenc i Güell. D'aquesta forma, aquests equips tornaven als temps d'autèntica rivalitat de campionat, que s'havien aturat l'any 1925, quan havien coincidit al mateix grup per última vegada. L'Hospitalenc va perdre un dels seus elements més valuosos aquella temporada: en Agustí Layola va fitxar pel Gràcia del grup A de Primera Categoria (la màxima). El Gràcia era llavors un dels equips forts del futbol català (fins i tot es va parlar en aquells anys d'una fusió amb l'Espanyol que mai es va arribar a consumir). L'equip hospitalenc va rebre una nova onada de jugadors locals, però molt joves: Ferré, Gil, Vidal, García (?),...a qui ens trobarem en altres equips de la ciutat durant els anys trenta. La temporada no va ser gaire bona i l'Hospitalenc, amb 4 punts, va acabar en tercera posició del grup, per darrera de Samboià (10 punts) i Santfeliuenc (8 punts), i per davant únicament del Güell (2 punts). La directiva en aquell any, segons consta al *Llibre d'Or...* estava presidida per Josep Carbó, amb Josep Bordas com a vicepresident; Josep Boter com a secretari, Manuel Caldés en funcions de tresorer i els vocals Joan Pie, Francesc Roig, Joan Guasch, Pere Oliva i Joan Oliva. Aquest va ser l'últim campionat disputat per l'Hospitalenc Sport Club. L'últim partit del que tinc referència es va jugar a primers de gener de 1928 i va ser un amistós contra el Vilafranca (la lliga, que aquell any va anar molt ràpida, ja s'havia acabat) i que van perdre per 9-3. L'última referència del club que tinc és la participació del seu jugador Alsina en un homenatge al futbolista del Martinenc José Prat, al mes de maig de 1928. I a negre...

“L'última referència de l'Hospitalenc que tinc és la participació del seu jugador Alsina en un homenatge, el mes de maig de 1928. I a negre...”

Les causes concretes de la desaparició de l'Hospitalenc no estan totalment aclarides. Tot i això, tinc les meves teories que no crec que s'apartin gaire del que va passar realment. Els únics testimonis escrits que queden d'aquesta dissolució del club són

referències indirectes publicades a *La Voz de Hospitalet*, a l'octubre de 1928 i al 1929. El 16 d'octubre del 1928, D'Orsay escriu això de l'Hospitalenc al final d'un article molt crític sobre la situació del futbol a la ciutat, quan ja l'Hospitalenc havia deixat d'existir.

"...lamentamos que haya desaparecido un club que por su historial y rancio abolengo -tal como suena- merecía seguir llevando la representación genuina de nuestra ciudad como ya llevaba su nombre.

¿Causas?

Largas son de enumerar. No podemos hacerlo porque ocuparíamos mucho espacio, ni queremos porque nos veríamos obligados a decir ciertas verdades que serían quizás molestas para quienes no han sabido lograr que el Hospitalenc continuara su vida que tantos días de gloria dio al futbol local"

Una altra referència la trobem en l'edició de l'1 de setembre del 1929. En una crònica titulada "Despertar", D'Orsay aconsella als incipients clubs que ja han començat a prendre el relleu del desaparegut Hospitalenc que vagin a poc a poc per aconseguir fites importants, i en aquests sentit conclou això:

"no debemos querer imitar a quienes, queriendo llevar a la cima el deporte local, sólo lograron hacerle desaparecer"

I encara una última reflexió al voltant del tema, que pertany a la edició del 18 de gener del 1930, després del primer festival organitzat per la nova UE Hospitalet. D'Orsay recorda com anteriorment, quan existia l'Hospitalenc, alguns li havien criticat perquè anava en contra del club. Entre línies podem llegir moltes coses:

"Se nos ha tildado, repetidas veces, de ir en contra del club de nuestra ciudad, de haber censurado sus actuaciones, su organización interior y su manera de proceder en actos deportivos llevados a cabo por el mismo. (...) Todo ello se ha puesto de nuevo de manifiesto por algunos señores, después de las manifestaciones deportivas llevadas a cabo por la novel entidad US Hospitalet, continuadora de aquel club de conocida fama que llevó por nombre SC Hospitalenc, al que asimismo, dijeron algunos, teníamos calado, y se ha dicho, en voz alta y en son de reto, qué es lo que haríamos ahora ante los bellos triunfos logrados por la nueva entidad regida por nuevos elementos. ¿Seguiríamos censurándoles? ¿Clamaríamos contra sus actuaciones?

Nuestra norma de conducta ha sido siempre -sépanlo los que nos critican- franca, sincera y neutral. Amigos de decir la verdad sobre todas las cosas, no hemos querido alentar a nadie cuando no era ocasión propicia el hacerlo para evitar, de esa manera, que nuestros elogios y nuestras alabanzas sirvieran de acicate para seguir por un camino tortuoso e inseguro a cuyo final no les esperaba la gloria y sí el más rotundo fracaso. Eso ha sido nuestro gran pecado y que algunos no han querido ver, porque les escocía decir la verdad y no querer ser cómplices de la mala dirección que se hubo de imponer al desaparecido club"

“El futbol, a finals dels anys vint, s'estava convertint també en aquestes categories en un esport pel que calien cada vegada més diners”

El periodista, com veieu, critica sempre l'organització i la mala direcció dels últims moments del club. Sembla evident, però, que una mala organització i direcció són conceptes globalitzadors d'una realitat amb moltes cares. La mala organització crec que seria en aquest cas una forma resumida de dir la causa o causes de la desaparició de l'Hospitalenc sense entrar en els seus detalls ja que, com diu D'Orsay, serien massa llargs de repassar. A més, crec que de causa només va haver-hi una, i que la resta de coses que D'Orsay hauria intentat incloure dins d'aquest concepte de mala organització serien simplement el reflex en la pràctica quotidiana del club d'aquesta causa: la manca de suficient suport, bàsicament econòmic, al projecte. Potser fins i tot podríem especular que el no haver aconseguit l'ascens en la temporada 1926-27, quan es van perdre els dos partits contra l'Europa, haurien marcat una certa crisi (fins i tot econòmica) que acabaria un any després amb l'entitat... Per alguna raó, sospito que la desaparició d'en Joan Panyella al capdavant del club, cap a l'any 1925, va marcar l'inici de la pendent final de l'Hospitalenc.

El futbol s'estava convertint en aquestes categories en un esport pel que calien cada vegada més diners. A més, crec que l'Hospitalenc tenia competidors importants en el seu entorn en la lluita pel mercat de jugadors, que cada vegada es feia més comarcal. Així, el Samboià va ser el gran beneficiat de la desaparició de l'Hospitalenc: l'equip de Sant Boi no només va arrebregar els millors jugadors del club de l'Hospitalet quan aquest va desaparèixer (gairebé segurs, Guardia, Millán, Giner i Lacal) sino que també va aconseguir, per primer cop, pujar de categoria i es va incorporar als grups més capdavanters del futbol català. La desaparició del rival natural del Samboià va significar per a aquest l'adveniment dels millors anys de la seva història abans de la guerra. En efecte, la temporada següent a la de la desaparició de l'Hospitalenc, el Samboià va pujar de categoria (per a la qual cosa s'havien de fer força eliminatòries) i es va situar, per primer cop, a la Segona Categoria Preferent. Es a dir, que estava entre els 18 millors equips de Catalunya (darrera els 6 de la Primera Categoria, entre els que hi havia el Barça, l'Espanyol..., i amb els 12 de la seva categoria). A les planes de *El Mundo Deportivo*, en l'edició del 5 de setembre de 1929, es va anunciar que el Samboià jugaria amb amateurs el campionat professional de la Segona Preferent. Dels seus jugadors "hospitalencs" podem comentar que Guardia (que em sembla que veritablement era de Barcelona) fitxaria la següent temporada pel Sants, i que Lacal ho va fer per l'Espanyol. Millán em sembla que va tornar a la UE Hospitalet dues temporades després. A l'Hospitalet i just per sota de la Segona Categoria Preferent, el relleu de l'Hospitalenc l'agafarà momentàniament (durant dues temporades) el Torrasenc, que es col·locarà a la Segona Categoria Ordinària, és a dir entre els 26 equips de la categoria immediatament inferior a la del Samboià.

2.3- L'ESPORT ES CONVERTEIX EN UNA ACTIVITAT ECONOMICA

És indubtable que l'esport en general i el futbol en particular van començar mica en mica a moure diners, en una cursa cada vegada més ràpida i més controvertida cap al professionalisme, que serà totalment reconegut en el cas del futbol cap a final de la dècada dels vint. I no només el futbol, d'altres esports seguiran aquest mateix camí, caracteritzat pel progressiu moviment d'interesos econòmics al seu voltant.

Evidentment, el professionalisme a gran escala només implicava als esportistes dels grans clubs o als millors en alguns esports individuals; en el cas del futbol, als jugadors que pertanyien a clubs de Primera Categoria, tot i que els equips de Segona Categoria van haver de començar a competir, amb diners o amb favors, pels seus millors jugadors, als que ja temptaven no només des de clubs forans sinó també des dels clubs rivals que sortien a la mateixa localitat. El futbol es convertirà en tota una font generadora d'activitat econòmica cada vegada més important en la mesura en que els clubs siguin més potents. Pensem, per exemple, que molts clubs tenien camp i això representa l'arrendament de terrenys, l'adequació d'aquests, la construcció de petites instal·lacions... Moltes vegades, l'obra la feien els propis socis amb força voluntat, però és indubtable que, com a mínim, hi havia moviment i compra de material..

També s'ha de destacar l'activitat monetària que suposaven ja de bon començament les quotes dels socis, les taxes i fitxes federatives o les entrades als espectacles esportius. En aquest sentit, com veurem, el futbol i algun altre esport com la boxa van passar molt ràpidament a ser considerats fiscalment atractius per les autoritats (sobre tot els grans clubs) i van ser gravats amb més o menys intensitat a nivell local. Hem de considerar, per últim, el fet de que algunes persones van començar a guanyar-se la vida amb l'esport o, com a mínim, a guanyar certes quantitats. Els casos d'abans de la guerra civil són molt escassos a l'Hospitalet, però existiren.

És completament impossible reconstruir la història econòmica dels clubs hospitalencs d'abans de la guerra. Els llibres d'actes, de comptes i de socis s'han perdut per sempre (en molts casos, si hi van existir). Tot i això, podem gairebé assegurar que l'esport, excepte en moments molt puntuals, no era pas un gran negoci. L'estructura de molts clubs es sustentava amb la figura dels socis protectors (de vegades, fins i tot reconegudes als estatuts) que eren els econòmicament més potents i que assumien moltes de les despeses de les entitats. Al llarg d'aquestes planes hem vist i veurem alguns exemples. Les capses de la correspondència municipal que es guarden a l'Arxiu Històric de L'Hospitalet van plenes de cartes dels clubs en demanda de copes per a les competicions de festa major, de subvencions i de peticions d'ajuts de tota mena. Cal distingir, però, la despesa que podia suposar una copa per a un club (més aviat minsa) de la resta de peticions. Així, segurament era tant un motiu econòmic com de prestigi el fet de sol·licitar una copa donada per l'Ajuntament per disputar-la en el partit de festa major.

El futbol hospitalenc serà un fidel reflex de la història econòmica de la seva ciutat, i fins i tot de Catalunya. Per començar, només hem de fixar-nos en el quadre de l'evolució de les quotes de socis dels clubs. S'esbrina amb força claredat com les quotes fins i tot eren més superiors al voltant de l'any 1920 que no pas una dècada després. El nivell econòmic de l'Hospitalet, i també de Catalunya, va tenir una lenta però progressiva davallada en aquests deu anys per diversos motius: la crisi de la indústria tèxtil una vegada s'acaba la Primera Guerra Mundial (1918); la gran depressió del 1929, que coincideix amb la fi de les obres de l'Exposició Universal de Barcelona que havien donat treball a moltes persones; la fi del període d'industrialització pròpia de l'Hospitalet (a mesura que avança la dècada dels vint es van construint menys indústries a la ciutat).

Aquesta situació es reflexarà en les entitats futbolístiques de tal forma que les quotes de soci dels clubs a principis dels anys trenta seran fins i tot inferiors a les de principis dels vint. Podem observar també l'existència de diferents tipus d'associats en els clubs, sobretot en els primers anys: hi tenim el soci esportiu (aquell que practica l'esport en qüestió), el soci ordinari (el més habitual), el soci protector (aquell que estima tant l'entitat que

“És impossible reconstruir la història econòmica dels clubs hospitalencs d'abans de la guerra. Els llibres d'actes, de comptes i de socis s'han perdut per sempre”

desitja pagar més), el soci infantil (més petit de certa edat, normalment de 12 o 15 anys) i el soci honorari (que pels seus mèrits anteriors està exempt de pagament). Cada categoria de soci tindrà, normalment, una quota específica, així la normal serà la de soci ordinari; la dels protectors (si està contemplada als estatuts) serà major; la dels socis infantils serà menor o fins i tot gratuïta, i la dels esportius serà bastant variable. Aquestes distincions aniran suprimint-se amb el temps, segurament perquè a mesura que les condicions econòmiques vagin empitjorant, els diners s'hauran de treure de les butxaques de tots els socis, sense distincions ni subtilitats. En el present quadre es veu bastant clarament aquesta evolució. He inclòs una quota del FC Barcelona entremig per fer-nos una idea de context del que pagaven els socis generals del club català més important del moment.

QUADRE 4. QUOTES DE SOCIS DE CLUBS DE FUTBOL, SEGONS TIPUS I ANYS

CLUBS	ANY	QUOTA AL MES SEGONS TIPUS DE SOCIS				
		ESPORTIU	ORDINARI	PROTECT.	INFANTIL	HONORARI
Hospitalet	1917	1	1 ó +	-	0.5 (-15)	0
Torrasenc	1923	2	1 ó +	-	1 (-15)	0
FC Barcelona	1920	3				
		(10 entrada)				
		5				
	1923	(10 entrada)				
Coll-Blanch	1923	-	1.50	2 ó +	1 (-12)	-
Juv. Dep. Hos.	1924	-	2 ó +	-	-	-
UE Hospitalet	1930	-	1 ó +	-	-	-
FC Marina	1932	0 ó 1	1 ó +	-	-	-

Font: Elaboració pròpia a partir d'informació de premsa i dels estatuts dels clubs, conservats a l'Arxiu Històric del Govern Civil de Barcelona.

Podem completar aquesta visió amb algunes quotes d'altres clubs esportius no dedicats al futbol. Aquests però corresponen més aviat als anys trenta. També comprovem com en aquest cas a mida que avancem en el temps, les quotes són significativament més petites, tot i que aquestes dades són molt menys homogènies per fer comparacions que les relatives al futbol ja que inclouen esports i serveis diferents per als associats.

QUADRE 5. QUOTES DE SOCIS DE DIFERENTS CLUBS ESPORTIUS NO FUTBOLÍSTICS

CLUBS	ANY	QUOTA AL MES SEGONS TIPUS DE SOCIS			
		ESPORTIU	ORDINARI	PROTECT.	INFANTIL HONORARI
Boxing Club Torrasenc	1928	-	2.50 (2.50 entrada)	-	2.50 (2.50 entrada)
Billar Club Eularienc	1930	2.50 (2.50 entrada)	2.50 (2.50 entrada)	-	2.50
Billar Club Hospitalet	1931	-	1 (2.50 entrada)	2 (2.50 entrada)	1?
Soc. Cazadores l'Hosp.	1931	-	1.25	2.50	0
Soc. Pajaril La Armonia	1932	-	0.6	-	-
Atlètic Basquet Juniors	1932	1.6 + (1 entrada)	1.6 + (1 entrada)	-	1.6 + (1 entrada) 1.6 + (1 entrada)

Font: Elaboració pròpia a partir dels estatuts dels clubs, conservats a l'Arxiu Històric del Govern Civil de Barcelona.

Tornant al futbol, els clubs modests hauran d'enginyar-se un sistema per deixar de competir amb els clubs més grans i, al mateix temps, abandonar una lliga de Segona Categoria que ja des del 1925 es mostra deficitària per a tothom. Cap a finals dels anys vint, la diferència de potencial entre clubs grans i petits a tota Catalunya s'havia ampliat tant que els més dèbils es van organitzar per crear una lliga amateur, es a dir, van fugir del professionalisme que escanyava les seves economies, tot i que moltes vegades hauríem d'aplicar la paraula professionalisme entre cometes. Segurament als clubs hospitalencs no es pot parlar amb rigor de professionals. Sí, però, que mica en mica es devien moure unes certes quantitats que segurament anaren pujant cada vegada més, com a mínim pels millors jugadors o per a aquells que venien de fora. Sospito que aquest va ser un dels temes que van motivar la desaparició, al 1928, de l'Hospitalenc. El seus successors serien ja clubs declaradament amateurs.

En efecte, l'any 1929 es crearà la denominada Lliga Amateur, una competició no professional, adscrita a la Federació Catalana i sorgida per evitar aquell desgavell econòmic en els clubs catalans menys afavorits. El periòdic *La Rambla* recollia, en una oportuna anàlisi, quin era el presupost de despeses i d'ingressos de la Federació Catalana de Futbol per a la temporada 1930-31. Aquest presupost era de 70.000 pessetes, que havien de sortir de diverses fonts: a més d'un cànon per partit dels equips de la Primera Categoria, de les fitxes dels jugadors (professionals o amateurs) i dels ingressos que generessin els partits de la selecció regional, una bona part del diner que ingressava la Federació provenia de les quotes dels clubs, a raó de 400 pessetes l'any els de Primera, 200 els de Segona Preferent, 100 els de Segona Ordinària i... tres pessetes al mes els de la Lliga Amateur. La diferència entre les 36 l'any d'aquests últims i les quantitats de les altres categories professionals de la federació és prou evident. A més, de ben segur les fitxes de cada jugador eren molt més econòmiques: no coneç quant valien les "professionals", però les amateurs costaven una pesseta les de Primera Categoria i 0,5 les de Segona, a més de cinc pessetes per pagar la Mutual Deportiva de Catalunya que va sorgir durant aquests anys com un símptoma més de la popularització de la pràctica esportiva²⁴. També, els clubs de la Lliga Amateur eren els únics que rebien subvencions

de la federació per despeses de desplaçaments. D'altra banda, els requisits d'adequació dels camps devien ser molt menors que els dels clubs inscrits en les competicions de la banda professional. Es curiós comprovar com les quotes que havien de pagar els clubs a la federació catalana van doblar-se en un període de set anys. Si fem cas de les dades que va donar *El Mundo deportivo* el 10 d'octubre de 1923, podem comparar l'evolució d'aquestes quotes en el següent quadre.

QUADRE 6. QUOTES FEDERATIVES PER TEMPORADA QUE HAVIEN DE PAGAR ELS CLUBS DE FUTBOL SEGONS CATEGORIES I ANYS

QUOTA FEDERATIVA CLUBS (ptas/any)	TEMPORADA 1923-24		TEMPORADA 1930-31	
Primera categoria	200		400	
Segona categoria (2ª preferent en 1930)	100		200	
Tercera categoria (2ª ordinaria en 1930)	50		100	
Amateurs	-		36	

Font: Elaboració pròpia a partir d'informacions aparegudes a *El Mundo Deportivo*

“El futbol i la boxa arribaran a ser fiscalment atractius pel municipi, ja durant els anys vint i trenta”

D'altra banda, el futbol arribarà a ser fiscalment atractiu pel municipi hospitalenc, si més no entre 1922 i 1925. La Ley de Presupuestos de 30-12-1910 creava un impost del cinc per cent sobre les entrades i localitats de tot espectacle públic amb destí a les juntes de protecció de la infància i d'extinció de la mendicitat. Aquesta facultat va ser desenvolupada després per l'Estatut Municipal de 1924 i per les ordenances municipals de l'Hospitalet²⁵ dels diferents anys. Així, per exemple, a les de 1924 es recull la possibilitat de cobrar en el municipi un "Impuesto sobre Casinos y Círculos de recreo" y també un "Recargo sobre el impuesto del Timbre de Espectáculos públicos". El pressupost 1924-25 de l'Ajuntament de l'Hospitalet preveia ingressar en concepte d'aquest impost sobre els casinos unes 1000 pessetes, i unes 2000 pel recàrrec sobre l'impost del timbre d'espectacles públics, que pagaven bàsicament els cinemes, les societats lúdiques, els Casinos que feien espectacles teatrals i cinematogràfics, i un únic club esportiu (l'Hospitalenc Sport Club). El primer d'aquests impostos sembla ser que no es va aplicar mai -devia ser força impopular-, però sí el segon. Amb tot, pel que fa als espectacles esportius, ens trobem amb que només es van gravar els partits de futbol i, més endavant, les vetllades de boxa. Dins dels partits, però, tan sols pagaven aquesta taxa els de festa major. Ignoro per què només pagaven aquest impost els partits de festa major, i només els de l'Hospitalenc, perquè està comprovat que l'Eulària també organitzava per aquells anys partits de festa major on es cobrava entrada. També ignoro els motius pels quals aquest impost només es va aplicar entre 1922 i 1925. En tot cas, disposem de les quantitats que declarava com a ingressos l'Hospitalenc en aquests partits de festa major -se suposa que multitudinaris- durant aquests anys. No són una gran referència perquè no sabem els preus de les entrades i no podem deduir els assistents a aquests espectacles més enllà d'algun càlcul aproximatiu. Per exemple, podem aplicar els preus que coneixem dels partits de la festa major de S. Eulària de l'any 1923 a la recaptació dels de la festa major del Centre per fer-nos una idea dels possibles assistents. Així, recordem que el preu de l'entrada amb seient valia 1,5 pessetes. Fent un promig de les entrades que no tenien seient -que en principi havien de ser majoritàries- crec que no es agosarat fer una mitjana del preu d'entre 0,75 i 1 pessetes per entrada. Amb aquestes dades podem obrir una forquilla d'entre 231 i 308 espectadors de pagament.

Clar que tampoc sabem si havia invitacions (suposem que sí que hi devia haver, com a mínim per a les autoritats) i si els socis pagaven tota o part de l'entrada. En tot cas, aquesta estimació seria a la baixa.

QUADRE 7. INGRESSOS I IMPOSTOS QUE PAGÀ L'SPORT CLUB HOSPITALET PELS PARTITS DE FESTA MAJOR DE DIFERENTS ANYS

ANY	INGRESSOS TOTALS (pts)	IMPOST INTEGRAL (pts)
1922	135.50	20.35
1923	231	34.65
1924	?	?
1925	424.70	63.70

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de les liquidacions d'impostos que es conserven a l'Arxiu Històric de L'Hospitalet

D'aquesta taula podem destacar el progressiu augment de recaptació que s'observa en aquests anys d'expansió del futbol i de l'espectacle esportiu. D'altra banda, les quantitats que ingressava l'Ajuntament eren sobradament retornades al club en forma de subvencions i premis pels seus tornejos. Així, per exemple, al pressupost de 1921-22 hi ha consignat com a despeses extraordinàries a la societat Sport Club Hospitalenc "para un concurso de foot-ball"²⁶ la quantitat de 110,50 pessetes... Això m'inclina a pensar que aquests impostos eren més una imposició des de fora del municipi que no pas un afany recaptatori del propi ajuntament (malgrat el fort endeutament que arrossegaria l'alcalde d'aquest període de la Dictadura).

Probablement, una altre font de moviment econòmic, com a mínim per als jugadors, eren els fitxatges. Desconec si en aquests clubs es podien moure diners a l'hora de donar la baixa als jugadors. Al principi és molt probable que no, però a mesura que les estructures futbolístiques van anar avançant, van aparèixer els primers contractes (al 1925, per exemple, la Federació Catalana estudiava l'adopció d'un model de contracte únic pels partits amistosos, tal i com es fa avui) i amb ells és possible que també els primers traspassos. Aquest tema s'escapa a l'abast d'aquest estudi, però com a mínim podem donar un cop d'ull al tema dels fitxatges, els traspassos i el que podien guanyar els jugadors hospitalencs en aquests primers anys del futbol. Ja hem vist abans, per exemple, el cas d'en Lakatos, l'any 1920. L'ex-blaugrana segurament va arribar en un dels millors moments de l'Hospitalenc i, malgrat els seus defectes, era un excel·lent davanter que segurament vivia del futbol. La majoria dels jugadors de l'Hospitalenc no devien rebre res per jugar, si més no de forma sistemàtica. Devien haver-hi, això sí, excepcions, com per exemple els jugadors que començaven a ser portats de fora. L'Anton Martí Valls²⁷, que va viure molt jove els primers anys de l'Hospitalenc, recorda casos com el del jugador Barrachina, que segons ell era del barri barceloní de la Barceloneta. Barrachina va jugar, que tingui jo constància, una temporada al primer equip (1919-20). Quan, estranyat, li vaig preguntar perquè venia a jugar aquí, l'Anton Martí em va contestar: "allò que feien que anaven i de vegades els compraven... que els donaven quinze cèntims... Com no havia diners, que tot el món era pobre...".

Hi havia jugadors que no necessitaven de cap tipus d'ingrés que pogués provenir del futbol, com per exemple l'Ustrell, que ja en aquell temps era l'amo d'un parell de ferreteries

**“Agustí Layola
quan va jugar a
l'Espanyol va
cobrar 3000
pessetes de
fitxa, a més de
500 ó 600 al
mes”**

a Cornellà i l'Hospitalet entre les que es trobava la que encara avui existeix al carrer Major amb aquest nom. Tot i això, aquesta no era la regla general. Segurament, a mida que anaven passant els anys i el professionalisme s'anava incrementant a la Primera Categoria, els clubs modests amb certes aspiracions també van haver de donar certes quantitats als seus jugadors (com a mínim als millors), o si més no la vestimenta i les botes. Aquesta lluita de poders bàsicament econòmics per dominar el mercat de jugadors va acabar amb els clubs més dèbils de l'època que només intentaven imitar als grans sense donar-se'n compte de cap a on els portava aquest enlluernament. Durant els anys trenta, malgrat que els clubs hospitalencs disputaran competicions amateurs, també es mourà una certa quantitat de diners amb els jugadors, tot i que segurament en nivells comparativament inferiors als d'abans però més generalitzats. Així, en Joan Montroig, jugador del CE de Hospitalet durant el 1936 i el 1937, recorda que allí va ser el primer lloc on va cobrar, "bé, 30 pessetes que no ens servien per a res...bé, servia per que quan cobràvem anéssim a gastar-les a la *churrería*"²⁸. Fins i tot un altre jugador d'aquest equip en aquells anys, en Marcelino Farré, em deia que només els hi donaven un duro per partit, i que cinc duros ja era una cosa extraordinària...²⁹

Segurament el cas més espectacular a nivell econòmic en aquesta època a l'Hospitalet va ser el de l'Agustí Layola quan va jugar a l'Espanyol. En Layola³⁰, segons em va confessar ell mateix, va cobrar a Sarrià una fitxa de 3000 pessetes, a més de 500 ó 600 pessetes al mes. Això ja eren diners per aquella època... Malgrat això, en Agustí Layola va ser una persona previsor i, segons ell, no va deixar mai la seva feina:

“... i després treballava, perquè jo veia a molts jugadors, al Mas... tots mudats... i jo quan acabava de treballar anava a l'entrenament amb esparidenyes i venia després cap aquí (a casa seva). I em deien: *ja faràs calés, ja...*”

Sembla ser que gràcies a aquesta forma de ser, en Layola es va poder construir la que encara és la seva casa i on avui viu amb la seva filla, al centre de l'Hospitalet. L'anècdota més aclaridora del seu tarannà estalviador (i en el fons esgarriosa si ens fixem en les condicions mèdiques en que jugaven en els anys trenta) és la que em va explicar per fer-me veure que ell no havia begut mai i que no havia tingut vicis en els quals malgastar els diners:

“Per dir una cosa, abans quan els jugadors s'anaven a la mitja part, hi havia el cafè, el conyac... per beure. Jo em posava un pinyol d'oliva a la boca i fins que s'acabava el partit i me'n anava a la dutxa no llençava el pinyol. Per no tenir sed..., perquè si tenies sed havies de beure i la beguda et feia suar més i et feia mal. Així que tenia aquest costum...” (sic!!!)

Fora del futbol, els casos també són molt excepcionals. Podem parlar, per exemple, del de Fortunato Ortega a la boxa. Ortega, com veurem, va ser campió d'Espanya del pes mosca entre 1932 i 1943, i va disputar el campionat d'Europa diverses vegades. Ell deia això, en una entrevista feta l'any 1974, sobre aquest tema:

“¿Dinero? Sí, lo gané... Para ir tirando. Entonces no se ganaban las fortunas de ahora. Por un combate llegaban a pagarme unas 1.500 o hasta 2.000 pesetas. Para el campeonato de Europa me dieron 5.000 pesetas. Cuando

estalló la guerra civil, como yo era muy ahorrador y no tenía vicios porque sólo pensaba en el deporte, tenía en la Caja de Ahorros unas 25.000 pesetas”³¹

També algun que altre directiu podia arribar a rebre alguna compensació pel seu treball en l'entitat, sempre en activitats especialitzades, com en el cas del secretari de la Sociedad de Cazadores de Hospitalet, l'any 1932. En l'acta de la reunió del 5 d'agost d'aquell any³², hi figura una discussió sobre aquest tema: un dels membres del club, Manuel Boixeda, retreia la junta per pagar una quantitat al secretari. Segons l'acta, Boixeda diu que “a consecuencia de hacer un ahorro para la sociedad, tendría que cambiarse el Secretario, de lo contrario siempre estaremos con déficit y lo que conviene a la sociedad es que cuente con un superavit más crecido que el que es presentado”. El secretari pren la paraula “demostrando los trabajos que han tenido que hacerse para una buena organización, y que a pesar de lo que viene cobrando que es irrisorio queda un remanente en caja, que por lo que es la sociedad y la forma de llevarla bien se puede tener en consideración”. El tema segueix en discussió i s'explica que en un any han passat ja dos secretaris més -que no cobraven-. Un altre membre del club, Marcelo Pons, deia que si hi havia un altre que volgués fer les funcions de secretari sense cobrar, doncs endavant, i d'entrada proposava el nom del senyor Boixeda... Ningú no s'hi va presentar voluntari i el tema quedà igual.

Pel que fa a les instal·lacions, podem assegurar que aquest punt reflexa perfectament una part de la història urbanística de l'Hospitalet, sobre tot al barri de Collblanc-Torrassa. La successió de camps de futbol a la ciutat és constant durant aquests anys. En molts casos, s'evidencia el ràpid creixement del parc de vivendes de forma paral·lela a l'augment demogràfic. S'ha de començar per dir que no he trobat cap cas documentat en que el terreny de joc fos propietat dels clubs: sempre eren terrenys arrendats o bé propietat d'un determinat soci o “sportman” local. En tot cas, mai abans de la guerra civil les autoritats municipals es van comprometre amb l'esport a nivell d'infraestructures, ni tan sols (com veurem) quan l'any 1935 la pressió popular i de la premsa va ser més forta: com a molt feien gestions amb tercers. D'aquesta forma, els clubs se les havien d'enginyar per disposar d'un camp propi i en bon estat, sobre tot si volien ser federats. La història més increïble en aquest sentit va ser la del Torrasenc. Reconstruir la successió de camps on va jugar des del 1917 (any de la seva fundació) fins a la guerra, quan es va haver de dissoldre per uns anys, és una feina gairebé heroica. Malgrat les dificultats, crec que ens podem fer una idea d'aquesta successió de canvis.

El primer camp del Torrasenc del que tinc constància estava situat darrera de la fàbrica del Fum d'Estampa, segons un fulletó d'una festa popular de l'any 1922³³. No sé si aquest va ser el primer camp del Torrasenc, que algunes fonts situen al carrer Llançà tot i que el club tindrà un camp amb aquesta localització més tard. L'any 1923, el camp del Torrasenc ja estava al carrer Aliança, segons posa a les capçaleres del paper de la seva correspondència i a alguna nota periodística. Aquest camp devia ser força dolent ja que la Federació Catalana no el va acceptar i no va permetre federar-se a l'equip, com ja hem vist abans. Per això, el club va fer un esforç important amb l'ajuda dels socis. A *El Mundo Deportivo* del 16 de setembre de 1925 trobem aquesta angoixada crida de la directiva:

“Para tratar de las importantes obras a realizar en el nuevo campo de juego adquirido, se celebrará reunión general extraordinaria el CD Torrasenc en

**La successió
de camps de
futbol a la
ciutat és
constant
durant tots
aquests anys.
S'evidencia
el creixement
urbanístic**

su local social Plaza Española 8 y 9 el próximo jueves 17, a la noche, quedando invitados a dicho acto, todos los que no siendo socios sientan afecto a la deportividad de las populosas barriadas de La Torrassa y Coll-Blanch”

El nou terreny estava situat possiblement entre els carrers Llobregat i Progrés, tocant al carrer Fortuny, segons descripció recollida del testimoni de Juan Montroig³⁴, jugador del barri (tot i que en aquell moment tenia només 7 ó 8 anys) malgrat que d'altres fonts el situen a prop, però al carrer Dr. Ferran i Clua, prop de l'actual mercat. La crida

ALH-AH, donació Mercedes Vergel. CT,11

Socis del Torrasenc col·laborant en la construcció del seu propi camp, l'any 1925

sembla que sortí efecte i el nou camp es va inaugurar el 8 de desembre del 1925, malgrat que probablement no estava finalitzat ja que, pocs dies abans, al periòdic local *La Crónica* del 30 de novembre, podem llegir això:

“El nuevo terreno es de vastas dimensiones y su cancha de juego tendrá la máxima de las medidas reglamentarias, y una vez terminados los terraplenes y gradas que se están construyendo, así como también las amplias tribunas, se calcula que tendrá una cabida para unos diez mil espectadores”

Segurament era un calcul exagerat, però ni que la capacitat fos la meitat de la descrita, per a mi ja seria vàlid per deduir la possible acceptació que podia tenir el futbol a la zona. Malgrat tot, el camp no era tant perfecte ja que hi havia una tanca força lletja al seu voltant que, segons *La Crónica*, era deguda "a la falta de protección de ciertas personas que, pudiendo, parecen no interesarse por estas manifestaciones de cultura y esfuerzo popular".

El camp però va durar pocs mesos. El 30 de novembre de 1926, una junta general extraordinària de socis, de la que es conserva còpia de l'acta a l'Arxiu Històric del Govern Civil, va acceptar les gestions fetes per la directiva per a l'elecció d'un nou local social i d'un nou terreny de joc. El local es traslladava al carrer Pujós 77 i el camp a l'incipient barri de Les Planes, on de moment hi havia algunes bòviles abandonades. Aquest camp devia quedar una mica lluny i crec que per això alguns partits del Torrasenc com els de festa major es disputaven a camps més propers, com per exemple el de la festa major del 1929, jugat segons *La Voz de Hospitalet* al camp del "disuelto Collblanch" el 2 de juny entre Torrasenc i una selecció del Gràcia.

El 1931, però, el club va necessitar de nou un canvi d'ubicació. La zona triada en aquesta ocasió va ser un solar propietat de Miguel Vilarnau Sitja i situat a la Travessera de les Corts cantonada amb Riera Blanca (en el límit de l'Hospitalet), tot i que el club sempre l'ubicava a la Carretera de Collblanch en la seva correspondència. El nou camp es va inaugurar oficialment l'11 d'octubre de 1931 amb un partit de futbol pel qual la junta va demanar onze medalles a l'ajuntament com a premi pel guanyador, tot i que ja s'havien disputat partits des del mes d'agost d'aquell any. De fet els primers van ser els d'un torneig triangular entre Nova Germanor, UA Collblanch i Torrasenc, que van guanyar els de Collblanch a l'imposar-se en la final als de La Torrassa per 1-2. En aquells moments, la situació ja havia arribat al punt que els papers de carta del club, que l'any 1925 portaven imprès el lloc on estava situat el camp, al 1931 ja només porten imprès "camp de joc", deixant després un espai en blanc per posar-hi l'adreça. En aquell camp varen jugar els seus partits força clubs d'aquella zona (com l'Unió Atlètic Club Coll-Blanch) i també de Barcelona. Això havia d'ocasionar força problemes d'horaris. Així per exemple, al maig del 1932, l'amo del terreny escrivia alarmat a les autoritats municipals per tal d'evitar aldarulls entre els afeccionats del Torrasenc i del Racing Club Germanor, club de la barriada de Sants. Aquestes entitats havien programat pels mateixos dies 15 i 16 a la mateixa hora els seus partits, i no es van posar d'acord per tal d'arreglar el problema. El propietari del terreny, patint perquè això pogués "ocasionar alteración de orden por el crecido número de socios y jugadores de ambos clubs", va posar en coneixament de les autoritats hospitalenques el tema. Curiosament, el que més semblava importar a Miguel Vilarnau eren les tanques que vorejaven aquest terreny ja que acaba la carta demanant que "por los daños i perjuicios que puedan ocasionar en las vallas de mi propiedad debido a la rivalidad que persiste entre ambos, haga suspender a los mencionados clubs los partidos que tienen anunciados"³⁵.

I l'últim dels camps que tinc censats, abans de la guerra civil, en la història del Torrasenc data del 1934. Aquest camp estava situat al carrer Llançà. Aquest nou camp sembla que va ser possible gràcies a la intervenció d'en Domingo Saret, president de la junta local del Partit Radical i bon amant de l'esport. Segons publicà en la seva ressenya del 8 de novembre del 1934 el corresponsal de *El Diluvio*, "se nos asegura que gracias a la voluntad del incansable aficionado don Domingo Saret, muy pronto se inaugurará otro campo de esports en la calle de Llanzá, cual equipo seguirá representando a la populosa barriada de Collblanch-Torrassa". Domingo Saret, un industrial que tenia una fàbrica de caramels i dolços a Collblanch i que després seria regidor de l'ajuntament, va ser nomenat president honorari del Torrasenc. En la mateixa crònica, el corresponsal parla de la suposada dissolució del Torrasenc, que segurament no s'havia consumat del tot en cap moment ja que el club va disputar tot aquell campionat de lliga, tot i que va haver de jugar els partits en els terrenys de joc dels equips rivals. Com ja hem vist en un altre capítol, el camp va ser construït, en paraules del cronista de *El Diluvio* (9-11-34),

gràcies "a la buena predisposición de toda la junta directiva y a la ayuda incondicional que numerosos socios y simpatizantes aportan con su trabajo personal". Malgrat tot, potser sí que en algun moment, el Torrasenc havia passat pels dies més complicats de la seva existència i és possible que es trobès, per exemple, mancat d'una junta directiva que portés a terme el projecte de construcció del nou camp. Potser van ser els mateixos socis els que van haver de prendre la decisió una mica al marge de la directiva, o de part d'ella ja que el president Juan Saez sí que estarà dins del grup. Una carta datada el 14 de desembre de 1934 en parla i dona compte a les autoritats de la construcció d'aquest camp, en nom de "un grupo de deportistas" i la carta va signada per una "Comisión Organizadora" en representació de la qual signava Juan Saez³⁶. A més, a partir de la inauguració del nou camp, el club canvia lleugerament el seu nom, com si aquests socis volguessin desmarcar-se en certa forma de les anteriors juntes. Ara, el club canvia el seu nom tradicional -Club Deportivo Torrasenc- pel de Centre d'Esports Torrasenc. La primera mostra del nou nom la trobem a una carta dirigida a l'Ajuntament i datada només sis dies després de la que va signar aquella comissió organitzadora. En aquesta carta, la directiva del club ja demanava una subvenció i posava a disposició de les escoles municipals el seu nou camp. La carta està signada pel secretari R. Moltó, això voldria dir que el trencament tampoc va ser tan profund ja que la junta directiva ja estava formada i, per tant, no va haver-hi buit de poder. Fins i tot l'escut de l'entitat serà el mateix, modificat només en la inicial que canvia del nom.

El nou camp es va inaugurar pel desembre d'aquell any, amb dos partits contra el CD García i contra el Florida, en dos dies diferents. En Lluís Abarca Médico, a les seves *Històries de la Torrassa*³⁷, el té ben situat: al costat dels terrenys de l'anomenat "camp de la Torrassa" (zona més enllà de la cruïlla dels carrers Joventut i Montseny):

"A la superficie total (del camp de la Torrassa), de prop de mig milió de pams quadrats, cal afegir els *també sense amo* on va ubicar-se el terreny de joc del Torrasenc, ja en la vessant cap el torrent Gornal, actuals carrers del Dr. Marañón i del Transformador, que degudament protegits per una tanca bastida amb fusta vella, gaudi un - diem-ne - privilegi, o feu. Eren uns dos o tres-cent mil pams més que caldrà afegir als del camp"

També Lluís Abarca recorda una bonica anècdota d'aquell terreny de joc, relativa a un dels personatges més anònims del futbol, encara avui en l'actualitat. L'anècdota diu així:

"Aquell camp on jugà el Club de Futbol Torrasenc (...) El recordeu? Sempre era net i entreçat, aquell camí. Es que el barraquer, un home d'obscura filiació, si hi comptava amb la companyonia d'un carretell ple de vi i podia anar xumant, no dubtava d'agafar la regadora amb la calç desfeta i marcar correctament el camp abans dels partits. De vegades visqué en solitari en una barraca on ara hi és el carrer o avinguda del Transformador prop la *vinya*, aleshores ubicació dels vestuaris"³⁸

El per què exacte de cada canvi d'ubicació és impossible d'esbrinar ja, però tampoc és gaire difícil imaginar-se'l. El Torrasenc va néixer a un dels barris que patiria l'explosió demogràfica més brutal de Catalunya. L'augment demogràfic comportà, evidentment, una necessitat urbanística que havia de ser satisfeta amb rapidesa. No és difícil d'imaginar que els successius terrenys arrendats pel Torrasenc fossin després reclamats per edificar,

de forma que el club havia de tornar a començar. El destí final de l'últim camp dels anys trenta, però, va ser diferent i més fàcil d'esbrinar: refugis antiaeris i horts de supervivència durant la guerra civil...

L'UAC Coll-Blanch també va tenir alguns camps en la seva història d'abans de la guerra, tot i que va ser fundat cap a l'any 1930 o 1931. L'any 1932, a la seva correspondència es situa el camp a la Carretera Real (o carretera de Coll-Blanch), 38, prop del local social que estava al número 48. Per l'octubre del 1933, el camp del Coll-Blanch ja era un altre, estava situat segons la correspondència a la Travessera de les Corts cantonada amb Pintor Tapiró (de Barcelona). Al setembre de l'any següent, la descripció de la situació del camp ha canviat i ara és Travessera de les Corts cantonada a la Riera Blanca. Aquest lloc devia estar a uns dos-cents metres de l'anterior i és el camp on també jugava el Torrasenc. Possiblement era un terreny de joc diferent a l'anterior. Per últim, a l'octubre del 1934, el camp del Coll-Blanch es situà a la carretera de Collblanch 14 al 24, de nou al costat de la seu social del número 48.

El cas de l'Hospitalenc no és tan complicat ni traumàtic com el de Torrasenc o Coll-Blanch, tot i que també va tenir la seva història. El club del Centre va inaugurar un camp l'any 1917, que imagino que va ser el del Camí de la Fonteta. A una foto publicada al número 138 de la revista *Tot* apareix suposadament un camp de futbol a l'any 1917 que el peu de foto anomena com de "Can Cervera". Aquesta masia està just en el límit entre Esplugues i l'Hospitalet i es correspon pràcticament amb la ubicació del Camí de la Fonteta. Aquest deu ser també el camp al que fa referència el *Llibre d'or del futbol català*, quan diu que "l'Hospitalenc va adquirir per a camp d'esports un magnífic terreny proper a la carretera d'Esplugues, en el lloc denominat *Torre Alta*" (nom amb el que també es coneixia Can Buxeres). El camp del Camí de la Fonteta va durar molts anys, amb alternances amb l'altre gran escenari esportiu del barri, el camp de la Remonta. El primer estava situat prop de l'actual camp municipal de Can Serra, a l'encara avui anomenat Camí de la Fonteta, ja que allà hi havia una font d'aigua. Aquest camp, entre d'altres defectes, estava massa lluny del nucli habitat del poble. Per això, amb el temps, es va apropar el terreny de joc a una zona a tocar del quarter de la Remonta. Uns terrenys, però, que pertanyien administrativament a Cornellà, tot i que estaven a uns 500 metres de l'ajuntament hospitalenc. El seu amo es deia Pere Solanas. Aquest Solanas era considerat per la premsa com un "sportman". Sembla ser, per algun testimoni que he pogut recollir, que el seu germà Jaume Solanas era el mecenes del Centre Catòlic. Però anem per ordre.

El camp del Camí de la Fonteta va ser inaugurat, segurament, el 15 d'agost del 1917. Segons una carta que es conserva a l'Arxiu Històric de l'Hospitalet, el partit inaugural va ser "entre los potentes primeros equipos del Barcelona FC y Avenç de San Andrés" i es van jugar onze medalles regalades pel consistori. Tot i això no he trobat cap referència del partit (ni tan sols en els manuals més detallats -partit a partit- de la història del Barça). De fet, les onze medalles es van posar en joc un any més tard, el 29 de juny de 1918, en un partit entre l'Hospitalenc i el Martinec, segons consta a una altra carta

ALH-AH 715

Camp de La Remonta, entre 1921 i 1928. Al fons s'hi aprecia el quarter del mateix nom. Els jugadors de l'Hospitalenc preparen un partit.

trobada a l'Arxiu Històric. Això voldria dir o bé que el primer partit no es va disputar, o bé que va acabar amb empat i, segons el costum de l'època, cap dels dos equips es va fer mereixedor de les medalles. En Anton Martí Valls recorda que les casetes que hi havia al camp les va construir en José Carbonell, un dels fundadors del club:

"...era contractista d'obres, paleta. Era un amo mig. Aquest va fer les barraques que hi havia al camp de la Fonteta. Hi havia dues casetes, una pels forasters i l'altra pels d'aquí, i després una altra per guardar les begudes i les coses del bar. I les va fer aquest"³⁹

Sembla ser que el terreny de joc no era el més adient per jugar al futbol. Així ho recorda l'Anton Martí:

"Tenia cada punxa (de pedres que sortien) que et feies un mal quan queies... Era gran, hi havia seients de fusta, bancs, no en tot el camp però sí en una part. L'aigua l'havíem d'anar a buscar a la Fonteta amb un portador (un carret). Tot es feia per voluntat llavors..."

També en Agustí Layola, una mica més jove, va conèixer aquesta primera etapa del camp del Camí de la Fonteta:

"...hi havia unes pedres així (em fa un senyal de punxa), que quan queies et feies un mal als genolls i sagnaves...! Però allí vaig jugar poc jo, que jugava al tercer (equip). Després ja vaig venir aquí a la Remonta"⁴⁰

Dos anuncis de dues de les primeres botigues de bicicletes de la ciutat, de l'any 1925. L'esport començava a ser negoci...

El camp de la Remonta va ser el que es va inaugurar el 15 d'agost de 1922 (de nou durant la festa major). Una crònica de Laurents a *La Jornada Deportiva* va recollir el partit inaugural i els esdeveniments d'aquell dia. L'ambient era aquest:

Fons JG

Al adquirir una bicicleta

nunca podeis estar seguros de su calidad y resultado, y los defectos de fabricación que el uso y el tiempo demuestran en la mayoría de máquinas, hacen poner en duda al principiante que aspira a correr sobre que marca es de mayor confianza.

GENDRE

soluciona estas dudas y da plena satisfacción al que la emplea. Su construcción está basada en un estudio de la experiencia mundial ciclista, y por lo mismo es la que más se aproxima a la perfección.

No tardeis en visitar CICLOS GENDRE, Romanins, 28, quien os presentará los últimos modelos de tan acreditada marca.

JUAN GENDRE - Romanins, 28
Bicicletas desde 140 pesetas Stock de toda clase de piezas de recambio

"Con asistencia de numeroso público, donde había una nutrida representación del bello sexo, se inauguró solemnemente el día 15 el nuevo campo de futbol, que es en la actualidad el mejor de la comarca y será, cuando las obras estén acabadas el mejor de Catalunya.(...) Antes de principiar el partido, el Rd. cura párroco, procedió a la bendición del campo"

Ambient de gala doncs aquest dia de festa gran a la vila. Però, quant a les característiques del camp, exagerava Laurents? A la mateixa crònica trobem també aquesta descripció de les obres que s'estaven realitzant:

Construcciones y Reparaciones de Bicycletas

PEDRO ANTONIO

CALLE LLOBREGAT, 16 - COLL-BLANCH

Los ciclos ANTONI son los que por su ligereza y buena construcción es la bicicleta que se impone

CICLOS ANTONI

CALLE LLOBREGAT, 16 - COLL-BLANCH

"El campo tiene una superficie aproximada de 14.000 metros cuadrados y la pista de juego tiene 120 x 70 metros, esto es, las dimensiones máximas reglamentarias. Están en construcción unas grandes tribunas de 80 x 10 metros, capaces para más de 2000 personas"

No sé si aquestes dades s'ajusten a la realitat o són una exageració, però cal creure que el camp era bastant bo. Així m'ho fa pensar aquesta

part d'una crònica publicada l'any 1924 a *El Mundo Deportivo* per un corresponsal de Sabadell, M. Grases, que havia acompanyat al seu equip al camp hospitalenc:

“Nuestra enhorabuena a los directivos del Hospitalenc por el admirable terreno de juego que tienen en posesión, que dadas sus dimensiones reglamentarias permite que sea uno de los mejores de la comarca”

El que sí sé segur és que el partit inaugural va enfrontar a l'Hospitalenc contra el Sanfeliuenc. Aquests últims van guanyar per 0-1.

Aquest camp va durar fins a la dissolució de l'Hospitalenc, al 1928. L'últim encontre que tinc datat allà n'és un que va enfrontar a l'incipient equip de futbol del Centre Catòlic contra la Penya Sportmen "al camp de la Carretera de Cornellà", al mes de novembre (*L'Esguard*, novembre 1928). La meua hipòtesi es que, una vegada es va dissoldre l'entitat, l'amo dels terrenys els va dedicar ràpidament al cultiu i, per això, quan van sorgir de nou, poc després, alguns equips al barri del Centre, van haver de recuperar l'antic camp del Camí de la Fonteta. Així em refermen en aquesta opinió aquests fragments de *La Voz de Hospitalet*. El primer correspon al 16 d'octubre del 1928:

“¿ en plena época de fútbol (...) no es una vergüenza, repetimos, que el Hospitalenc haya permanecido yerto, y que las puertas del campo de sus glorias permanezcan cerradas y su cancha, donde tantos patadones se dieron, esté cultivada, según informes que nos han facilitado ?”

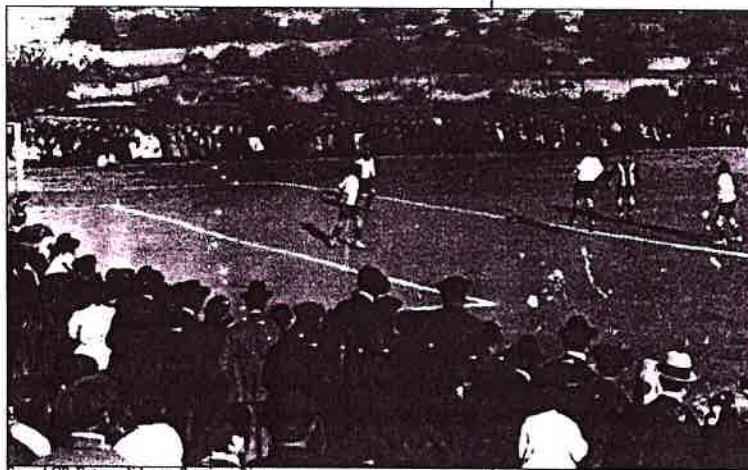
El segon fragment correspon a un article publicat també a *La Voz de Hospitalet*, l'u de setembre de 1929:

“...en el barrio del Centro, en el corazón de Hospitalet, unos muchachos deseosos de darse a conocer deportivamente han formado un grup en el antiguo campo que fué sede del desaparecido Hospitalenc, en sus comienzos”

El camp del Camí de la Fonteta va ser recuperat i va acollir de nou el futbol, primer dels equips que van sortir durant els anys 1928 i 1929, i després de la Unió Esportiva Hospitalet, que va ser la unificació d'aquells. El camp no estava en molt bones condicions com ja hem apreciat abans, i sembla que no va ser millorat en la dècada dels trenta. Així m'ho fa pensar aquest apunt anotat a l'entrevista amb l'ex-jugador Juan Montroig:

“Per anar a aquell camp ja havien de tenir humor, ja; queia lluny i a més era com si fos una muntanya i l'haguessin aplanat i ja està. A més, allà si es feia fosc ja et perdies...”⁴¹

Una de les poques fotografies que he trobat d'un partit en disputa. Correspon al camp del Camí de la Fonteta, durant la República. Observeu com està de ple el camp.

Fons ACP. Foto cedida per Santiago Piera

“La consolidació de l'esport com a element d'oci, és seguit d'una oferta comercial per satisfer la demanda de materials”

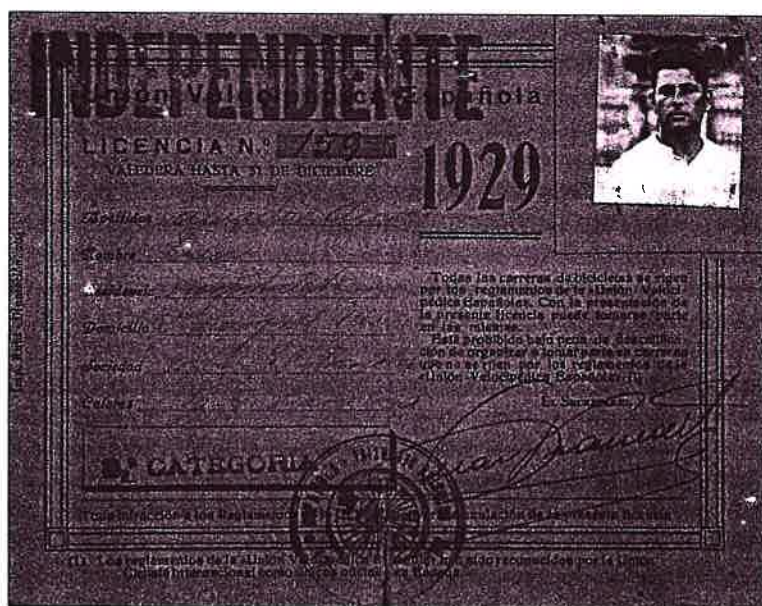
Poc abans de la guerra, amb l'aparició d'un nou club fusionat al barri del Centre, va haver-hi una forta campanya de premsa per aconseguir un camp municipal en condicions, com ja veurem més endavant. La campanya no va tenir èxit, però un cop va esclatar la guerra, l'antic terreny de la Remonta va ser expropiat al seu amo i va tornar a ser camp de futbol pel poble durant els mesos que es va poder jugar. Després de la guerra el camp de la Remonta va continuar molts anys amb aquest destí.

Una altra faceta econòmica de l'esport té a veure amb la seva contribució al sector del comerç: a la consolidació de l'esport com a element d'oci, li segueix l'oferta comercial per satisfer la demanda de materials. Cap a principis dels anys vint algunes botigues amplien la seva oferta amb material esportiu. Fins i tot en algun cas, com el ciclisme, l'esport i la seva eina esdevenen negoci (com a taller de reparació i venda de bicicletes i accessoris). Així, al programa de festa major de Santa Eulàlia de 1923⁴², la merceria "La més antiga" de Jaume Folch, al carrer Santa Eulàlia 146, anunciava al final de tota la relació d'existències que també es podien trobar a la seva botiga "tota mena d'articles de Foot-Ball". La bicicleta i per extensió el ciclisme també va originar l'aparició de comerços cada vegada més especialitzats, fins que als anys trenta ja hi haurà diverses botigues i tallers de reparació, construcció i venda de bicicletes i accessoris. Algunes fins i tot seran seu de clubs ciclistes. El primer d'aquests comerços completament específics que he trobat és el de Joan Gendre, un taller de bicicletes del 1925⁴³ al carrer Martí Julià, 28, a Collblanc. L'any 1925, la casa Ciclos Rosendo Sans, al carrer Pi i Margall (després S. Eulàlia), número 110, també ven bicicletes "a plazos y al contado"⁴⁴ i accessoris de totes les marques (potser existia ja abans del 1925). També l'any 1928 trobem un anunci de la casa Ciclos Antoni, al carrer Llobregat, 16, a Collblanc, regentada per un tal Pedro Antonio. A la dècada dels trenta, com a mínim hi havia altres tres d'aquestes botigues i/o tallers de bicicletes a la ciutat: la casa d'en Julián Español, al carrer Major (barri del centre); la de la vídua García (Remei López) al carrer Prat de la Riba, 284 (també al barri del centre) i la dels Vicente Hermanos, al carrer Comerç, 107 (a Santa Eulàlia). La primera pertanyia a una de les grans figures del ciclisme nacional dels anys vint i trenta, Julian Español, membre de la comissió organitzadora del Club Ciclista Hospitalet (1933) i de qui parlarem més endavant; la segona era la seu de la Unió Ciclista Hospitalet, i el tercer organitzà curses i abastà el barri de Santa Eulàlia. També he trobat l'existència, com a mínim durant els anys 1938 i 1939, d'una fàbrica de llantes de fusta per a bicicletes, la casa Martín Figueras del carrer Pi i Margall 149.

De totes aquestes botigues o tallers, és curiosa la història de Joan Gendre i Cardona, el primer dels que he citat. Gendre havia nascut a Anglesola l'any 1892 i la seva dèria per les bicicletes el portà a establir i traslladar succesivament tallers a Tàrraga (1920), a Igualada (1922 o 1923) i, finalment, a l'Hospitalet (1925). Segons Lluís Abarca, "aviat es captà moltes amistats i es dedicà de ple al lloguer de bicicletes i tricicles, i a reparar-ne, obtenint nombrosos clients, especialment en els dies festius, en que hom emprava la bicicleta com a esbarjo"⁴⁵. Segons explica Abarca, Joan Gendre va ser qui va instal·lar "una pista per circular en bicicleta com a esport popular, que ocupava un seguit de solars sense edificar del cap d'amunt del carrer Campalans i el de Fortuny". Sembla ser que aquesta zona era coneguda com "el velòdrom de Collblanc", tot i que evidentment el nom era massa exagerat per al que volia reflexar. Allà simplement podien passejar aquells que llogaven durant un determinat temps una bicicleta a Joan Gendre. La Guerra civil, segons Abarca, també convertí el "velòdrom" en hortets de supervivència per a l'afamada gent.

Moltes d'aquestes botigues van organitzar o patrocinar curses ciclistes, animant així el seu propi mercat. Un dels col·laboradors del *Bulletí del Club Ciclista La Bordeta*, ho va explicar bastant fàcilment a les seves pàgines l'any 1928, després que l'hospitalenc Joan Gendre hagués donat tots els trofeus d'una important cursa organitzada per aquest club del proper barri barceloní:

“supongamos que por el intervalo de dos años dejan de celebrarse toda clase de manifestaciones deportivas. ¿Cual sería la situación de las casas constructoras de ciclos, motos, etc, y todas aquellas que se dedican a la venta de útiles para el deporte al fin de dicho período? Pobre por no decir nula por completo y en cuanto a la prensa deportiva deberían tener de suprimir las ediciones tan fabulosas hoy en día por carecer de texto e información. Podría extenderme en otras consideraciones más poderosas aún pero uno de los objetos de estos comentarios sólo es dar una pequeña idea de que el deporte a la vez que dignifica al individuo redunda en beneficio del comercio. Repito, pues, que deben ser admirados estos hombres que no reparando en nada organizan y llevan a cabo manifestaciones deportivas de toda clase...”⁴⁶

*Llicència ciclista de Joan Salvador,
corresponent a l'any 1929*

Fons AS

NOTES

¹ En tot aquest treball he procurat mantenir la grafia dels noms propis de persones o entitats el més fidel possible a les fonts originals, tant en la seva forma com en l'idioma en que més comunament l'he trobat. Així per exemple, l'equip de Sant Boi, en aquests anys, elimina la t i és anomenat sempre "Samboià".

² Op. citat nota 24 (cap. 1).

³ Op. citat nota 24 (cap. 1).

⁴ Op. citat nota 24 (cap. 1).

⁵ Op. citat nota 24 (cap. 1).

⁶ Entrevista enregistrada el seu domicili, l'any 1996.

⁷ Carta datada el 15 de setembre del 1922 que es conserva a la Correspondència de Secretaria, any 1922, de l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.

⁸ Op. citat nota 21 (cap. 1).

⁹ A *El Mundo Deportivo*, edició del 25 de setembre de 1923.

¹⁰ Breu conversa sostinguda al Camp Municipal de L'Hospitalet l'any 1994.

¹¹ Hi ha informació d'aquesta expedició a La Rambla, 11 d'agost de 1930.

¹² Op. citat nota 6.

¹³ Dades trobades als diferents padrons d'aquells anys, a l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.

¹⁴ Op. citat nota 6.

¹⁵ Es dona notícia a *El Mundo Deportivo*, edició del 28 de juliol de 1924.

¹⁶ Es pot consultar al Centre d'Estudis de l'Hospitalet.

¹⁷ Op. Citat nota 1 (cap. 1).

¹⁸ Al llibre del Registre d'entitats, Arxiu Històric del Govern Civil de Barcelona.

¹⁹ Carta datada el 22 d'abril del 1927 que es conserva a la Correspondència de Secretaria, any 1927, de l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.

²⁰ Op. citat nota 25 (cap. 1).

²¹ Moltes de les dades sobre Ramón Espuga m'han estat facilitades pel seu nét Ramón, en una entrevista enregistrada l'any 1995.

²² Dins de l'expedient op. citat nota 14 (cap.1).

²³ A "Apunts històrics de la Plaça Espanyola i de la seva font 1900-1930" (dins de les *Primeres jornades del barri Collblanc-Torrassa*), de Luís Abarca Médico. Ed. Aula de Cultura Collblanc-La Torrassa (edició ciclostil·lada). L'Hospitalet, 1980.

²⁴ Les dades de les fitxes amateurs apareixen a *La Vanguardia*, edició del 16 d'agost del 1933. La resta, a *La Rambla* del 20 d'octubre del 1930.

²⁵ A l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.

²⁶ A l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.

²⁷ Op. citat nota 24 (cap. 1).

²⁸ Entrevista enregistrada al seu domicili l'any 1995.

²⁹ Entrevista enregistrada a la seva botiga, l'any 1995, alguns mesos abans de la seva mort.

³⁰ Op. citat nota 6.

³¹ A *Diario de Barcelona*, edició del 18 de gener de 1974.

³² Una còpia es troba a la Correspondència de Secretaria, de l'Arxiu Històric de L'Hospitalet. Quan jo la vaig consultar estava classificada a la de l'any 1933. Ignoro si amb la classificació posterior ha estat col·locada al seu lloc.

³³ Op. citat nota 23 (cap. 1).

³⁴ Op. citat nota 28.

³⁵ Carta datada el 14 de maig de 1932 que es conserva a Correspondència de Secretaria, any 1932, de l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.

³⁶ A Correspondència de Secretaria, any 1934, de l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.

³⁷ *Històries de la Torrassa*, de Lluís Abarca Médico. Ed. Centre la Torrassa. L'Hospitalet, 1989.

³⁸ Op. citat nota 23.

³⁹ Op. citat nota 24 (cap. 1).

⁴⁰ Op. citat nota 6.

⁴¹ Op. citat nota 28.

⁴² Op. citat nota 21 (cap. 1).

⁴³ Lluís Abarca facilita aquesta data a l'article que sobre Juan Gendre publicà a *Catalònia, Butlletí de l'Ateneu Cultural Catalònia*, n° 28, primer trimestre de 1993, pàg. 12.

⁴⁴ Un anunci d'aquest comerç apareix al periòdic *La Crònica* de 18 de desembre de 1925.

⁴⁵ Op. cit. nota 43.

⁴⁶ Article signat per Enrique Serra Prat al *Boletín de la Unión Ciclista Bordeta*, número 10 de gener del 1928. L'original ha estat facilitat per Manel Gendre, fill de Joan Gendre.

CAPÍTOL 3. FITES HISTÒRIQUES DE L'ESPORT HOSPITALET (1928-1930)

3.1- EL NAIXEMENT DEL BÀSQUETBOL I LA CONSOLIDACIÓ DE LA BOXA (1928-1929)

La progressiva crisi econòmica del país, l'autoritarisme i la insatisfacció de l'exercit van fer que el general Primo de Rivera fos fins i tot abandonat pels seus companys, consultats en una espècie de plebiscit de generals. Vivim els darrers mesos del període dictatorial que Miguel Primo de Rivera havia instaurat el 1923, i que arribaria fins al gener del 1930. La monarquia, que havia recolzat durant tots aquells anys a Primo de Rivera, duraria quinze mesos més, fins a l'abdicació d'Alfons XIII l'any 1931. Són els mesos de l'anomenada "dictablanda", el període pseudoconstitucional del general Berenguer i de l'almirall Aznar, que tampoc acontentaven ningú i que acabaria amb la proclamació de la República després de les eleccions municipals de l'abril del 1931.

A l'Hospitalet, l'alcalde de la dictadura, Tomás Giménez Bernabé, encara va donar mostres al final del seu mandat del seu deliri de grandesa: l'any 1928 s'honorà a sí mateix amb la Gran Cruz del Mérito Agrícola. La caiguda del dictador va suposar la seva substitució per un home de la Lliga Regionalista, Just Oliveras. La societat civil desitjava els canvis, i més radicals. Alguns símptomes d'això a l'Hospitalet podrien ser la creació l'any 1928 del grup Estat Català, emparat al Casino i sorgit al voltant del Grup Excursionista Saltadiç. Estat Català, definit pel seu nacionalisme radical, fugia de les posicions més conservadores dels membres de la Lliga Regionalista, amb els que havien conviscut al Casino. Els membres de la Lliga també defensaren durant la dictadura la consciència catalanista, però sense cap mostra de radicalisme o republicanisme. Un altre símptoma el trobem en l'activitat del moviment anarquista. Durant tota la dictadura els militants anarquistes havien col·laborat amb els succesius intents de liquidar el cop del 1923. Però va ser en l'intent de rebel·lió dels capitans Galan i Hernández a Jaca, el 13 de desembre de 1930 -que s'adelantaren en l'intent d'instaurar la República- on van tenir un protagonisme més actiu. Efectivament, la rebel·lió necessitava del recolzament popular i a la zona de Barcelona, la CNT havia de declarar la vaga general. Un grup de l'Hospitalet hi participà activament.

L'intent fracassà i els seus protagonistes directes, a Jaca, varen ser afusellats per la monarquia agonitzant el 14 de desembre de 1930. Poc després, i com a conseqüència del triomf dels partits republicans a les eleccions municipals del 14 d'abril de 1931, es proclamaria la República. Ja en temps de la República es desenvoluparen un seguit d'actes de desgreu als anomenats "Martirs de Jaca", que culminaren amb una marxa a peu i en bicicleta de cinc atletes i dos ciclistes, des de Barcelona fins a Jaca. Entre ells figuraven els atletes hospitalencs Leoncio Farré i Josep Vidal i dos ciclistes també de l'Hospitalet, Antonio Andrés Sancho i Joaquín Tudela¹. L'esport visqué aquest període de transició amb la mateixa vitalitat que estem observant a la resta de l'activitat social. Ho comprovarem tot seguit.

Una nova embranzida va sacsejar les consciències esportives hospitalenques pocs mesos després de la desaparició de l'Hospitalenc Sport Club (1928), una empenta que es perllongaria en uns moments en que l'esport català vivia de nou fites històriques i moviments progressistes d'acord amb aquestes onades de llibertat republicana que

estaven per venir. Els següents mesos, fins a la instauració final de la República durant l'abril de 1931, es viuran en mig d'un clima pre-republicà que va donar lloc a cops d'efecte i moviments que en el cas de l'esport hospitalenc ens permetran veure néixer pràcticament del no res un munt de projectes que depassen l'àmbit merament hospitalenc i assoleixen fites autènticament històriques dins de l'esport català. Afortunadament, aquest període i, en general, la dècada dels trenta compten amb els testimonis de diferents periòdics de l'Hospitalet, a més de la premsa barcelonina, que han facilitat molt la tasca investigadora. També són més nombrosos els testimonis vius de l'època, que han permès una millor reconstrucció dels fets. És el cas, per exemple, del naixement del bàsquet, perfectament retratat a les planes del periòdic-butlletí del Centre Catòlic, *L'Esguard*.

Potser l'element que menys relació directa tingui amb aquesta febre pre-republicana sigui l'inici de la pràctica del bàsquetbol a la nostra ciutat. Emili Arnau explica al seu llibre *70 anys de bàsquet a Catalunya*² com "el 1928, el vicari de la parròquia local, el reverend Josep Mª Feliu, introdueix el bàsquet al Centre Catòlic de la població, al convèncer la directiva". Efectivament, les cròniques de *L'Esguard* confirmen aquesta dada. A principis d'aquell any s'introdueixen de forma oficial els esports al Catòlic gràcies a la formació de la secció esportiva de l'entitat per al "foment i pràctica de tota llei de esports". Es nomena una comissió de direcció on el president és el constructor d'obres A. Carbonell, com a secretari E. Fornt, tresorer Just Arús i vocal Jordi Perramón. Segons la notícia publicada el 3 de març del 1928 a *L'Esguard* "nostre programa és extens: construcció d'una pista de Tennis, formació d'un equip de Foot-Ball, organització de visites i excursions, instal·lació d'aparells de gimnàs, pràctica de jocs atlètics, etc", i els objectius d'entrada es xifren, com no podia ser d'una altra manera, en "... que nostre secció progressi moral i materialment". En realitat, d'aquestes primeres declaracions d'intencions sembla que es va acomplir només en una petita part. I de fet el bàsquet, l'esport que ha donat fama a l'entitat ni tan sols estava inclòs en la primera relació.

És curiós com el bàsquet va començar a jugar-se al Centre Catòlic, entre d'altres factors, perquè "l'interessant i curiós Basket-Ball per les dimensions reglamentàries del terreny que exigeix s'ha acomodat esplèndidament al que tenim disponible actualment". L'inici de la pràctica del bàsquet, però, va haver d'esperar a finals d'aquell 1928. En efecte, a *L'Esguard* del 28 de desembre llegim això: "en el pati del Centre Catòlic hi ha sigut instal·lat un camp de Basquet-Ball, quin esport ha sigut rebut amb proves d'entusiasme per part de la joventut del Centre". I no serà fins als primers mesos de 1929 quan la secció s'organitzi veritablement: "hom parla, ja que va prenent peu l'entusiasme que ha motivat l'instal·lació d'un camp de Basquet-Ball en el Centre Catòlic, de que, tal volta, es concertí quiscun partit amb equips de Barcelona" (*L'Esguard*, gener); "la Comissió de Festes, que fins a la formació d'un Comitè especial, cuidara de tot el referent a Esport, prega al aficionats al Basket-Ball que donin llur nom a fi de procedir a la constitució de diversos equips, seleccionant-se després d'entre ells, els més destres jugadors per a formar l'equip representatiu de la nostra Entitat" (*L'Esguard*, febrer).

Segons les successives cròniques, es van formar equips per fer partits entre ells. D'aquests va sortir el primer equip representatiu del Centre Catòlic, que va disputar un partit amb un dels tres equips del FC Barcelona que van portar a l'Hospitalet al març de 1929. Els dos primers equips del Barça es van enfrontar entre ells, i el tercer va guanyar al Catòlic per 18-2. El primer equip del Centre Catòlic va estar format per Riera, Vergés, Pol, Ribó i Devesa, i vestien de color blanc. Al mes següent, l'abril, es va organitzar un torneig intern amb cinc equips que vestien cinc colors diferents i s'anomenaren amb

"El vicari de la parròquia local, el reverend Josep Mª Feliu, introdueix el bàsquet al Centre Catòlic, i a la ciutat, l'any 1928"

els poètics noms de Montseny, Pirineus, Canigó, Montserrat y Nuria. Al mes de novembre, segons Emili Arnau³, l'equip del Catòlic s'afilià a la Federació Catalana de Bàsquet.

Així va arribar el bàsquet a la nostra ciutat. El club pioner ja estava a la seva actual ubicació, la rambla Just Oliveras. No trigarà molt de temps en tenir un equip rival dins de la mateixa ciutat, fins i tot del mateix barri. El bàsquet en aquells primers anys, però, no era com ara. Marcel·li Maneja, nascut a l'Hospitalet l'any 1921 i recentment nomenat per la Fundació del Bàsquet Català com un dels millors jugadors catalans de tots els temps, recordava així en una entrevista radiofònica⁴ com era aquell primer bàsquet:

"jugaves en camps de terra, hi havia pedres i de tot, votaves i anava malament la pilota, que era d'un cuir que quan es mullava una mica es deformava i quedava la pilota com una carbassa. La feina era que entrés una pilota... i a més a més, si aquell dia feia vent, al puesto que jugavem al descobert, doncs ja hem diràs si era fàcil. I ara s'entrenen de matí i tarda, i nosaltres després de treballar onze hores havíem d'anar a entrenar..."

Un altre esport, la boxa, arribarà també l'any 1928 a la seva eclosió. Si bé tres anys abans ja hem vist com havia nascut el Boxing Club Torrasenc i, per imitació, la secció de boxa de l'Hospitalenc, aquests intents sembla que no van prosperar gaire. Tot i que el Torrasenc inclús va arribar a organitzar vetllades aquell any 1925, el cert és que el seu rastre es perd fins al 1928 en que es refunda i s'inscriu al registre de societats del Govern Civil. Els seus estatuts i reglaments s'han conservat⁵ i ens han aportat bones dades d'un dels esports més populars de la nostra ciutat en la dècada dels trenta (especialment a Collblanc-La Torrassa) i que més èxits donaria en aquells anys.

Els orígens d'aquell club no estan clars. Sembla ser que el seu fundador era un boxador professional anomenat Camachi en el món pugilístic; la seva identitat és, gairebé segur, la del president que hi figura als papers presentats al Govern Civil, Esteban Cobacho Martínez. Natural de La Unión (Múrcia), Cobacho vivia al carrer Rafael de Campalans, a La Torrassa. Sembla ser que a la nostra ciutat s'organitzava alguna vetllada de quan en quan. A Cobacho-Camachi el trobem, per exemple, al cartell d'una vetllada organitzada pel club barceloní Firpo a la Torrassa pel febrer del 1928. Potser el veure això i el desig d'explotar a l'Hospitalet un esport que a Barcelona hi tenia força públic van animar-lo a reprendre el projecte del Boxing Club Torrasenc. Si més no, Cobacho-Camachi regentava un gimnàs a la plaça Española, número 24, el primer del que tenim notícia a l'Hospitalet. Aquest negoci s'hi avenia força bé amb el d'organitzar vetllades de boxa. De fet, especialment en els primers anys, les vetllades es faran sovint al propi local del gimnàs. Un local, però, que sembla que variarà de lloc amb certa assiduitat, i per exemple, a principis de l'any següent ja s'ha traslladat al carrer de Sans, 407⁶.

Fos com fos, a principis de maig llegim a la revista *Boxeo* que "en la apartada barriada de la Torrasa (...) se está formando una nueva sociedad pugilística que en breve abrirá sus locales para en ellos dedicarse al entrenamiento de los numerosos individuos que han manifestado sus deseos de pertenecer a la misma". Pel mes de juny son aprovats oficialment els estatuts del club on, efectivament, llegim a l'article 1 que "el Boxing Club Torrasench tiene por objeto facilitar a sus socios los medios necesarios para la posesión de un buen plan de cultura física por medio de la práctica de los deportes en general y especialmente del Boxeo". Un article que sembla redactat pensant especialment en aquell qui regenta un gimnàs... La primera junta coneguda del Boxing Club Torrasenc

Escut del Boxing Torrasenc, tal i com apareix dibuixat (a mà) als seus Estatuts

estava formada per:

President: Esteban Cobacho Martínez

Sotspräsident: José Viñas

Secretari: Antonio Pach Solano

Sotssecretari: Mariano Martínez

Tresorer: Vicente Valls Oriente

Comptador: Salvador Murillo

Vocals: Luis Amat, José Valls, Ignacio Teijon, Pedro Olivares, Generoso Grau Oliveras

Sembla ser que les vetllades seran durant tots aquests anys una mica inestables, alternant etapes de moltes sessions amb etapes pràcticament mancades de referències. D'aquestes vetllades sortien algunes figures de la boxa catalana i espanyola d'aquells anys, destacant especialment dos noms, Miquel Safont i Fortunato Ortega, dos pesos lleugers que van donar molt a parlar. Una prova que la boxa es farà suficientment popular a certes zones de la ciutat és que pel gener de l'any 1935 l'empresari del cinema Joventut programà la pel·lícula "El ídolo de las mujeres", amb els coneguts boxadors Max Baer, Primo Carnera i Jack Dempsey com a protagonistes, junt amb Mirna Loy.

3.2- EL RESSORGIMENT DEL FUTBOL (1929). CONTRIBUCIONS HOSPITALENQUES A LA HISTÒRIA DE L'ESPORT CATALÀ (1930)

Durant uns mesos del 1928, el Torrasenc va quedar com a únic representant futbolístic de l'Hospitalet (sembla que en el millor moment de la seva història d'abans de la guerra civil). Però poc va durar aquesta situació. La facilitat que va donar la creació de les competicions d'equips amateurs, separades de les dels equips més professionalitzats i potents, va facilitar aquesta nova revifalla del futbol local, que havia arribat en molts casos al seu límit d'esgotament per no poder competir econòmicament amb el seu entorn esportiu. Si bé és cert que els nous projectes seran molt més modestos, també s'ha de destacar que els seus inicis van ser molt ambiciosos.

Ja hem vist que aquests mesos de 1929 i 1930 són de grans canvis a la política espanyola, amb la caiguda de la dictadura de Primo de Rivera. Segons Santacana i Pujades, "la caiguda de la dictadura i la presumible dissolució de la monarquia, barrejades amb un imparable ascens social de l'esport, posaven sobre la taula un horitzó esperançador per als que reivindicaven la democratització esportiva i la possibilitat d'una major complicitat de l'administració pública en temes de legislació, subvencions, impuls infraestructural i educació física a les escoles"⁷. Com si la societat esportiva hospitalenca sentís la necessitat d'expressar i donar forma a aquestes esperances, als barris del Centre i de Santa Eulàlia van sorgir alguns clubs amb la força renovada, tot recordant-nos l'empenta que havien tingut al principi de la dècada dels vint. Així, a Santa Eulàlia, aquell Atlètic Club Hospitalet que havíem deixat com a hereu de la tradició futbolística del barri, sembla que va ser substituït de nou per un dels clubs més importants a la petita història local, l'Atlètic Club Eulalienc. La continuïtat dels dos clubs és molt evident: com ja havia succeït abans, el nou club -que abandonà el nom de la ciutat pel del barri- va mantenir, però,

l'escut anterior exactament igual amb la petita excepció de la lletra hac que hi sortia com a inicial de "Hospitalet", que va ser substituïda per l'E de "Eulalienc". Així, diverses cartes amb la capçalera del club que es conserven a l'Arxiu Històric de l'Hospitalet, hi figura l'escut amb l'Hac barroerament mig esborrada, en un intent de reconvertir-la en l'E que necessitava el nou club. Aquest va ser registrat al Govern Civil de Barcelona amb data de 28 de febrer de 1929, però ens consta per la premsa local que ja a finals del 1928 es parlava d'un club "en vías de volver a actuar, el Athletic, de la barriada de Santa Eulalia"⁸.

L'Atlètic Eulalienc continuava vinculat a la zona del carrer Comerç, on s'havia desplaçat l'ambient futbolístic del barri, però ara anava una mica més enllà. La cruïlla dels carrers Enric Morera i Aprestadora, i més concretament el curiós Bar Frontón, serà el nou centre esportiu del barri durant algun temps. Aquest bar va ser la seu social de l'Atlètic Club Eulalienc (fins i tot sortia el nom al segell de l'entitat). L'establiment encara existeix avui dia, al mateix lloc i amb les mateixes característiques que li donen nom: encara conserva una gran pista de frontó, amb grades, on al llarg dels anys han desfilat jugadors i clubs d'aquest esport. A més, sembla ser que durant els anys trenta va passar a ser el centre esportiu de la zona, el que voldria dir, d'altra banda, que els clubs de futbol i les entitats culturals més arrelades deixaren de conviure i de col·laborar de forma tant estreta com ho havien fet durant la primera meitat de la dècada anterior. El president fundador de l'Atlètic Eulalienc va ser José Gil Mezquita, un personatge que devia tenir una certa relació amb l'alcalde del moment, Tomás Gimenez. Es conserva a l'Arxiu Històric de la ciutat una carta de José Gil Mezquita, adreçada al batlle, on s'agraeix una recomanació rebuda anteriorment per part d'aquest per ser entregada "al sr. gerente de Fomento"⁹, en un moment delicat econòmicament pel remitent. El club es va afiliar a la Federació Catalana i va disputar els campionats organitzats per la denominada Lliga Amateur.

Mentre això succeïa a Santa Eulàlia, al barri del Centre, i de les cendres de l'Hospitalenc, començaven a sortir alguns equips. Així, podem citar la Penya Juniors i el Círculo Deportivo Furia, com eren anomenats a la premsa. La primera referència que he trobat dels dos clubs data del 16 de maig de 1929. Es tracta de la crònica que va fer Josep Boter a *La Voz de Hospitalet* de dos partits jugats per equips d'aquests clubs, un d'aquests partits precisament entre els primers equips de l'Atlètic Eulalienc i de la Penya Juniors. Es tractava d'un partit de desempat on es jugaven el trofeu de festa major de Santa Eulàlia que havia quedat empatat anteriorment. Segurament, Juniors i Furia van aprofitar les restes del desaparegut Hospitalenc per formar les plantilles i, en part, les pròpies directives. Només un d'aquests dos nous equips del Centre, el Furia, va ser inscrit al registre del Govern Civil amb data del 16 de setembre de 1929. A més, el nom oficial va ser Furia Esportiva Hospitalet. Aquest nom suggereix de nou una necessitat de recuperar el prestigi perdut amb la desaparició de l'Hospitalenc com a club emblemàtic de la ciutat. Així es congratulava el cronista de *La Voz de Hospitalet* l'1 de setembre de 1929, sota el títol de "Despertar", de l'aparició d'aquests equips:

Segell del club de futbol
Furia, de l'any 1929

"...cábenos la satisfacción de manifestar que de nuevo en el distrito primero, en el barrio del Centro, en el corazón de Hospitalet, unos muchachos deseosos de darse a conocer deportivamente, han formado un grupo que en el antiguo campo que fue sede del desaparecido Hospitalenc, en sus comienzos, han realizado algunos encuentros que ya se han reseñado en estas columnas"

clubs existents al barri del Centre: "però habiendo surgido un nuevo grupo (ademas de los Furias) y deseando unir los dos, se ha creado la Unió Esportiva Hospitalet"

Segurament, però, no només van ser el Furia i aquest nou grup en fase de formació els que es van unir. També els integrants de la Peña Junior van formar part de la nova Unió Esportiva Hospitalet, si és que aquell nou grup i el Furia no eren aquests mateixos... Curiosament, el club va ser federat abans que inscrit al Govern Civil. En efecte, el *Butlletí de la Federació Catalana de Futbol Associació* recull entre els acords presos per la junta a l'octubre de 1929, el de federar el F C Furia-Hospitalet, i també el de "autoritzar al Furia E. Hospitalet, per a canviar el nom del Club pel d'Unió Esportiva Hospitalet". I és que, la fusió va ser tan ràpida que els directius, per no perdre la temporada que tot just s'iniciava, segurament van optar per canviar-li el nom al Furia, que recordem ja havia estat legalitzat abans, pel del nou club que s'estava formant, i després legalitzar com era correcte la nova entitat al Govern Civil. Jugant amb aquesta possibilitat d'aprofitar l'autorització federativa del Furia (reconvertit ja en Unió Esportiva Hospitalet), van aconseguir no perdre la temporada tal i com hauria succeït cas d'haver-se'n esperat als tràmits de legalització de la nova entitat, que no van acabar fins al juny del 1930, per poder federar-se després. En Josep Boter, que passa a ser des d'aquests anys finals de la dècada dels vint el personatge més emblemàtic del futbol al barri del Centre, va ser qui presentà els papers per a la legalització del nou club.

Original escut de la Unió Esportiva Hospitalet, 1930

El *Reglamento de la Sociedad Unión Esportiva Hospitalet*, es a dir, els seus estatuts¹¹, són pràcticament idèntics, paraula per paraula, als que va presentar en el seu dia la Joventut Esportiva Hospitalet, aquell club que va sortir al 1924 d'alguns membres descontents de l'Hospitalenc. Entre la directiva d'aquell club hi havia en Josep Boter, que va traspassar els estatuts a la nova Unió Esportiva. Segurament, aquells estatuts ja els hi anaven bé, ja que sembla que la rigorositat amb que es definien tots els processos assemblearis i altres punts també estaven en la línia dels dirigents del nou club. La junta general en la qual es va constituir oficialment l'entitat, amb l'elecció de la primera directiva, també es conserva a l'Arxiu del Govern Civil. La transcripció té la firma del que serà el secretari del club, Josep Boter, i és un dels pocs documents en que trobem xifrada concretament l'assistència de persones. Segons consta a l'acta, el 12 de juliol de 1930 al local social de la Rambla Just Oliveres es van reunir "unos treinta aspirantes a asociados". Aquesta xifra era, si fa o no fa, la mínima de les masses socials dels clubs esportius d'abans de la guerra que he trobat quantificades. La directiva la va presidir Joaquín Carbonell Romagosa, germà d'un dels fundadors de l'Hospitalenc Sport Club, en José Carbonell. Dins de la directiva hi havia també com a comptable en José Cuchí Laviano, l'amo del bar de la Rambla Just Oliveres 11 on tenia de nou la seu social el club de futbol del barri. El club es va posar a treballar molt ràpidament, i també molt ràpidament va agafar la velocitat a la que corria l'esport català del moment.

Sens dubte, l'entusiasme dels que van iniciar aquest nou projecte era molt gran, fossin 30 o 300 els seus associats. Així, l'equip de futbol va començar ràpidament a jugar la Lliga Amateur de Segona Categoria, en el seu grup D, juntament amb Gava, Seda Prat i Penya Ripoll. Segurament aquest grup va ser l'últim en confeccionar-se ja que té només quatre participants i s'havia de jugar a quatre voltes en lloc de a doble volta, com es fa normalment, per poder realitzar així el nombre suficient de partits... El primer partit oficial del club es va disputar a finals del mes d'octubre de 1929 i va acabar amb derrota al camp del Gavà per 3-1. Però potser el més senzill era posar en marxa l'equip de futbol... La Unió Esportiva Hospitalet no es va conformar només amb ser un equip de futbol, sinó que també va crear una secció d'atletisme i una altra de bàsquet, amb

participació femenina per primer cop en la història de l'Hospitalet i, en el cas de l'atletisme, de l'esport català a nivell federat.

Pocs mesos després de la seva fundació, la Unió Esportiva va realitzar el seu primer gran festival esportiu coincidint amb la festa de Nadal. El 25 de desembre de 1929, van organitzar el que el cronista D'Orsay va calificar a *La Voz de Hospitalet* com "una especie de inauguración oficial de su vida en el sport y un avance de lo que se propone llevar a cabo por poco que la suerte les favorezca y con la ayuda de todos los buenos deportistas hospitalenses"¹². Aquest festival, que recuperava la tradició organitzativa d'aquest tipus d'esdeveniments per part del desaparegut Hospitalenc, va començar amb "la primera vuelta oficial de nuestra ciudad a pie", es a dir, una cursa atlètica pel barri del Centre, que aquí és considerat com la ciutat sencera (tot i que històricament no era la primera cursa que es feia a la ciutat); va seguir amb un partit de bàsquet femení entre dos equips forans, i va finalitzar amb un partit de futbol entre el club local i l'Atlètic Turó. Als actes va assistir l'encara alcalde, Tomas Gimenez (deixaria de ser-ho pel gener), i la seva família, alguns membres de la qual van donar la sortida de la cursa i van fer la sacada d'honor del partit de futbol. A la cursa van participar 47 corredors, dels que van arribar a la meta 35. El guanyador va ser un jove atleta anomenat Leoncio Farré Aymà, que va fer el recorregut -del que desconexem la distància- en 16 minuts i 14 segons.

Leoncio Farré¹³ vivia a l'Hospitalet, però va militar molt de temps en l'equip d'atletisme del Club Deportivo Europa, un dels més prestigiosos del moment. Farré, amb el que ens retrobarem anys després en la inauguració del Camp Municipal de Futbol quan ja corria com a veterà, va néixer a Port-bou, de pares tarraconí i de Port-Bou. Després de viure 10 anys al Perú amb la seva família, hi seria veí de l'Hospitalet durant més de 50 anys i va destacar dins de l'atletisme català de finals dels anys vint i dels anys trenta: d'entre el seu historial cal remarcar el campionat de Catalunya de 10.000 metres i els sub-campionats de Catalunya de 5.000 i d'Espanya de 5.000 i 10.000 metres. També va guanyar la clàssica Jean Bouin de l'any 1929 en categoria junior, i va ser sisè a la general. Aquell any també guanyà el campionat de Barcelona de cros, disputat a Sant Andreu. Podria ser, fins i tot, que Leoncio Farré fos el nucli d'un grup d'aficionats hospitalencs a l'atletisme. En aquella mateixa cursa del dia de Nadal de 1929, hi figuraven un bon grup d'atletes en la categoria de neòfits que pertanyien a la ciutat. Alguns d'aquests atletes, poques setmanes després, realitzarien una excel·lent actuació en la Jean Bouin del 1930, sorprenent tothom. És molt possible que en aquells anys Farré corrés amb l'Europa perquè a la seva ciutat no hi havia un club amb garanties i infraestructura pel qual fer-ho. Després de la guerra de ben segur va tenir problemes per causes polítiques. Ja com a veterà participà molts anys en curses com la Jean Bouin i d'altres fins i tot fora de Catalunya. A més, a principis dels anys seixanta va intentar revifar l'atletisme a aquesta ciutat creant una secció d'aquest esport a l'actual Centre d'Esports Hospitalet. Leoncio Farré, en definitiva, és un altre dels molts noms oblidats de l'esport hospitalenc.

Pel que fa a la festa esportiva organitzada pel Nadal del 1929 per la UE Hospitalet, la jornada va continuar amb un partit femení de bàsquet. En aquells moments, l'esport femení començava a sorgir tímidament en la societat. El debat sobre si les dones havien o no de fer esport va ser força important en l'opinió pública durant tota la dècada dels anys vint. La posició més comunament acceptada era la de que, com a molt, hi havia una sèrie d'esports més recomanats per a les dones (com el tennis, la gimnàstica o la natació) mentre que la resta no devien ser practicats per elles a causa dels riscos que suposaven els esforços i la brutalitat envers la seva feminitat i la seva futura maternitat.

Leoncio Farré, a la dreta, acompanyat del seu fill i del seu nét, l'any 1958 durant la inauguració del Camp Municipal de Futbol. Un grup d'atletes van portar la bandera del club des de Montserrat, fent relleus.

Mica en mica, al llarg de la dècada dels vint, aquesta idea va ser debatuda a nivell social i contestada des dels mitjans de comunicació. La idea d'una participació femenina en l'esport va anar guanyant terreny fins que, al 1928, es va crear a Barcelona el primer club esportiu destinat únicament a les dones: el Club Femení d'Esports, que combinava cultura i esport. Aquesta fita va marcar sens dubte l'inici de les actituds progressistes, sobretot de les pròpies dones, vers la participació femenina en les activitats físiques, que fins al moment havien estat, amb poques excepcions, feu masculí. En aquest moviment, que tindrà un impuls molt important durant el 1929 i 1930, va participar -i de quina forma- la Unió Esportiva Hospitalet. De fet, en aquesta primera festa del 25 de desembre de 1929, les protagonistes del partit de bàsquet van ser de dos equips forans: el C D Europa (potser gràcies a la mediació d'en Leoncio Farré?) i el propi Club Femení d'Esports. Per cert, el partit el van guanyar les del Club Femení per... 10-4!!! Aquest va ser el primer partit femení de bàsquet que es va jugar a l'Hospitalet i, segons la crònica de D'Orsay, "la victoria fue coronada con una gran ovación". No seria, però, l'últim partit ja que el club formaria poc després els seus propis equips, tant masculí com femení. Per últim, dins d'aquest primer festival, es va jugar un partit de futbol entre l'Atletic Turó i la UE Hospitalet, que va finalitzar amb empat a dos. El partit va ser només d'una hora de duració "a fin de evitar que el clásico puchero de Pascuas resultara pasado, por lo tarde y extenso del programa realizado", segons explicà D'Orsay a *La Voz de Hospitalet*...

Aquest primer festival demostra algunes coses, com per exemple que l'entitat ja disposava d'una certa capacitat organitzativa, malgrat la seva joventut, fruit segurament de l'experiència acumulada anteriorment. D'altra banda, mostra la convergència en el projecte de la Unió Esportiva d'interessos esportius diversos i d'un afany de superació i d'engrandiment important, com anirem confirmant. Per últim, demostra novament un lligam clar entre l'autoritat municipal i l'equip del Centre: al festival hi es present l'alcalde, i els seus fills Francisco i Gloria donen inici a les proves i son homenatjats durant l'acte.

Pocs dies després d'aquest festival, es va disputar a Barcelona la anomenada cursa Jean Bouin, una cita clàssica de l'atletisme català que encara avui es realitza amb força èxit. En aquella ocasió va ser el 5 de gener de 1930. La Unió Esportiva Hospitalet va presentar, per primera vegada en la història de la ciutat, un equip hospitalenc en aquesta prova atlètica. Els resultats de la cursa, que es disputava llavors entre Esplugues i l'Arc de Triomf (a Barcelona), van ser immillorables pels riberencs. L'equip pertanyia a la categoria de neòfits i estava format per Juan Villalba, Isidro Rovira, Antonio Tubau, Miguel Lleó, Antonio Rodríguez, Luis Capellas i José Maya. Aquest grup va aconseguir el primer lloc en la categoria de neòfits (que llavors aplegava als atletes novells, no federats), per davant de clubs com l'Espanyol o el Barcelona... El millor classificat hospitalenc, dels cinc corredors que puntuaven per equip, va ser Isidro Rovira, que va acabar quart d'aquesta categoria. Va ser la primera vegada que un club de l'Hospitalet sortia amb certa rellevància a una portada d'un rotatiu esportiu. *El Mundo Deportivo* del 6 de gener posava com a subtítol de la informació de portada: "La U S Hospitalet, vencedor por equipos de neófitos". A la notícia, un títol parlava de "El ejemplo de la US Hospitalet", i en el text s'argumentava que "el ejemplo de la US Hospitalet ha de ser visto como un ejemplo digno de admiración", sobretot per l'actuació tan brillant d'un equip sense la història de clubs com l'Espanyol o el Barcelona.

Al mes següent, Isidro Rovira i Antoni Tubau, junt amb un altre atleta hospitalenc, Tomás Val, varen participar a un cros anomenat "de Consolació" (no he conseguit esbrinar de què es consolaven...) organitzat pel comitè provincial de la Federació Cata-

lana d'Atletisme. L'Isidre Rovira va quedar quart i l'equip, inscrit com a Unió Esportiva Hospitalet, va guanyar la prova per davant dels de l'Europa, Barcelona i AD Telefònica. Així figura a l'edició del 24 de febrer de *La Rambla*.

Estem sens dubte davant d'un moment brillant a la història de l'esport hospitalenc. Aquest bon moment, però, encara s'engrandiria molt més. Era una mena de temps de canvi en l'ànim de la gent de la ciutat o, si més no, de la gent del barri del Centre. Ho dic, per exemple, per la lletra d'aquest "Himne a Hospitalet" que he trobat entre els papers de l'Arxiu Històric de l'Hospitalet. La lletra, datada al 1930, pertany a la imaginació del nostre omnipresent "sportman" Joan Costa Cots i la música era d'en Joan Pallarés. Tenia un paràgraf força significatiu, crec jo, del moment que estava travessant l'ànim general de la ciutat, que deia així:

"Presonera i engrillada
fins fa molt poc tú n'has estat,
però el dogal que t'ofegava
la Justícia l'ha estripat.

Ja no ets poble que s'humilla
ara es una gran ciutat
enlairada i ennoblida
per l'amor i llibertat"

Crec que és la millor definició poètica -provinent, no ho oblidem, d'un cronista de premsa- del moment anímic que es vivia a l'Hospitalet. Per cert, en Joan Costa i en Joan Pallarés van col·laborar en algunes composicions més... Fins i tot van fer una opereta pensant en els musicals que es programaven a Broadway i en l'adveniment del cinema sonor,... i la van oferir a la Metro Goldwin Mayer! Sembla que als americans els va agradar alguna de les partitures d'en Pallarés per als títols de crèdit d'alguna pel·lícula, però aquesta bona notícia va arribar massa tard perquè el compositor va ser afusellat al principi de la guerra civil, segons explica Francesc Marcé Sanabra¹⁴. La seva vinculació a l'Església (era l'organiste de Santa Eulàlia) sembla que van decidir la seva sort.

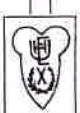
Tornant al nostre tema, estic convençut que aquest ambient de certa exaltació, quant a l'esport, estava fortament influenciat pels esdeveniments que s'anaven succeint a l'esport català i, sobretot, barceloní. Però a la vegada, i aquí veig el valor més positiu, l'esport hospitalenc va ser capaç, per primer cop, d'influir també en aquells. La clau va ser l'organització d'un homenatge al difunt secretari de l'Ajuntament, Josep Prats Sanfeliu, persona molt estimada a la ciutat. Dins dels actes de tot tipus que es van incloure a l'homenatge, els directius de la UE Hospitalet van pensar en un festival atlètic. Segurament l'ocasió, la idea i el motiu van arribar en el moment idoni i van caure en un brou de cultiu perfecte per a l'ocasió. Això va permetre madurar el projecte fins a convertir-lo en la primera reunió d'equips femenins d'atletisme (com a mínim a Catalunya) i en una fita històrica de l'esport femení a Catalunya i a Espanya. El festival va ser seguit amb molt d'interès per la premsa, sobretot per *El Mundo Deportivo* i per *El Matí*, que li van dedicar extenses referències durant molts dies. En aquest darrer rotatiu signà les notícies l'escriptor i polític Maurici Serrahima, germà del famós atleta Joan Serrahima.

El festival havia de disputar-se el 13 d'abril de 1930, diumenge de rams, segons el programa de ma que es conserva a l'Arxiu Històric de l'Hospitalet¹⁵, tot i que finalment es va celebrar el dia 21 per culpa del mal temps. Segons aquest programa, la diada

"Els directius de la UE Hospitalet van organitzar l'any 1930 la primera reunió d'equips femenins d'atletisme, una fita històrica de l'esport femení a Catalunya i a Espanya"

AL·H-AH

UNIÓN ESPORTIVA
ESTATGE SOCIAL
Rembla Just Oliveras, 11

D'HOSPITALET
CAMP DE JOG.
Cami de la "Fonteta"

Dia 13 d'abril :: DIUMENGE DE RAMS
 Any 1930 A les tres en punt de la tarda

Gran aconteixement deportiu
dedicat com homenatge a

En Josep Prats Sanfeliu
A. C. S.

El primer festival inter-clubs d'atletisme femení que s'celebrarà a Espanya, es patrocina per l'Excm. Ajuntament, per als industrials i particulars d'aquesta ciutat; baix als auspis de les F. C. d'Atletisme i Col·legis de cronometradors i tècnics oficials de les federacions Catalana de Atletisme i Natació Catalana i Espanyola. Amb la valiosa cooperació de les importants entitats esportives: Club Femení d'Esports, U. S. Vilasar, Lleidatà F. C., F. C. Barcelona, F. C. Badalona, R. C. D. Espanyol, C. D. Europa, Junior F. C., C. E. de Tàrrasa, A. C. Popular, A. C. Tragamanent, F. C. Júpiter, A. C. de l'Escola del treball, S. C. Sanfeliuenc, Molins de Rey, Unió Esportiva d'Hospitalet i altres

Dues cares del programa del festival atlètic del 1930 a l'Hospitalet.

Barcelona. La primera part del trajecte sembla que es va fer en un "temps rècord" de 75 minuts (a 95 kilòmetres per hora!). Quan el pilot va voler tornar, l'aparell, que havia aterrat a la platja palamosina, s'encallava a la sorra, fent impossible l'enlairament... La solució va ser utilitzar com a pista el passeig de Palamós... del que l'alcalde va haver d'ordenar que tallesin dos arbres perquè l'avió no tingués entrebancs!!!

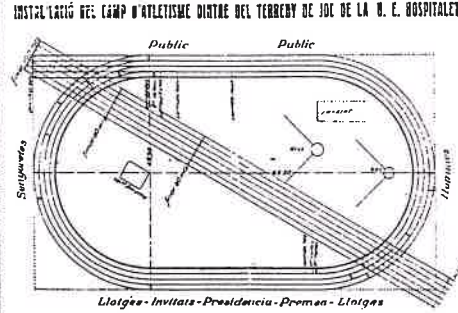
En Josep Prats Sanfeliu

A. C. S.

Aquí el poble d'Hospitalet li rendeix un sincer homenatge popular

INSTAL·LACIÓ DEL CAMP D'ATLETISME DINTRE DEL TERRER DE JOG DE LA U. E. D'HOSPITALET

Dessnrollat de la pista a 30 cm de la corda: 194'53 metres

Però tornem a la nostra història. L'anunci del festival va ser acollit per la premsa amb un gran entusiasme. La causa, però, no estava intrínsecament en la jornada convocada sinó en el que l'havia precedit. Un mes abans, el 5 de març, *El Mundo Deportivo* publicava amb satisfacció la sol·licitud, per primer cop, d'unes llicències femenines a la Federació Catalana d'Atletisme. I les havia demanades la Unió Esportiva Hospitalet. Els noms que han quedat per a la història esportiva de Catalunya com a les seves primeres atletes federades van ser les de les hospitalenques Rosita Calvet, Teresa Pedret, Maria Garrich, Virtudes Nebot, Joaquina Molina, Teresa Pijoan, Pepita Nolla, Teresa Giró, Emilia Giménez i Lolita Graells. Tot i que caldria una exhaustiva investigació per acabar de confirmar aquest fet, el cert és que estem parlant d'un important moviment esportiu a la vila:

“Las diez atletas citadas anteriormente forman el primer grupo femenino que habrá sido inscrito en el seno de nuestra federación. Este hecho marcará fecha en los anales del deporte hispano”

De fet, la notícia segurament va ser tan ben acollida, en part, perquè dies abans havien arribat les primeres noves de l'atletisme femení a Madrid, on un grup de noies, agrupades a la Sociedad Atlètica de Madrid, començava a marcar els primers rècords espanyols en algunes proves. Així al menys apareix a les planes del rotatiu *Deportes* del 10 de març de 1930. Per no quedar-se enrera, aquí es va parlar també d'aprofitar aquest primer festival atlètic interclubs femenins a Catalunya per batre marques. Així ho exposava en Maurici Serrahima el 19 d'abril a *El Matí*:

"A la segona part, exclusiva per a les senyoretes, s'implantaràn els rècords de Catalunya i alguns d'Espanya. S'intentarà a més el millorament dels que detenten les atletes de Castella"

La notícia àmpliament difosa d'aquest festival va aixecar una allau de creacions d'equips i seccions femenines atlètiques i esportives arreu de Catalunya, tant abans com després de la seva celebració. Així ho recull *El Mundo Deportivo*¹⁷, citant entitats com el Club Femení i d'Esports o el Vilasar FC, que creen les seves seccions atlètiques femenines coincidint amb l'anunci del festival. També *El Matí*¹⁸ es fa ressò d'aquest fet i, per exemple, quatre dies després del festival, anuncia la creació d'una secció femenina d'esports a la Societat Gimnàstica de Badalona. Potser un fet que il·lustra molt bé la importància que hem de donar a aquest moviment és aquest que publicà fa poc el suplement *Sport Català* del diari *Sport*¹⁹, quan repasava la vida d'Anna Tugues dins de la secció "Forjadors de la història esportiva de Catalunya". Anna Tugues, nascuda a Badalona, va ser una de les grans atletes espanyoles de la dècada dels trenta. Competint pel FC Badalona, va ser campiona de Catalunya, d'Espanya i atleta internacional en proves de pes i disc. El seu rècord d'Espanya de llençament de pes del 1936 no es va poder superar fins al 1966. Segons s'exposa en aquest article, però, un dels guardons que més il·lusio li ha fet sempre és "el de la primera cursa que va correr a l'Hospitalet del Llobregat". Per les dates, molt probablement va ser la d'aquest festival del que parlem...

El festival, que havia de disputar-se a un adaptat camp del Camí de la Fonteta, va haver de suspendre's el dia 13 a causa del mal temps i va ser ajornat pel dilluns de Pasqua, vuit dies després. Per a aquell dia 13 s'esperava a l'Hospitalet l'arribada d'uns 200 esportistes de més de vint entitats de tota Catalunya. Aquesta suspensió va posar a prova l'operatiu i els mecanismes organitzatius de la UE Hospitalet. A *El Matí* es van seguir amb força interès tots els preparatius previs de l'organització del festival i Maurici Serrahima ens han deixat el testimoni del que van haver de fer aquell diumenge de mal temps:

"...la UE Hospitalet envià tot seguit diversos dels seus individus, els quals ostentaven braçals del club, a donar el corresponent avis a totes les persones conegudes dintre l'ambient atlètic que estaven en espera del seu trasllat a Hospitalet ja fora a la Plaça Espanya com al baixador de Passeig de Gràcia, on a més, es col·locà en part visible el corresponent avís. També es cursaren a mig matí diversos telegrams per als clubs forans, i es parlà per telèfon amb els principals de Barcelona"²⁰

L'operatiu d'urgència, doncs, va ser força important i denotaria la importància dels recursos humans que va mobilitzar l'esdeveniment a la ciutat. Entre aquestes persones cal destacar un jove de 18 anys, Josep Corominas i Colet, qui després de la guerra civil

"A Catalunya, les primeres atletes federades van ser les hospitalenques Rosita Calvet, Teresa Pedret, Maria Garrich, Virtudes Nebot, Joaquina Molina, Teresa Pijoan, Pepita Nolla, Teresa Giró, Emilia Giménez i Lolita Graells"

ATLE TISME

CAMPIONATS UNIVERSITARIS ESCOLARS

Es correguen diumenge al matí, a l'Estadi. L'haver-se fot, fa un mes i mig, els campionats anuals amb la lluita tan esperada entre Facultat, tragué indubtablement interès i nombre de participants a aquesta. En canvi, la primera intervenció de la F. C. d'A., en l'atletisme escolar els donà una gran importància.

Els resultats foren:

100 metres:

Primera sèrie: Arballo (U. I.), 12 segons; R. Serrahima (Cien.), Palomo (Cien.).

Segona sèrie: Pineda (Dret), 12 s. 4-5; Fabrè (Cien.), J. M. Serrahima (Comerc).

Final: M. Arballo, 11 s. 8-5, rècord de Catalunya; R. Serrahima, 12 s., J. Fabrè.

L'Arballo obtingué una marca que confirma les esperances que en ell es poen.

400 metres: R. Mongrell (U. I.), 55 s. 4-5; J. Dots (C. I.), 59 s., J. Fabrè (Cien.).

La marca de lluita perjudicà el temps.

1.500 metres: J. Ricart (U. I.), 4 m. 52 s. 4-5; oRdan (Cien.).

En absència de l'Angel, En Ricart féu una bona carrera.

5.000 metres: Freixa (U. I.), 19 m. 16 s.; Agacó (U. I.).

El vencedor, molt regular, es M. Milla vitor.

110 m. tanques: Consegai (U. I.), 18 s. 4-5, rècord de Catalunya; R. Serrahima (Cien.), R. Miret (U. I.).

El vencedor obtingué l'avantatge en les tres primeres tanques.

4x100 metres: Universitat Industrial (Escaró, Mongrell, Consegai, Arballo), 67 s. rècord de Catalunya; igualat d'Espanya: Cienès: Equip mixt.

Llargada Aparici (Dret), 5 m. 75; Mongrell (U. I.) 5 m. 58; Pérez (Dret), 5 m. 81.

Triple: Aparici (Dret), 12 m. 89; Pérez (Dret), 11 m. 78; Mongrell (U. I.), 11 m. 96.

Alçada: Pérez (Dret), 1 m. 55; J. M. Serrahima (Comerc), 1 m. 50; Felip (Med.), 1 m. 40.

Els resultats d'aquestes tres proves foren completament vulgars, en relació als obtinguts en altres d'aquesta temporada.

Pérez: Consegai (U. I.), 8 m. 32.

ESPORTS I JOCS

FESTIVAL ATLETIC A HOSPITALET

Grau Garcia bat oficiosament un rècord del món

Hem de començar per felicitar els organitzadors d'aquest concurs per l'ur entusiasme i per la propaganda que han fet per la causa atlètica. Celebrar sense entrebans major un festival al qual participen un centenar llarg d'atletes, en un camp de futbol, és un hàbit, i portar-hi un públic nombrosíssim és un altre fíit. La incidència de la temporada ha estat, doncs, bona.

Si un defecte hem de trobar-hi és el que ja es preveia. Qui molt abraça poc entreny. Estem segurs que limitant la participació a set o vuit clubs, a cinquanta o seixanta atletes, l'èxit hauria estat molt més gros, i la lluita hauria guanyat molt en valor esportiu. Però no sigui això com una censura. El resultat obtingut és prou bo per encoratjar els organitzadors a perseverar. I algunes de les marques obtingudes són de primera categoria.

El llàstima que l'entorse magnífic de Grau Garcia no hagi pogut ésser conegut amb l'homologació oficial per un detall d'organització, potser l'únic que ha fallat en el que fa referència a material: la manca de corda per marcar la pista. De totes maneres, fa bonic de veure batre per primera vegada a la Península, ni que sigui oficiosament, un rècord del món. Cal esperar que aquesta brillant forma de l'atleta del Barcelona trobarà una ocasió per a manifestar-se.

Els resultats han estat:

80 metres:

Primera sèrie: J. Palomo (Junior F. C.), 10 segons; S. Aparici (F. C. E.).

Segona sèrie: M. Arballo (Junior) 9 s. 4-5; Caló (Barcelona).

Tercera sèrie: J. Serrahima (Junior), 9 s. 2-5; J. Roca (Barcelona), a un pit.

Quarta sèrie: J. Junquera (Barcelona) 8 s. 4-5; Alom (Juventut Sabadell).

a mig metre; J. Serrahima (Junior), a mig pit; J. Roca (Barcelona).

La tercera sèrie ha estat brillantíssima, i també la final: llàstima que la sortida irregular hagi posat en aquesta els atletes en desigualtat de condicions. Arballo ha confirmat la seva real valor.

300 metres: Müller (F. C. Barcelona), 1 m. 18 s. 1-5; Vives (R. C. D. Espanyol), Montfort (Independ).

El vencedor, l'alemany resident a Barcelona, ha fet una carrera estúpida, i sense veure's fegat ha obtingut un temps excel·lent.

8.000 metres: M. Serra (Espanyol), 10 m. 18 s.; Feich (Espanyol), Ricart (Independ).

Mari Serra venó en forma admirable. El temps és inexcusable, i fa creure que, com algú deia, es correu una volta de més.

4x100 metres:

Primera sèrie: F. C. Barcelona: Caló, Jovenet, Roca, Junquera, 50 s.; Juventut de Sabadell, C. D. Júpiter.

Segona sèrie: Junior F. C.; Palomo, Pineda, Arballo, Serrahima, 48 s. 2-5; R. C. D. Espanyol, U. R. Hospitalet.

Per una toseria inexcusable dels organitzadors, no es permeté als equips del Junior i del Barcelona, que tothom sabia els millors, córrer junts a l'eliminació, o de no voler això, d'ordenar una final, tal com demanaven els atletes d'ambdós clubs. L'estatí mal entès de temps, ja que una final s'hauria fet en cinc minuts, ha privat el públic de la prova més espectacular de la tarda i d'una magnífica manifestació esportiva. No cal dir que les dues eliminatòries foren guanyades per aquesta club sense posar-hi cap esforç i amb gran avantatge. La classificació foren: Junior F. C. Barcelona.

Salt d'alçada: Laffitte (Barcelona), 1 m. 75; Ilort (Badalona), 1

Les marques indiquen l'interès de la prova: Laffitte demostrà estar en impecable forma.

Disc: Saixar (Badalona), 88 m. 40; Stocssel (Espanyol), 81 m. 65; Cruella (Juventut Sabadell), 81 m. 85.

Bones tirades i bona resultat.

Javelot: Casillas (G. E. E. Giron), 40 m. 40; Laffitte (Barcelona), 87 m. 15; Coll (Badalona), 85 metres.

No estigueren molt afortunats, però cal remarcar els pocs intents realitzats.

1.000 metres marxa: Grau Garcia (Barcelona), 8 m. 59 s. 1-5; Castellort (Barcelona), 4 m. 20 s.; Cardona (U. E. Sant Andreu).

Ja hem dit que el temps del vencedor bat, oficiosament, el rècord del món; això confirma els resultats extraordinaris obtinguts en entrenament, i encoratja per la lluita que Grau Garcia podrà donar als seus italians. Afegim que la forma d'aquest xicot és perfecta i l'estil meravellós. Castellort féu un molt bon temps, però no té facilitat a dur un tren tan ràpid, i això féu el seu estil un xic irregular. D'ells dos els altres, són una classe.

Després d'aquestes proves, es féu una brillant desfilada de tots els atletes, i acte seguit es correu en diverses proves per les noies del Club Femení i d'Esports i les de la U. E. Hospitalet, que foren molt aplaudides.

Sense voler treure importància a l'interès dels organitzadors d'aquesta primera manifestació femenina, creiem que, en general, les participants no estan per ara en forma que justifiqui l'ur presentació en públic; això fins admetent que l'atletisme fos una cosa convenient, contra el parer general de tècnics i metges. Les proves d'ahir podrien contribuir a fer creure que l'única finalitat d'aquest atletisme femení és l'exhibició,

BO XA

BARTOS-TRILLO I SANS-PÉREZ

Bartos, avui dia la pedra de toc, per provar fins en són justificades les seves aspiracions, novament es presentarà davant els costers afecats; però no davant un convingent al qual podrà donar una llig de boza, com En Torres, així davant un campió, En Trillo, que té posada la seva ambició en un combat contra Girona.

Demà, al Nou Món del Paral·lel, els afectats veuran front a front dos gran exgrimites: l'un, Bartos, al vènt de la seva carrera, sense el morient dels que pugem, però amb un gran coneixement de l'art de la boza, que pot anular el més qualificat dels aspirants, i l'altre, Trillo, el campió però que, malgrat els seus coneixements i joventut, encara avança en sentit ascendent, i té posada la seva ambició en un combat contra Girona, cosa que demà no sabem si arribarà a assolir-lo.

Pérez-Sana, de l'altre combat que es donava en el programa de la vetllada de demà. Pérez, malgrat haver perdut davant Grillo el campionat, sembla que té l'ingit encara pela afectat en la matèria poicid, que abans, i per a la reconquesta de l'esmentat campionat es prepara ja fa temps, i és en aquest combat on Sans ha de dir-li si ja és hora que pugui llençar oficialment el vet al campió.

Sans, el més dur dels nostres convingents, és veritablement l'home ideal per provar si està ben creuat per a enfrontar-se amb el campió; però la seva duresa obliga a Pérez donar tot el rendiment de què sigui aquest cop si no vol quedar-se a mig camí.

Avui al vespre tindrà lloc a la Federació, de vuit a dos quarts de nou, el pesatge de control i el reconeixement mèdic dels boxadors del programa.

UN COMBAT CURIÓS

Buenos Aires, 21. — La Comissió Portals de Bora ha desqualificat per un any el pos mig lleuger italià Humberto Franceschini.

De la investigació que s'ha portat a terme per a aclarir el succeït en el combat de Franceschini amb l'espanyol Moreno s'ha després que en la novena represa, mentre el jutge de combat parlava amb Moreno per

Fragment d'una pàgina de El Matí, que resumeix els resultats del festival atlètic. Aquest periòdic va seguir de ben a prop tots els preparatius de l'esdeveniment.

arribarà a presidir la Federació Catalana d'Atletisme. Una altra idea de la importància de l'operatiu ens la dona aquest comentari d'en Serrahima on explicava com s'havia solucionat el problema dels vestidors per acollir tants esportistes, amb la dificultat afegida (nova en aquell moment) de que eren dels dos sexes...

"...hi ha hagut qui ha tingut la gentilesa d'oferir la seva gran casa, que dista solament un centenar de metres del camp, i la qual, en constar de tres pisos, amb un gran cos d'espaioses habitacions, cobreix perfectament aquesta ineludible necessitat. Quant a les dutxes, s'ha efectuat una instal·lació provisional a la casa que cobrirà perfectament les necessitats del cas. Les senyoretes disposaran de les que hi ha al camp"²¹

Molt probablement es tracta de les dependències de Can Buxeres, també coneguda com a Torre Alta, prop d'on totes les informacions situen el camp de La Fonteta.

Finalment, el festival tingué lloc el dilluns de Pasqua. L'organització, però, no va ser prou bona. Les cròniques coincideixen en afirmar que els organitzadors van intentar portar a terme un esdeveniment massa gran per a les seves possibilitats, i això va fer que s'haguessin de realitzar les proves amb massa presses i sense gaire control tècnic.

Les proves femenines, finalment, tampoc van tenir el relleu desitjat ja que el nivell de preparació de les atletes no va ser massa elevat. A propòsit d'això en Maurici Serrahima va escriure a les planes de *El Matí*, el següent:

“Sense voler treure importància a l'interès dels organitzadors d'aquesta primera manifestació femenina, creiem que, en general, les participants no estan per ara en forma que justifiqui llur presentació en públic”²²

També a les planes de *La Rambla*, una reflexió general que aprofita el festival hospitalenc i que es signa amb el motiu "Murphy", incideix en aquest aspecte:

“Pel que nosaltres vàrem presenciar a l'Hospitalet (...) ens sembla que no els ha arribat encara a les nostres dones l'hora d'exhibir-se públicament en reunions esportives d'aquesta mena i importància. Ni elles ni el públic, no estan prou disposats i preparats per a representar el respectiu paper en els camps d'Esports”²³

Tot i això, l'esdeveniment ja havia complert un objectiu important: la difusió del nou club de l'Hospitalet i de l'esport femení. Per primer cop en la història de l'esport hospitalenc, un acte realitzat a la ciutat ocupava per dret propi, per si mateix, la portada d'un diari esportiu. En efecte, el dia abans del festival, *El Mundo Deportivo* publicà una notícia sota el títol "Mañana por la tarde el atletismo femenino inaugurará oficialmente sus actividades en Catalunya"²⁴. Al dia següent, el diari esportiu donava una assistència aproximada de "dos o tres mil personas". Sens dubte, com també ho confirmen alguns dels testimonis, va ser tot un èxit.

El club va passar a ser de nou l'emblema de la ciutat. Com a mostra més clara tenim el fet que pocs mesos després d'aquest festival, a principis de maig de 1930, es va organitzar a Barcelona un magne esdeveniment amb motiu de l'entrega simbòlica del nou estadi construït per a l'Exposició del 1929 (l'actual Estadi Olímpic) als esportistes catalans. L'acte més popular va ser una gran desfilada d'uns cinc mil esportistes, en representació dels seus clubs, que van formar després a l'Estadi (a l'estil de les desfilades olímpiques). Mentre ciutats com Tarragona o Terrassa presentaven fins a cinc delegacions de clubs diferents, l'Hospitalet només va ser representada, segons la llista publicada a *El Matí*, per la delegació de la Unió Esportiva Hospitalet, tot i que a la ciutat hi havia més entitats (la llista de les delegacions assistents publicada per *El Mundo Deportivo* també nomena a l'Agrupació Ciclista de la Torrasa). Pocs dies després, el 29 de maig, una selecció de la Lliga Amateur va jugar contra l'Espanyol en homenatge a Agustí Peris de Vargas. Només un jugador d'aquí va ser seleccionat. Va ser Sagarra... de la UE Hospitalet.

Malgrat tota aquesta explosió d'activitat en els diferents esports i aquest enlluernador inici de dècada, la fal·lera esportiva de gran part d'aquests esportistes no va tenir gaire durada. La secció femenina de bàsquet, que en aquella diada va fer un partit d'exhibició, va seguir la seva tasca durant poc temps més, però fins i tot amb més ressò periodístic que l'activitat principal del club, el futbol. Així, he trobat la ressenya de la participació de l'equip hospitalenc en el primer partit de bàsquet femení que es va jugar a Igualada, l'abril del 1930²⁵. En aquest partit d'exhibició que portava aquest esport allà, les noies hospitalenques es van trobar davant les del FC Barcelona. El resultat va ser un contundent 24-3 favorable a les blaugranes. L'equip hospitalenc estava format per López i Molina, defenses; Calvet (capitana), a la mitja, i Giménez i Pedret com a davanteres. També tinc

“Per primer cop en la història de l'esport hospitalenc, un acte realitzat a la ciutat ocupava per si mateix la portada d'un diari esportiu”

Fons ACP, cedida per Joan Ferrer i Molina

Equip femení de bàsquet de la US Hospitalet, 1930. Va ser el primer equip femení a la ciutat.

constància de la participació de l'equip en el torneig que es va organitzar amb motiu de l'Exposició Universal, al juny de 1930. L'equip estava integrat per Garrich, Molina, López, E. Giménez i Pedret, i van perdre els dos partits. Les noies no tenien gaire preparació, com es pot apreciar a les cròniques, i sembla que no van durar gaire més. La Unió Esportiva Hospitalet tenia també una secció masculina de bàsquet que, amb el nom del club, va jugar fins a la temporada 1930-31 al primer subgrup de la categoria B (al segon subgrup hi jugava el Centre Catòlic). La temporada següent l'equip de la US Hospitalet desapareixerà, sent substituït (no sé si eren els mateixos) per un club que dugué el nom d'Unió Republicana d'Hospitalet i que jugà a la Tercera categoria. Més tard sortirà l'altre gran equip de bàsquet d'abans de la guerra junt amb el Catòlic: l'Atlètic Bàsquet Juniors. Hi ha coincidències en la majoria dels noms dels jugadors d'aquest equip i dels que formaren el de la US Hospitalet. Probablement, tant aquests dos clubs com els elements de la Unió Republicana fossin els mateixos. Dels atletes, només les activitats individuals de Leoncio

Farré es poden seguir a la premsa. De la resta no he pogut trobar cap referència més de les que ja he descrit...

NOTES

¹ Segons carta amb data 22 de maig de 1931 que es conserva a la Correspondència de Secretaria, any 1931, de l'Arxiu Històric de L'Hospitalet. També Joan Camós en parla al seu llibre sobre l'Hospitalet d'aquests anys (op. citat nota).

² *70 anys de bàsquet a Catalunya*, d'Emili Arnau i Arnau. Ed. Ronsel. Barcelona, 1993.

³ Op. citat nota 2.

⁴ Les informacions referents a Marcel·lí Maneja provenen de dues entrevistes radiofòniques fetes l'any 1997 per Jordi Mèlich i per mi mateix.

⁵ Expedient n°. 9.278 que es conserva a l'Arxiu Històric del Govern Civil de Barcelona.

⁶ Segons la revista *Box*, al seu número del 3 de gener del 1929.

⁷ Op. citat nota 1 (cap. 1).

⁸ Article firmat per D'Orsay a *La Voz de Hospitalet*, del 16 d'octubre del 1928.

⁹ Carta datada el 29 d'octubre del 1929 que es conserva a la Correspondència de Secretaria, anys 1928-30, de l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.

¹⁰ Diversos i perllongats contactes informals al Casal Sant Jordi del barri del Centre, al llarg dels darrers tres anys. En un d'ells es va afegir en Joan Santos.

¹¹ Expedient n° 14.400 que es conserva a l'Arxiu Històric del Govern Civil de Barcelona.

¹² Edició del 3 de gener de 1930.

¹³ Algunes de les dades biogràfiques de Leoncio Farré han estat facilitades pel seu fill Eduard, en un contacte telefònic mantingut l'any 1994.

¹⁴ *Hospitalencs d'ahir (Breu diccionari biogràfic)*, de Francesc Marcé i Sanabra. Ateneu de Cultura Popular. L'Hospitalet.

¹⁵ A la carpeta d'entitats esportives. L'he trobat també imprés en alguna publicació una o dues vegades.

¹⁶ Edició del 17 de febrer de 1920.

¹⁷ Edició del 5 de març de 1930.

¹⁸ Edició del 25 d'abril del 1930.

¹⁹ Edició del 4 de febrer de 1997.

²⁰ Edició del 15 d'abril de 1930.

²¹ Edició del 19 d'abril del 1930.

²² Edició del 22 d'abril del 1930.

²³ Edició del 28 d'abril de 1930.

²⁴ A l'edició del 20 d'abril de 1930.

²⁵ A *La Rambla*, edició del 21 d'abril de 1930.

AGUILAR	GALLO	FORCADELL	LIGERO	PEÑALVER	GALLO
ANANGIDO	LIGERO	FORCADELL H	GALLO	PEÑALVER	PLUMA
ANDRES	MOSCA	GABRIEL	MOSCA	PERELLO	GALLO
ARANDIGA	PLUMA	GALLARDO		PEREZ	MEDIO
ARASA		GARCIA	MOSCA	PEREZ I	MOSCA
ARIÑO	LIGERO	GARCIA	LIGERO	PEREZ II	PLUMA
ASENSIO	PLUMA	GARCIA J	WELTER	PEREZ, ANGEL	GALLO
BADAL		GAYOBART	LIGERO	PORTELL	PLUMA
BAQUE	PLUMA	GILABERT	MOSCA	PUIG, RAMON	PLUMA
BARBEL	GALLO	GIMENO	MOSCA	QUESADA	LIGERO
BARRACHINA	MOSCA	GOHACENMAN II	PLUMA	RICART	PLUMA
BARRACHINA	LIGERO	GONZALEZ	MOSCA	RIOS	PLUMA
BASTIDA	LIGERO	GRAU	MOSCA	RODRIGUEZ	LIGERO
BAYONA	PLUMA	GUILLÉN, EMILIO	GALLO	ROMERO	MOSCA
BECERRA	PLUMA	GUTIERREZ	PLUMA	ROS	
BELLO	GALLO	HERNANDEZ	PLUMA	ROYO	MOSCA
BERTRAND		HIMS	PLUMA	RUIZ	PLUMA
BLANCH		JORDA	PLUMA	SAFONT, MIQUEL	MOSCA
BOADA		JULIA	PLUMA	SANCHEZ	GALLO
BOIX	PLUMA	QUINQUERAS, JOSE	GALLO	SANTOS	PLUMA
BOSCH, RICARDO	PLUMA	LEANSANA	PLUMA	SERRANO	PLUMA
CAMPO	PLUMA	LLOSA	WELTER	SINTES	LIGERO
CANTARELO		LEOVERA	MOSCA	TEJON	WELTER
CARMONA	PLUMA	MARSET	MOSCA	TORQUE	MOSCA
CASTRO	PLUMA	MARCHENA	MEDIANO LIGERO	TUDELA	PLUMA
CATALA	LIGERO	MARDNET	LIGERO	TUDO	GALLO
COLINOS	GALLO	MARISTANY	MOSCA	UGALDE	PLUMA
CONTI	MOSCA	MARTIN	MOSCA	UGEDA	PLUMA
CUSI II	MOSCA	MARTINEZ	GALLO	VAZQUEZ	PLUMA
DE LA PEÑA		MARTINEZ	MOSCA	VELAS	PLUMA
DOMENECH		MARTINEZ	MOSCA	VIDAL	PLUMA
EGEA	PLUMA	MARTINEZ	MOSCA	VILA	LIGERO
ESTELLES	WELTER	MARTINEZ	MOSCA	MLAR, ANA	GALLO
ESTEVE	LIGERO	MARTINEZ, MIGUEL	GALLO	MLAR	PLUMA
ESTRELL	PLUMA	MARTOS	LIGERO	ZULUETE	LIGERO
FELIP		MERINO	PLUMA		
FLORENZA	GALLO	MIRALL, S.T.	MOSCA		
FONT	WELTER	MOLINA	LIGERO		
		MORENO	PLUMA		
		MOYA	LIGERO		
		MUNTANE	LIGERO		
		MERILLO	GALLO		
		NAVARRO	LIGERO		
		NAVARRO	LIGERO		
		NOVELLO	MOSCA		
		OLIVARES	PLUMA		
		ORTEGA	MOSCA		
		OSCAR	MOSCA		
		PACHAN	PLUMA		
		PARDO			
		PAREDES	MOSCA		
		PARISI	WELTER		
		PASTOR			
		PAYES			

FORCADELL	LIGERO
FORCADELL II	GALLO
GABRIEL	MOSCA
GALLARDO	
GARCIA	MOSCA
GARCIA	LIGERO
GARCIA, J	WELTER
GAYOBART	LIGERO
GILABERT	MOSCA
GIMENO	MOSCA
GOHACENMAN II	PLUMA
GONZALEZ	MOSCA
GRAU	MOSCA
GUILLEN, EMILIO	GALLO
GUTIERREZ	PLUMA
HERNANDEZ	
HOMS	PLUMA
JORDA	
JULIA	PLUMA
SUNQUERAS, JOSE	GALLO
LEANSANA	PLUMA
LOPEZ	WELTER
LOPEZ	MOSCA
MAROT	MOSCA
MARCHENA-	MEDIANO LIGERO
MARDNET	LIGERO
MARISTANY	MOSCA
MARTIN	MOSCA
MARTINEZ	GALLO
MARTINEZ	MOSCA
MARTINEZ	MOSCA
MARTINEZ	MOSCA
MARTINEZ, MIGUEL	GALLO
MARTOS	LIGERO
MERINO	PLUMA
MIRALLES, T.	MOSCA
MOLIN	LIGERO
MORENO	PLUMA
MOYA	LIGERO
MUNTANE	LIGERO
MERILLO	GALLO
NAVARRO	LIGERO
NAVARRO	LIGERO
NOVELLO	MOSCA
OLIVARES	PLUMA
ORTEGA	TO MOSCA
OSCAR	MOSCA
PACHAN	PLUMA
PARDO	
PAREDES	MOSCA
PARISI	WELTER
PASTOR	
PAYES	GALLO

PENALVER	GALLO
PENALVER	PLUMA
PERELLO	GALLO
PEREZ	MEDIO
PEREZ I	MOSCA
PEREZ II	PLUMA
PEREZ, ANGEL	GALLO
PORTELL	PLUMA
PUIG,RAMON	PLUMA
QUESADA	LIGERO
RICART	PLUMA
RIOS	PLUMA
RODRIGUEZ	LIGERO
ROMERO	MOSCA
ROS	
ROYO	MOSCA
RUIZ	PLUMA
SAFONT,MIGUEL	MOSCA
SANCHEZ	GALLO
SANCHEZ	PLUMA
SANTOS	
SERRANO	PLUMA
SINTES	LIGERO
TEJON	WELTER
TORO,F.	MOSCA
TUDELA	PLUMA
TUDO	GALLO
UGALDE	PLUMA
UGEDA	PLUMA
VAZQUEZ	PLUMA
VELAS	PLUMA
VIDAL	LIGERO
VILA	LIGERO
MILARIANA	GALLO
MILLAR	PLUMA
ZULUETE	LIGERO